

FECR-İ ÂTÎ ENCÜMENİ EDEBİYATI

Cafer ŞEN*

ÖZET

Fecr-i Ati Encümeni, bünyesine, topladığı yirmi dört şair ve yazarıyla neredeyse II. Meşrutiyet dönemi edebiyatını tek başına temsil eder. Bu yazar ve şairler daha sonra Milli Edebiyat ve Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatının önemli isimleri olur. II. Meşrutiyet'in ilanıyla birlikte II. Abdülhamid döneminde faaliyetlerini yeral-tında sürdüren mecmua ve gazeteler yer yüzüne çıkar. Gerek bu mecmua ve gazetelerde tefrika edilen, gerekse kitap olarak yayınlanan edebi eserler gündelik, ucuz siyasi ve toplumsal konuları tem edindir. İşte Fecr-i Ati Encümeni bu ortamda kurularak edebiyatın belirli bir üst düzey duyuş ve düşünüş estetiği olduğunu hatırlatır. Fecr-i Ati şair ve yazarları başlangıçta II. Abdülhamid aleyhtarı İttihad ve Terakki Fırkası sempatanıdır. Lakin encümen üyesi Ahmet Samim'in öldürülüşü Fecr-i Ati ile İttihad ve Terakki Fırkası'nın arasını açar. Fecr-i Ati de edebiyatta yeniliği savunduğundan II. Meşrutiyet yıllarında çeşitli grupların hedefi haline gelir. Fecr-i Ati ediplerinin toplandıkları *Hilal Gazatesi* baskına uğrar. Halbuki onlar dönemin siyasi karışıklığından daima uzak kalmaya çalışır.

Anahtar Kelimeler: II. Meşrutiyet, Fecr-i Ati, Fecr-i Ati Encümeni

* Yrd. Doç. Dr., Uşak Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, cafer.sen@usak.edu.tr

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

LITERATURE OF FECR-İ ATİ**ABSTRACT**

Fecr-i Ati Encümeni represented the II. Constitutional Period Literature with twenty-four poets and authors alone. These authors and poets became significant names of the National Literature and Turkish Literature of the Republican Era. With the proclamation of the II. Constitutional Period the periodicals and newspapers, which had carried on their activities underground in the Hamidian era, came into the picture. The literary works, which are not only serialized in these periodicals and newspapers but are also published as books are about daily, worthless political and social subjects. The Fecr-i Ati Encümeni was established in this circumstance. It reminds people that literature was a higher level of esthetic of perception and arguing. Initially Fecr-i Ati poets and authors were sympathizers of the Committee of Union and Progress due to Committee's opposition to Abdulhamid. However, the assassination of the Ahmet Samim, who was a member of Fecr-i Ati Encümeni, had a negative impact on the relations between Fecr-i Ati and the Committee of Union and Progress. In the II. Constitutional Period, Fecr-i Ati became target of various groups due to their innovative views on literature. Hilal Newspaper, where the Fecr-i Ati poets and authors gathered, was raided. Whereas, they wanted to stay away from the political chaos of the period.

Key Words: II. Constitutional Period, Fecr-i Ati, Fecr-i Ati Encümeni,

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

A. Fecr-i Ati Encümeni'nin Tarihçesi

1. II. Meşrutiyet Döneminde Edebi Ortam

II. Abdülhamid, 24 Temmuz 1908'de Anayasa'nın tekrar yürürlüğe konulup meclisin toplantıya çağrılacağını bildiren dört satırlık bir fermanı, İstanbul gazetelerinde yayımlatırken 1901-1908 yılları arası İstanbul'daki sıkı denetim sonucu yeraltına inen bütün matbuat ve neşriyat da yeryüzüne çıkar. Böylelikle *İkdam*, *Sabah*, *Tercüman-ı Hakikat* ve *Saadet* gibi gazeteler, *Boşboğaz*, *Karagöz*, *Elüfürük*, *Kalem*, *Davul*, *Şaka*, *Yuha*, *Eşek*, *Laklak*, *Hacıvat*, *Cingöz*, *Zevzek*, *Curcuna*, *El-Malûm* gibi mizahi mecmualar, gerek aydın edip gerekse halk üzerinde büyük nüfuza sahip olur. II. Meşrutiyet'e kadar aynı gazete ve mecmua etrafında toplanan şair ve yazarlar, meşrutiyetle, ya yeni gazeteler kurar ya da başka gazetele- rin yazar kadrosuna dahil olup saf değiştirirler. Misalen *İkdam*'da yazan Hüseyin Cahid ve Abdullah Zühdü, *Tanin* ve *Yeni Ga- zete*'nin neşriyle bu gazeteden ayrılırken, Ali Kemal *İkdam*'a ser- muharrir olur. Böylelikle *İkdam*, İttihad ve Terakkî Fırkası'na mu- halefete başlayarak Ahrar Fırkasına'na yaklaşır. Hüseyin Kâzım Kadri, Hüseyin Cahid ve Tefvik Fikret'in çıkardığı *Tanîn* ise yavaş yavaş İttihad ve Terakki Fırkası'nın yayın organı haline gelir. *Ta- nin*'de Hüseyin Cahid, Kamil Paşa aleyhinde yazılar kaleme alınca Tefvik Fikret ve Hüseyin Kâzım gazeteden ayrılır. Bu gazete 31 Mart hadisesinde saldırıya uğrar. Dönemin bir diğer yayın organı Necip Nadir'in *Hukuku Umumiye* gazetesinin başına ise sürgünden dönen Mevlânazâde Rifat geçer. Gazete, İttihat ve Terakki Fırkası aleyhine tavır aldığından bu gazetenin de hayatı kısa olur. Bunun yerine *Serbesti* gazetesi kurulur. Bu gazetenin başyazarı Hasan Fehmi menfur bir cinayete kurban gider. Bu dönemde Mehmed Murad Bey'in yeniden çıkardığı *Mîzan* da İttihad ve Terakkî Fırka- sına muhaliftir. İttihat ve Terakki Fırkası'na muhalif diğer gazete *Sadâ-yı Millet*'tir. Bu gazetenin başyazarı, aynı zamanda bir Fecr-i Âti üyesi Ahmed Samim de öldürülür. Başyazarlığını Süleyman Nazif'in yaptığı *Osmanlı Gazetesi* ise İttihad ve Terakkî Fırkası'na muhalif Ahrar Fırkası'nın bir nevi sözcüsü konumundadır.

İttihat ve Terakki Fırkası muhalifi bu gazetelerin yanında Abdullah Zühtü'nün kurduğu *Yeni Gazete*, Sadrâzam Kâmil Paşa'nın, *Şurâ-yı Ümmet* gazetesi ise İttihat ve Terakki Fırkası'nın sözcülüğünü yapar. Bu gazete de *Tanin* gibi 31 Mart hadisesinde

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

isyancılar tarafından basılır. Bunların yanında Derviş Vahdetî'nin *Volkan* gazetesi ise hem İttihat ve Terakki hem de Ahrar Fırkası aleyhine muhalif yayın yapar. Aydın-edip kadrosunun gazeteler etrafında toplanarak yerini tayin etmeye çalıştığı bu dönemde Ahmet Midhat Efendi'nin *Tercüman-ı Hakikat*, Mihran Efendi'nin *Sabah* ve Mehmet Efendi'nin *Saadet* gazetesi siyasetin kaygan zemininde tarafsızlığını korumaya çalışır.

II. Meşrutiyet döneminde bu siyasî gazeteler etrafında toplanan şair ve yazarlardan farklı olarak, kısa bir süre sonra temeli belirli bir kültür ve düşünce birikimine dayanan, dünya görüşleri, siyasî fikirleri farklı başlıca dört gurup ortaya çıkacaktır. Bu gruplar fikirlerini yaymak için gazetelerin yanında mecmuaları da kullanır. Bunlardan ilki başlıca muharrirleri Babanzâde Ahmet Naim, Mehmed Akif, Eşref Edip ve Ebülulâ Mardin olan İslâmi duyarlılığı savunan gruptur. Bunların ilk yayın organı *Sırat-ı Mustakim*, daha sonra *Sebilü'r-Reşâd* ve *Beyanü'l-Hak*'tır. Bir başka grup Türkçüler'dir. Bu gurubun yayın organları ilk önce Türk Derneği, daha sonra *Türk Yurdu* olur. Bu dönemde *İkdam* etrafında toplanan Osmanlıcı grupta ise Rıza Tevfik ve Ali Kemal vardır. Ayrıca Abdullah Cevdet'in *İçtihat Mecmuası* etrafında toplanan Batıcı bir gurup aydın da görülür.

Bu gazete ve mecmualar arasında Fecr-i Âtî Encümeni'ni kuracak edipler, II. Meşrutiyet'in ilk yıllarında *Hilâl Gazetesi* etrafında bir araya gelir. Onlar, II. Abdülhamid aleyhtarı, özgürlük ve hürriyet taraftarları olarak İttihat ve Terakki Fırkasına sempati duyar. Bu nedendir ki 31 Mart hadisesinde *Tanin* ve *Şurâ-yı Ümmet* gazeteleri gibi *Hilâl* gazetesi de isyancılar tarafından baskına uğrar.

2. Fecr-i Âtî Encümeni Şair ve Yazarlarının Bir Araya Gelişi

İstanbul basını üzerinde 1901'den 1908'e kadar süren sıkı denetim mecmua ve gazetelerin edebi faaliyetlerine ket vurur. İstanbul'un aksine taşrada, basın ve yayın İstanbul'daki kadar sıkı denetimde olmadığından büyük vilâyetlerdeki mecmualarda küçük de olsa edebî toplanmalara tesadüf edilir. Misalen "*İzmir'de, Muktebes gazetesinde ve Selânik'te Çocuk Bahçesi mecmuasında 1904-*

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

1905 seneleri arasında Ömer Naci'nin idare ettiği ve Emin Avni, Rasim Haşmet, Âkil Koyuncu, Ali Canip, Mehmet Behçet, Tahsin Nahit" gibi bazı gençlerin katıldığı edebi hareketler mevcuttur (Başol 1941; 100). Selanik'teki edibler bazı mecmualar etrafında toplanırken İstanbul'da ise 1905'ten itibaren Galatasaray Sultanîsi'nde bir kısım edebiyat müptelâsı genç de edebî bir araya gelerek edebi faaliyetlerde bulunur (İzzet Melih 1919; 5).

Selanik idadisinde 1906'dan önce Ali Canip, İbrahim Fazıl, İbrahim Necmi, Süleyman Şevket, Mehmet Behçet hem edebiyatla meşgul olur hem de Âkil Koyuncu, Rasim Haşmet'le temasa geçer. 1906'ya gelindiğinde bu gençlerin bir kısmı eğitim amacıyla Darülfünun için İstanbul'a gelir. Mehmet Behçet, Tahsin Nahit, Fuat Köprülü, İbrahim Âlaattin, İbrahim Necmi, Ziya Şakir, Mustafa Namık, Sadrettin Celâl, Rıf'at aynı mektepte buluşur. Böylelikle, Fecr-i Âti'yi kuracak edipler II. Meşrûtiyet'ten evvel 1322'de tanışmış olur. Onların tanışmalarında Hukuk Mektebi hayati bir rol oynar (Reşat Fevzi 1930, 185).

Eğitim için İstanbul'a gelen bu gençler Hukuk mektebinin bahçesinde bir çam altında bir araya gelerek edebi sohbetlere başlar. Bunlara Mekteb-i Mülkiye'de okuyan Şahabeddin Süleyman da katılır. Ali Canip ve Müfid Ratib de bu çam altı meclislerinin yaranlarından. Bu gençler "çam dibine toplanıp edebiyat bahisleri etrafında konuşmak için can atar", "tatil günlerinde, bir mabede gider gibi, sevinçle karışık bir hürmetle, birer ikişer yeşil bahçenin büyük kapısından dâhil olur birer ikişer meclise" gelirler. Toplantılar yalnız tatil zamanlarında yapılmaz, "mektepte teneffüs aralarında, hocaların gelmediği derslerde" yapıldığı gibi bazen "dersten kaçıp çam dibinde" toplanıldığı bile görülür. Toplantılarda şiirler okunur, edebi polemikler yapılır, dersler "birkaç şiirin heyecanına feda" edilir. Bu esnada "çok sıkı fıkı arkadaş olan ikişer, üçer kişilik gruplar" "beğendikleri şairlerin eserlerini birbirine jestler yaparak" okurlar. Bu anlarda her edibin "ayrı ve kendine mahsus bir okuyuş, yürüyüş tarzı" vardır. Bu gençler arasında "şık zarif tipler ve öyle enteresan poz alan uzun saçlı şairler" mevcuttur. Bu toplantılarda en çok Ahmet Haşim ve Emin Bülend'in şiirleri beğenilir. İbrahim Alaattin bu toplantıların "ayrı bir çeşnisi"dir; çünkü onun okuduğu "mısralar başka bir lezzet"tir. İbrahim Necmi'de de "çok kuvvetli ve güzel inşaatlar ile bilhassa temeyyül" eder. Onda da "ayrı bir okuyuş hususiyeti" vardır. Mus-

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

tafa Namık ise hem “*tuhaf*” hem de “*biraz asabi*” dir. O, “*Fâik Âli'nin adeta aşığı*” dır (Reşat Fevzi 1930-a, 200). Çam altı sohbetlerinde şiir okuyan bir diğer isim Tahsin Nahid'dir. Sadrettin Celal ile Köp-rülü-zâde Mehmet Fuad ise bu toplantılara birlikte iştirak eder.

1908'de İstanbul Hukuk Mektebi'nin bahçesindeki çam altı sohbetlerinde toplanan gençler “*garp ediplerinin ve Servet-i Fünuncular'ın eserlerini*” okur, “*Cenap Şahabettin'in “Sembolizm” gibi cereyanlar hakkındaki yazılarına*” ilgi duyar, “*hisse hitap eden elemli, hüznünlü şiirleri çok*” sever, çoğu “*san'at için san'at, sırf san'at*” “*nazarîyelerini kendilerine muvafık*” bulur, “*ecnebi şairlerden A. de Musset, Albert Samain, Henry de Regnier'yi tercih*” eder (Başol 1941-a; 143). Fecr-i Âtî'yi kuracak bu gençlerin sembolizme sempatisi, encümen kurulduktan sonra sembolistler gibi şiiri anlama ve yazma çabasına dönüşür. Bu edipler, Fecr-i Âtî'yi kurmadan önce erken dönem eserlerinde, devrine göre oldukça yeni bir tavırla, şiirde, vezin ve kafiyeedeki aranılan ahengi, aliterasyon ve asonans gibi iç ahenk unsurlarından arararak, vezin ve kafiyei silikleştirir. Bu eserler dönemin süreli yayınlarında yayımlandıkça “*vezinsiz, kafiyesiz, manasız*” bulunarak eleştirilir (M.K 1910; 2). Bu eserlerde eleştiriye uğrayan bir başka yön ise “*nazma bir parça yakın, şi'ire fakat pek uzak*” oluşlarıdır (Blöf Simalar 1910; 3). Bu nedenlerle çam altında toplanan gençler karşısında muhalifler, onları “*şair diye kayda mütereddid*” kalmaktadır (Bir Şair-i Nâ-gâh Zuhur 1910; 7). Çam altı toplantılarının yapıldığı tarihlerde “*edebiyatın hakikî mânâsı değişmeye*” “*şiirde derûnî mânâ ve âhenk, mısralarda belirmeğe*” başlamıştır. Genç edipler, bu tarz şiirlerini dönemin süreli yayınlarında neşretmeye başlar. *Hanımlara Mahsus Gazete*'yi Ziya Şakir idare edince, arkadaşlarından Tahsin Nahid, Mehmet Behçet, Ali Süha bu mecmuada yazı ve şiirlerini yayımlar. Encümeni kuracak edipler, çam altı toplantılarıyla bir nebze olsun bedîi zevklerini tatmin etmeye çalışsın devrin siyasi yönetimi bu toplantıları hiç de hoş karşılamaz. Çam altı edebiyat toplantıları hakkında devrin siyasi yönetimine bilgi götürenler ise Hukuk Mektebi'ne devam eden paşa ve saray mensuplarının ailelerine ait gençlerdir. Bu nedenle edebi sohbet için çam altında bir araya gelenler “*sürülmek, nefyolmak, aç kalmak ve öldürülmek*” istemediklerinden dikkatli davranırlar (Reşat Fevzi 1930-b, 215).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

Çam altı sohbetleri Hukuk Mektebi, Zeynep Sultan sarayına nakledilince son bulur. Yeni mekanlarda toplanan edipler en çok Ahmet Haşim'in Şiir-i Kamer manzumelerini beğenir. Hepsinin "*cebinde bu şiirin istinsah edilmiş nüshaları, maroken kaplı, küçük*" defterlerde bulunur, "*her toplantıda bu manzumeler büyük bir hararetle*" okunur, yazılan şiirler bu manzumelere benzetilmeye çalışılır. Genç ediplerin hayranı olduğu bir başka manzume Emin Bülemd'in Âdem başlıklı şiiridir. Aruza tamamen vakıf bu gençler içinde "*zayıf bulunanlardan biri*" Tahsin Nahid'dir; çünkü o, "*koltuğundaki kitaplara, uzun saçlarına rağmen az okur*" "*biraz Fransızca bilir*" "*Arapça ve Acemce ile o kadar*" ilgilenmez. Bu nedenle "*veznin derinliklerine dalmaz*", sadece hassas şiirler kaleme alır. Bu edipler üzerinde Servet-i Fünûn edebiyatının etkileri oldukça güçlüdür. Dönemin edebiyat ortamını ve bu ortamdaki şairlerin yaşamını anlatan Halit Ziya'nın Mai ve Siyah romanındaki kurgusallık, Fecr-i Ati'yi kuracak ediplerin hayatında, gerçeğin yerini alır. Mai ve Siyah'taki Ahmet Cemil tipi İstanbul edipleri arasında moda olur; "*koltuğuna bir iki Fransızca mecmua, kitap sıkıştırın, saçlarını uzatan Babiâli caddesinde bir aşağı bir yukarı, kütüphane; kütüphane, matbaa matbaa*" dolaşır. Adeta "*şairlik için bir kıyafet, bir şekil tespit*" edilmiş olur. Mevcut dönemdeki "*gençlerde roman kahramanı*" "*uzun sarı saçlı*" gencin hayal ve hüsrânları bir sarî hastalık gibi kendini göstermeye başlar. Mai ve Siyah'taki gibi "*Hüseyin Nazmi gibi, her şairin bir candan arkadaşı, bir dert ortağı*" vardır (Reşat Fevzi 1930-c, 234). Çeşitli mekanlarda toplanan edipler, ileride bir encümen kuracak hisleri ve bu hisleri ortaya koyacak yapı unsurları etrafında müşterekler ararken muhalifler ise bu ediplerin şiirlerinde tercih ettikleri "*zehebi*" "*peçeli deniz*" "*Ey hasta kamer*" "*Bülbül-i ab*", "*na mütenahi geceler*" gibi kullanımları tenkit eder. (Kahkaha 1327; 152). Ençok eleştirilen ise Ahmet Haşim'in Şiir-i Kamer şiirlerinde kullandığı "*kamer*" etrafındaki imgelerdir (Korse 1910; 3).

II. Meşrutiyet döneminde Fecri Âti Encümenî'ni kuracak edipleri Galatasaray, Selânik ve Mercan'dan gelenler oluşturacaktır. Selânik'ten gelenler arasında İbrahim Necmi, Mehmet Behçet, Ali Canip, Süleyman Şevket mevcuttur. Mehmet Behçet ve Tahsin Nahit "*on dört yaşında iken çok güzel şiirler*" yazar. Selânik'teki bu gençler "*idadîde okudukları sırada, orada A. Methî namında biri Çocuk Bahçesi diye bir gazete*" çıkarır (Reşat Fevzi 1930-d, 252). Bu gaze-

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

tede Mehmet Emin, Rıza Tevfik yazılar, Ömer Naci, Enis Avnî, (Aka Gündüz), Kâzım Naci, Enis Âkil Koyuncu, Rasim Haşmet ise şiirler yayımlar. Emin Bülent, Tahsin Nahit, Hamdullah Suphi, Müfid Ratib gibi gençler Galatasaray'dan gelen gruba dahil olurken İbrahim Allaâtın ve arkadaşları Mercan'dan gelmişlerdir (Reşat Fevzi 1930-e, 296). Bu gençler Mekteb-i Hukuk'a başladıklarında Fuzuli, Nedim ve Şeyh Galib gibi Klasik Türk şiirinde kendine özgü sesi yakalamış isimleri okurlar. Bu edipler Batı edebiyatını da ihmal etmezler. Yabancı dile çalışır, Fransız edebiyatıyla ilgilenir, Fransızca'dan şiirler tercüme ederler. Onların Batı ve edebiyatı karşısındaki bu tutumu dönemin süreli yayınlarında dönemin süreli yayınlarında "Alamod köstümü ak; taor ü kıyafet/ Avrupa'dan; gözleri de ruhu kadar müstehzi" (A(hmed) Rıfki 1327; 2) ifadeleriyle olarak eleştirilir.

Fecr-i Atî'yi kuracak gençler tercümeyle kalmaz, telif eserler de kaleme alırlar. Mehmet Behçet'in Nefti Kanatlar adlı "neşredilmemiş 150 sayfalık kadar bir romanı", Tahsin Nahid'in Serâb-ı Müstakbel, Ali Süha'nın Mezamir-i Elem adlı eserleri vardır. (Reşat Fevzi 1930-f, 286) Mehmet Behçet'in Nefti Kanatlar'daki hissiyatı sonraki eseri Erganun'a da sirayet eder. Muhalifler, encümenin bu ilk dönem eserlerini başarılı bulmaz. Muarızlar, Erganun'a, şairinin dünyasını yansıtmadığı ve dilinin eski olduğu eleştirisini yöneltir (Edhem Hidayet 1327; 166).

İstanbul Hukuk Mektebi'nin çam altında başlayan edebi sohbetleri, Hukuk Mektebi Zeynep Sultan sarayına taşınca onun bahçesinde devam eder. Kışın ise onların mekânı çam altı "şiir fırkasına iltihak" eden Tahsin Nâhid'in evidir (Refik Halid 1325; 6). Ediplerin birbirleriyle görüştüğü bir diğer yer ise Bab-ı Ali caddesidir. Bu caddedeki "Gayret kütüphanesi, işte o zamanki genç sanat âşıklarının toplanıp konuştuğu, lâzım olan kitaplarını tedarik ettikleri" kitapçıdır (Reşat Fevzi 1930-g, 314). Gençlerin açık mekân olarak bulunduğu bir başka mekân Kadıköy'deki büyük çayırlıktır; çünkü mevcut dönemde "sanatkârların hemen ekserisi Kadıköy'ünde, Moda'da" oturur. Buraya yakın "zamanın en iyi ve boş gezinti yerlerinden biri" olan "çayır gayet büyük, yemyeşil şairane bir" yerdir. Bilhassa "Cuma ve Pazar günleri burası çok kalabalık olur, genç kız ve erkekler gezmeye" çıkarlar. Edipler "bir kafil halinde, hemen hemen bütün" hepsi burada gezer. İşte "Kadıköy'ünde, Moda'daki bu seyranlar"

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

onlara “birçok şiirler ilham” eder. Onlar bu şiirlerinin bir kısmını *Hanımlara Mahsus Gazete* ve *Hale*’de yayımlar (Reşat Fevzi 1930-h, 326).

Çeşitli mekanlarda buluşan genç edipleri bir edebî encümen etrafında biraraya getirme düşüncesini ilk kez Şahabeddin Süleyman dillendirir. O, “İzmir’den döndükten sonra ortaya bir edebî dernek, kendi tabirince bir “mahfil-i edebî” kurmak fikrini” ortaya atar. Bu “dernek veya mahfil Meşrutiyet’ten sonra belirmeğe başlamış şair ve yazarlardan teşekkül” edecektir (Karaosmanoğlu 1990; 30). Şahabeddin Süleyman’ın bir edebi encümen oluşturma fikrini Refik Halit, Müfid Ratib, Tahsin Nahid de destekler.

3. Fecr-i Âtî Encümenî Edebisi’nin Kuruluşu

Şahabeddin Süleyman gibi dönemin süreli yayınlarında yazılar ve şiirler yayımlayan ediplere dikkatlerini yönelten bir diğer isim *Servet-i Fünun* sahibi Ahmet İhsan’dır; çünkü “*Edebiyat-ı Cedideden sonra Ahmet İhsan Bey gene onları andıracak bir edebî zümre*” aramaktadır. Bu nedenle o, Fecr-i Âtî’yi kuracak edipleri *Servet-i Fünun*’a davet eder. Bu davet de kabul görür. Şehabettin Süleyman da encümene resmîyet kazandırmak ister gibi hem *Servet-i Fünun* sayfalarında hem de dönemin diğer mecmualarında şiir ve yazılarını neşreden “*kalburüstü görünen ne kadar şair ve yazar varsa, kapı kapı dolaşıp*” onları bulur ve “*sahibini tanıdığı “Hilâl” matbaasının bir odasında*” toplar. İşte bir edebî mahfil oluşturma ve ona bir ad bulma bu toplantıda kararlaştırılır. Bu odayı onlara sağlayan Ahmet Samim’in dayısı Asım Bey’dir. Genç ediplerin *Servet-i Fünun*’a geçmelerine aracılık eden de odur; çünkü Asım Bey, *Servet-i Fünun* sahibi Ahmet İhsan’ın dostu ve ortağıdır. Ediplerin *Hilâl Matbaası*’ndaki ilk toplantısında “*Şahabettin Süleyman’ın en yakın arkadaşı*” olduğu için Yakup Kadri ve Refik Halit Müfit Ratip, Tahsin Nahit, Emin Bülent, Cemil Süleyman, Ali Süha Fazıl Ahmet ve Faik Ali gibi isimler mevcuttur. Faik Ali kurulacak Fecr-i Âtî Encümeni’nin “*geçici başkanı ve isim babası*”dır; çünkü “*onun başkanlığı altında geçen bir takım görüşmelerden ve ileri sürülen tekliflerden sonra “Fecr-i Âtî” adını*” encümene Faik Ali verir. Ayrıca encümen, “*edebiyat alanında çığır açmak iddiasında*” oldukları bu “*çığır belirtecek bir döviz. Bir formül*” bulmak zorunda olduğunu düşünür. Bunu

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

Şahabeddin Süleyman bulur: “*Sanat şahsî ve muhteremdir*” (Karaosmanoğlu 1990; 31).

Fecr-i Âtî Encümeni’nin kurulduğu bu toplantıya katılan genç ediplerden Refik Halid encüme, Fecr-i Âtî’den önce Sînâ-yi Emel adının teklif edildiğini belirtir. Refik Halid bu adı “*yazılışı sevimsiz, telâffuzu güç, mânâsı karışık*” bulur. Bu kanıyı encümenin diğer üyeleri de paylaştığından kurulacak encüme Sînâ-yi Emel adı verilmez. Refik Hâlit’e göre “*Sînâ-yı Emel ismini teklif edenler arasında Ahmet Haşim’in bulunması*” ihtimali kuvvetlidir (Refik Halit 1940; 6). Refik Halid, ilk toplantıda; Tahsin Nahid, Hamdullah Subhi, Müfid Ratib, Emin Büle, Ahmet Haşim, Şahabeddin Süleyman, Ahmet Samim, Celâl Sâhir, Yakup Kadri, Ali Sühâ, Cemil Süleyman, Mehmed Behçet, Köprülü-zâde Mehmet Fuat bulunduğunu belirtir. Yakup Kadri ise encümenin kurulduğu ilk toplantıda Ahmet Haşim’in bulunmadığını ifade eder. Ahmet Haşim, Fecr-i Âtî Encümeni toplantılarından birine katıldığını sonraki yıllarda Yakup Kadri’ye anlatır. Haşim’e göre “*Fecr-i Âtî Encümeni “kendilerine son zamanlarda bir de “academicien” süsü” vermiştir; çünkü “yeni seçilen azaları merasimle kabul” etmektedir. Böylesine bir toplantıya katılan Haşim’in tek muhatabı Neyyir’dir; çünkü onu “dinleyenler arasında Cenab Şahabettin’le Süleyman Nazif de” olduğu halde “Neyyir’den başka hiç kimse ne demek istediğini” anlayamamış, “alay etmeye” kalkışmıştır. Bunun üzerine Haşim “söğüp sayarak toplantıyı terk edip” oradan ayrılır. Ahmet Haşim, bu vakadan sonra, üyelerinden birçoğu Galatasaray Sultanisi’nden arkadaşı olmasına rağmen encümen toplantılarına bir daha katılmaz. Yakup Kadri, hatıralarında Ahmet Haşim’in Reji dairesinde maiyetinde bulunduğu müdürlerinden İzzet Melih’le karşılaşmamak için Fecr-i Ati toplantılarına katılmadığını belirtir (Karaosmanoğlu 1990; 91).*

Fecr-i Âtî’nin kurulduğu ilk toplantıya Fâik Âlî gibi katılan ve encüme başkanlık eden bir diğer Servet-i Fünûn şairi Celâl Sahir’dir. O, uzun saçlarıyla *Mai ve Siyah*’daki Ahmet Cemil’in tâ kendisidir. Refik Halid ise, “*uzaktan uzağa Aşk-ı Memnu’ daki hoppa ve züppe Behlül’u*” andırır. Celal Sahir bu toplantıya Fazıl Ahmet tarafından davet edilerek karlı bir günde onunla birlikte Hilal matbaasındaki daireye gider. O, içeri girdiği zaman Fâik Âlî “*köşede*” oturmakta Tahsin Nahid “*küçük kahkahalarıyla odanın ortasında sıra*

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

ile oturan bütün azaya birşeyler" anlatmakta Emin Bülent'in "şiiirlerinden birini yanındakine" okumaktadır. Celal Sahir "odaya girer girmez Müfit Ratib'e hararetli birşeyler anlatan Şahabettin Süleyman nazarı dikkatini" celbeder. Celal Sahir, onu "Serbest İzmir" isminde bir gazetenin sahifelerindeki" yazılarından tanırsa de onlar ilk kez bu toplantıda tanışırlar (Celal Sahir 1326; 294).

Kurulacak encümenin adı Fecr-i Âtî olarak kararlaştırıldıktan sonra Fecr-i Âtî Encümeni'nin henüz yayın organı bulunmadığından Servet-i Fünûn'un 25 Mart 1909 tarihli 930 sayısının "Tevcihat ve Havadis Kısmı"nda Fecr-i Âtî Encümeni'nin kurulduğu şu haberle okuyuculara duyurulur.

"Şubbân-ı hazıradan bir kısmı münevver genç üstad Fâik Âlî Bey'in riyaset-i edebiyesinde Fecr-i Âtî namıyla bir encümen-i şiir ü tefekkür tesis etmiştir. Âtî için ümitlerle mâlâmâl olan edebiyatımızın seyr-i batısına ihtiyaç ve istidad-ı vatanla mütenasip bir cereyan-ı feyz ve tekâmül vermek üzere teşekkül eden bu heyetin düstur-i esasi-i mesleği şudur:

Sanat şahsî ve muhteremdir.

Ruhları şiir ve bedayie karşı bir ihtizaz-ı samimi-i meftûniyetle lerzan ve meşhun olan bu gayur gençler,yakında meslek ve âmâl-i sanat-perestanelerinin mâkesi olmak üzere Fecr-i Âtî namıyla bir risâle-i mevkute neşredecektir."
(Tevcihât ve Havâdis 1909; 147)

İlerleyen tarihlerde, mevcut dönemin süreli yayınlarında Fecr-i Âtî hakkında başka bir habere rastlanmaz. Bunun en önemli nedeni siyasî ve sosyal karışıklıklardır. Bu karışıklıklar içinde yer alan 31 Mart isyanında encümenin toplandığı *Hilâl Gazetesi* baskına uğrar. Fazıl Ahmet "gazetenin mürettiphane de en son tashihlerine bakarken koca daireyi bir grîv-i isyan ve ihtilâl" kaplar, "asiler matbaayı" basar, yazarlarını arar. Fazıl Ahmet baskında hayatını zor kurtarır. Onunla birlikte *Hilal* matbaasında Ahmed Şuayıb, Celâl Sâhir, Şefik Esat gibi isimler de mevcuttur. Bu isyanda Ahmet Samim, Hareket Ordusu'na sığınmak üzere Ayestefenos'a kaçarken Zihni Paşa'nın torunu kimyacı Neyyir'i de yanına alır.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

Bu baskında âsîler gazetede ki makineleri ve mürettiphaneyi tahrip ederler. (Yücel 1989; 66)

II. Meşrutiyet'in bu çalkantılı günlerinde Fecr-i Âtî ortamın durulmasını bekler. Kuruluş haberinden bir yıl sonra Servet-i Fünûn 977 numaralı nüshasında Fecr-i Âtî hakkında ikinci habere 11 Şubat 1325 (24 Şubat 1909) tarihinde tesadüf edilir. Servet-i Fünûn'un bu sayısında encümen manifesto niteliğindeki Fecr-i Ati Encümeni Beyannamesi'ni yayımlanır. Beyannamenin altında Fecr-i Âtî Encümeni ediplerinin adları Arap alfabesinin harf sırasına göre şu şekilde sıralanır: Ahmet Samim, Ahmet Haşim, Emin Bülent, Emin Lâmi, Tahsin Nahit, Celâl Sahir, Cemil Süleyman, Hamdullah Subi, Refik Halit, Şehabettin Süleyman, Abdülhak Hayri, İzzet Melih, Ali Canip, Ali Süha, Fâik Âli, Fazıl Ahmet, Mehmet Behçet, Mehmet Rüştü, Köprülüzâde Mehmet Fuat, Müfit Ratip, Yakup Kadri (Fecr-i Ati Encümeni Beyannamesi 1910: 277).

Bu isimlere ek olarak "İbrahim Alâeddin'in de her ne kadar adı geçmese bile Encümen üyeleri arasında olduğu" bilinir. Yine "üyeler arasında adı geçen Nevin Bey'in asıl adı Neyyir"dir (Dizdaroğlu 1979; 83). Fecr-i Âtî Encümeni'nin kurulduğu, beyannameyle resmen ilân edilir. Encümenin beyannamesine karşılık, muhalifler "Fecr-i Âtî'nin tulûuyle Şarkın o parlak, münevver gazze-i ulviyetinin" karardığını iddia eder (Şinaver 1330; 70). Encümene yöneltilen bir diğer tenkit ise; "Diyorsun şair olmak pek kolay bir şey imiş yalnız;/ Mey ister, kâğıd ister, hem de aşk ister, bahar ister./ Evet hep ister oğlu ister... amma ey Ayn. Lam, Bey;/ Benim fikrimce bunlardan mukaddem iktidâr ister" ("Bir İntihâr-ı Musîb" 1910; 3) mısralarında görüldüğü gibi dönemin edebiyatında iktidar kurmak istemeleri ihtimalidir.

4. Fecr-i Âtî Encümeni Edebisi'nin Faâliyetleri

Fecr-i Âtî, kurulduğunu haber verdiği 12 Mart 1325 tarihli ilk ilânında dergi çıkaracaklarını beyan eder; bir yıl sonraki 11 Şubat 1325 tarihli beyanname de bu dergiden vaz geçilerek, encümenin ediplerinin Servet-i Fünûn'da yazacakları duyurulur. Bu yıllarda "Servet-i Fünûn sekiz yüz kadar" basılmaktadır. Fecr-i Âticiler "bunu ele alınca 300-400 nüsha kadar" artar. Ahmet İhsan "bu gençlere ayda önce sekiz altın verirken sürümün çoğalması

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

dolayısıyla iki altın daha arttırarak yazı ücretlerini on altına" çıkarır. Fecr-i-Âticiler "bu parayı aralarında" paylaşır (Yücel 1989; 73).

Fecr-i Âtî Encümeni, "Servet-i Fünûn'da toplanır, konuşur", yazılarını okur. Bu dergide "artık parayla yazı yazmaya başlalayan" Fecr-i Aticiler "her yazıdan iki mecdiye" ücret alırlar. Dönem düşünlüdüğünde bu hatırı sayılır bir ücrettir. Bundan daha önemlisi artık *Servet-i Fünûn*, encümene aittir. Bu mecmuada Fecr-i Aticilerden başka kimse yazı neşredemez; çünkü mecmuanın sahibi Ahmet İhsan Bey'le bu şekilde kararlaştırılmıştır. Böylelikle encümen kendilerini artık Edebiyat-ı Cedîdeciler'in varisi kabul etmiş olur. Fecr-i Ati, Servet-i Fünun şiirine karşı Ahmet Haşim ve Tahsin Nahit'i çıkarır. Tenkitte Ahmet Şuayib'ine mukabil Köprülü-zade Mehmet Fuat, romanda Halit Ziya'ya karşılık Cemil Süleyman vardır. Hikâyecilerden ise Yakup Kadri, Refik Halit, Ali Süha gibi isimler mevcuttur. Şehabettin Süleyman ise fantaziler kaleme almaktadır (Reşat Fevzi 1930-h, 327). Servet-i Fünûn şairlerinden Celâl Sâhir ve Fâik Âli'nin encümene dâhil olması dönemin diğer yayın organlarında; "bir dostum sormuştu: -Üdeba-yi cedide'den size kıymetli hiç bir şey kalmadığını iddia edebilir misiniz? Bir latife olsun diye: Kıymetli iki şey kaldı, demiştim. Faik Ali ve Celal Sahir..." (Tahsin Nahid 1327; 5) ifadeleriyle dile eleştirilir.

Encümen kurulduktan sonra Fecr-i Ati ediplerinin sadece edebiyat sohbetlerinde değil gündelik hayatın diğer ânlarında da bir araya gelerek belirli bir üst düzey bedii zevk, duyuş ve düşünleri paylaştığı görülmür. Fecr-i Âticiler "Kadıköyü'nde, Moda'da, Haydarpaşa'da" gezerler. Encümen üyeleri arasında "sporla çok alâkadar olanlar da" vardır. Gezilen "yerlerde, bilhassa cuma, pazar akşamları top oynayan birçok Fecr-i Âtî şairine" tesadüf edilir. Encümen ediplerinin "içlerinde güzel formalarla, zarif jestlerle çok güzel futbol oynayanlar" mevcuttur. Onlar "aralarında maç yaparlar, müsabakalar tertip" ederler. Hatta "top oynanan sahada bisikletle dolaşan genç Fecr-i Âtî şairlerine de" rastgelinebilir (Reşat Fevzi 1930/i, 931).

Fecr-i Âtî şairlerinden Tahsin Nâhid ve Celâl Sâhir mekan olarak adayı da önemser. Onların "adadaki çam altlarında geçen birçok aşk" şiirleri vardır (Reşat Fevzi 1930-i, 410). Bu dönemde özellikle Celâl Sâhir'in hayata karşı tavırları dönemin süreli yayınlarında; "aman efendim tanıyamadım. Biraz vechen değişmişsiniz. -Evet artık edebiyatı bıraktım. Binaenaleyh saçımı da kestirmek icab etti. Pek

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

güzel bilirsiniz. Saçsız edebiyat olmaz” gibi ironik ifadelerle alay konusu olur (Arı 1326; 275). Onun bu tavrının arkasında bir edebi mahfelin bulunduğu, dönemin mecmualarında “galiba Kırganbar sahib-i muhteremin tavsiyesi üzerine sakal da bırakmış. Hem de şimdiden” ironik olarak ortaya konulur. Celâl Sâhir’in sadece dış görünüşü hâl ve tavırları tenkit edilmez, şiirlerindeki tema ve dil de eleştirilir. Muhaliflere göre Celal Sahir “edebiyattan, şiirden iflas ettikten sonra şimdi de lisan meselesine müdahale” etmiştir. O, artık Türkçe yazacak ve konuşacaktır! Çünkü Celal Sahir, “size sizden, sizi sizinle ve siz” “gibi haftada bir zamir kullanmasına hem ihtiyata riayet etmiş, ve hem de vadettiği gibi Türkçe” yazmıştır. (Jupon 1910; 2) Celâl Sâhir’in eleştirilen bir diğer tavrı şiirlerinde tekrar ettiği “aşk” temasıdır (Ziba 1325; 4). Muhaliflerin bu düşüncelerine encümen azası olan Refik Halid de katılır. Ona göre Celâl Sâhir’in “hiç kadından, sevdadan, naz ü niyazdan, isitiğnâ-yı aşıkânededen bahsetmeyen bir eseri vardır: Girid’e” Bu manzumeyi de Celal Sahir öğrencisine yazdırmıştır (Refik Halit 1325-a; 5). Ayrıca Celâl Sahir ve Tahsin Nahid’in şiirlerinde kullandığı temler müşterek olduğundan muarızlar bu iki isim aynı manzumede şu ironik mısralarla eleştirir: “Nahid! Bilir misin? Ah bilsen/ Sahir! Gecelerle nasıl inlerim/ Bilsen ve sevsen / Sevsen ve gelsen/ Siyah kargalar, baykuşlar canım(!)/ Bütün kuşlar gelseler/ Cemîleler serpseler/ Biz uçsak sehâblara (!) semâlara/ Asûmanlara/ Başlasak ve ebediyyen ölmek/ Bir Fecr-i Âtî bifütür/ Ve çekil ey en meftûr” (İğne 1910; 3).

Fecr-i Âtî ediplerine, dönemin İstanbul’unda, üst sınıfa mensub ailelerin gittiği eğlence ve mesire yerlerinde de tesadüf edilir. Bu yerlere en çok rağbet gösteren Abdülhak Hayri’dir. Dönemen eğlence ve mesire yerlerine giden “Fecr-i Âti sanatkârları giyiniş itibarıyla çok şıklar”; çünkü “o zaman Paris’te çıkan en son moda elbise, giravat, ayakkabı İstanbul’da ilk defa Fecr-i Âti” gençlerinin üzerinde görünür. Zamanın diğer şık gençleri de Fecr-i Aticilerin giyinişini büyük bir sadakatle takip eder. Fecr-i Aticiler “boş zamanlarında, “akşamları Beyoğlu’na çıkar, vitrindeki şık eşyayı gözden geçirir, beğendiklerini alır, sonra bu güzel şeyleri giyinmesini de bilmek lazımdır. O zamanın şair tipine bunları yakıştırabilmek için aynanın karşısında uzun zaman uğraşır, ter” döker (Reşat Fevzi 1930-c, 240). Bu davranış ve tutumlarından dolayı encümen edipleri dönemin süreli yayınlarda; “Başkalaş bir parça dos-

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

tum;/ Kalma yalnız bir "poet"/ Koyma تنها sakın beni bu gece./ Randevu verme kimseye hiçi!/ Cafe'de Francais'a kalk gidelim/ Dinlemek isterim biraz da "matchitche" mısralarıyla Fransız mukallitliğiyle suçlanır (Şinaver 1910; 2).

Encümen ediplerine yöneltilen bu tür tenkitler, her ne kadar istenmese de bir Fecr-i Âtî Encümenî üyesi tipini ortaya çıkarmaya başlar. İşte "uzunca saçlarımdan, azıcık çapkınca tavrımdan;/ Geçen gün muhteşem bir konferansında o sanmışlar./ Katıldım gülmeden, akşam biri anlattı lâteşbih:/ Beni de "Fecr-i Âtî" nin meğer azası sanmışlar" (Şinaver 1910-a; 2) mısralarda ironik olarak çizilen bu tip Fecr-i Âtî'ye mensuptur ve hayata karşı tutum, davranış ve giyimiyle müştereklerini oluşturmuştur. Bu tip her gittiği yerde hâl ve hareketleriyle farkedilirken devrin süreli yayınlarda bu fark edilme anları ve mekânları; "Bir hayal monşerleri, pardonlu, sık sık "mersi" si/ Dinlenilmezdi fakat yanında ah... ol metresi/ Kendisi "Âtî" ye mensupmuş, değil hâl-aşına;" (Şinaver 1910-b;3) mısralarıyla ironik olarak hicvedilir. Bu noktada bir dönem Servet-i Fünûn şairleri için kullanılan "dekadan" sıfatına karşılık olarak, muhalifler Fecr-i Âtî Encümenî şiirine "yeni poeto", şairine "poesie" adlarını uygun görür (Şinaver 1910-c; 2).

Encümenin sanat ve edebiyata karşı tavrını ifade eden "san'at şahsî ve muhteremdir" cümlesi Şahabeddin Süleyman'a aittir. Fecr-i Aticiler; "sanat şahsi ve muhteremdir" dövizini kabullenirken herhangi bir ideolojik mesnede" dayanmaz, "olsa olsa yaşadıkları devrin edebi gelişmeleri elgelleleyen bir takıp politik ve sosyal şartlardan korunmak hedefini" güder (Karaosmanoğlu 1990; 34). Encümenînin sanat ve edebiyat telakkisini ortaya koyan "sanat şahsî ve muhteremdir" cümlesi Fecr-i Aticileri kısa bir süre de olsa devrin popülaritesinden, çalkantılı siyasî ortamından uzaklaştırırken sanatçıya işleyeceği tema bakımından özgürlük tanır. Muhalifleri encümenin siyasete, topluma ve sanata karşı bu tavrını "tefekkiür etmeyen ve bu inceliklerden mütehassıs olmayan erbâb-ı tesa'vra nasıl şair diyebiliyoruz". ifadeleriyle ironik olarak eleştirir (Papağan 1326; 54).

II. Meşrutiyet yıllarında, Fecr-i Âtî "sanat şahsî ve muhteremdir" ilkesiyle politikadan ve ucuz günlük siyasi çekişmelerden uzak durmaya çalışsa da encümen ediplerinden bazı isimlerin bu ilkeye sadık kalmadıkları da olduğu görülür. Bunun ilk göstergesi

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

olarak 31 Mart isyanının akâbinde Fecr-i Âti'ye sonradan katılan Ahmet Samim'le mensur şiirler yazan Ali Sühâ'nın, *Hilâl Gazetesi'*nde, bu isyanı lânetlemek için yazdıklarından gazetenin isyancılar tarafından basılmasıdır. 31 Mart hadisesinde Hareket Ordusu'na sığınan Ahmet Samim, Hüseyin Cahid'le dönemin Maliye Nazırı Mehmet Cavit Bey'in dostu olmasına rağmen *Sadâ-yı Millet* gazetesinde muhaliflerin en ön safında İttihad ve Terakki'ye karşı mücadele başlatır. Bundan dolayı Ahmet Samim encümen üyelerinden Fazıl Ahmet'le "*Posta ve Telgraf Müdüriyet-i Umumiyes (Sirkeci Büyük Postane) karşısındaki sokaktan Köprü'ye (Galata köprüsü)*" yürüdüğü sırada öldürülür (Fazıl Ahmet 1991; 66). Üyesi bulunduğu Ahmet Samim'in menfur bir cinayete kurban gitmesi Fecr-i Âti için tam bir travmadır. Bu cinayetin ardından Servet-i Fünun baştan başa Ahmet Samim'e dair ağıtlar ve teröre yönelik protestolarla dolu olarak çıkar. Bu hadiselerden sonra Fecr-i Âti, toplantı mekânlarını değiştirmek zorunda kalır. Hilâl matbaasındaki odalarını terk ederek, bir müddet Nuruosmaniye civarında kiraladıkları bir evde sonra Beyoğlu'nda tuttıkları bir odada toplanmaya devam eder. Daha sonra ise onlar, Ahmet İhsan Bey'in, Servet-i Fünun matbaasında kendilerine tahsis ettiği dairede toplanmaya başlarlar (Yakup Kadri 1990; 34).

Fecr-i Âti her ne kadar gündelik ucuz siyasetten, politika-dan ve hayatın popüleritesinden kaçsa da dönemin diğer yayın organları tarafından sürekli tartışmaların odağına çekilir. Bu yayın organlarından biri de *Hande Mecmuası'*dır. Yakup Kadri, Refik Halid portresini kaleme alırken, onun Beyoğlu'na geçtiği zamanlarda bir "*papas kadar afif ve bâkir*" (Yakup Kadri 1909; 2) kaldığını ifade etmesi üzerine *Hande Mecmuası'*nda bu cümle ağır bir telmihe konu olur. *Hande Mecmuası*, encümene yönelik olarak "*Fecri Âti'ciler şimdi de bekâretlerini isbata kalkışıyorlar*" ifadeleriyle hücumlar yapar. Bu yazının yayımını izleyen günlerde "*Emin Bülent, Tahsin Nahit gibi pazısına güvenen Fecri Âti'ciler Hande gazetesi idarehanesine*" arkadaşlarıyla giderek "*bu yazının sahibini bastonla dövmeğe teşebbüs*" ederler. Bu hadisenin akabinde "*o yazı, Fecri Âti'ciler; bu dayak da Handeciler tarafından birer dâva mevzuu*" olur. Mahkemeye İstanbul'da bakılır. Bu vakanın "*tanıklarından biri olarak mahkeme önüne çıkan Baha Tevfik, kendisinin de mensup olduğu Handecilerin dâvayı kaybetmelerine*" neden olur. Mahkemede ise "*Manisa'da ol-*

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

duğu için dâvet edilip İstanbul'a acele dönen Yakup Kadri de bulunmak üzere müteceviz ve eli sopalı Fecri Âtîciler bir sıra teşkil" etmişlerdir (Yücel 1989; 56). Yakup Kadri, Fecr-i Aticiler ile mahkemeye düşen mecmuanın Hande değil *Eşref* olduğunu belirtir (Karaosmanoğlu 1990; 38). Fecr-i Ati ediplerinin bastığı yerin *Hande Mecmuası* olduğu encümenin yayın organı *Servet-i Fünûn*'da çıkan ve sözü edilen davanın nasıl sonuçlandığını bildiren haberde verilir (Yücel, 1989; 55-56).

Fecr-i Ati Encümeni bir kütüphane kurmak ister; çünkü kendilerinden önceki edebi nesil Servet-i Fünûn "*Edebiyat-ı Cedîde Kütüphanesi*" kurmuşlardır. Edebiyat-ı Cedîde Kütüphanesi adı altında yayımlanan kitaplar; "*13x9 santimetre boyutunda, kırmızı kapaklı ve kenarları beyaz şeritli*" "*kitap ve yazar adları da beyazdır.*" Onlar "*bu renkleri özellikle seçmişlerdir. Özel anlamları vardır bu renklerin. Bunu düşünen ve öneren de Hüseyin Cahit Yalçın*"dır. Servet-i Fünuncular kitapların kapak renkleri olarak "*kırmızı beyaz rengi*" seçerler; çünkü "*bu, bayrak demektir, Türk rengi demektir, yurt rengi demektir.*" Fakat "*aynı zamanda kırmızı, kan ve ihtilâl rengi*"dir. Bu noktada kırmızı beyaz kapaklı kitaplar mevcut dönemde sansürü kuşkulandırmaz (Dizdaroğlu 1979; 92). Encümen şair ve yazarları da Servet-i Fünûncular gibi kitapların kapaklarının renginde asgari müştereği yakalamışlardır. Fecr-i Aticiler şiirlerinde "*daima mavi, neftî hülyalarla*" vurgu yaptığından kitaplarının "*kabını hiç şüphesiz mavi renkte*" bastırmaya karar verirler. çünkü "*bu mavi renk*" onlara "*şairane ve güzel*" gelir. Onların "*hülyalarla, fakat mavi hülyalarla dolu*" kitapları "*bir de mavi renge bürünerek*" çıkar (Reşat Fevzi 1930-h; 327).

Fecr-i Âtî kararlaştırdığı kütüphaneyi kurmak için yayın faaliyetlerini duyurmayı tercih eder. Servet-i Fünûn'un sayfalarında encümen üyelerinden Celâl Sahir'in *Beyaz Gölge*ler (Servet-i Fünun 1325; 272) ve *Siyah Kitab* (Servet-i Fünun 1326; 398), Şahabeddin Süleyman'ın *Târih-i Edebiyât-ı Osmaniye* (Servet-i Fünun 1326-a; 421) ve *Çıkmaz Sokak* (Servet-i Fünun 1326-b; 335), Refik Halid'in *Kıprının Dedikleri* (Servet-i Fünun 1326-c; 225) adlı kitaplarının ilânları görülür. Fecr-i Âtî tasarladığı "*Fecr-i Âtî Kütüphanesi*"ni kurar. Bu kütüphaneden Tahsin Nahid'in *Ruh-i Bîkayd*, Cemil Süleyman'ın *Timsâl-i Aşk*, Köprülü-zâde Mehmed Fuad'ın *Hayat-ı Fikriye*'si yayımlanır. Neşredilen bu eserlerin akâ-

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

binde encümen, ileride yayımlayacağı eserlerin listesini ise Tahsin Nâhid'in *Rûh-ı Bî-kayd* adlı eserinin girişinde "neşredilecekler" başlığıyla verir (Tahsin Nahid 1326; 2). Yayımlanacaklar içerisinde hikâyeye kitabı olanlar ve bunların yazarları şunlardır: Yakup Kadri *Küçük Hikayeler*, Refik Halid *Bir Başka Hayat*, Şahabeddin Süleyman *Kırık Mahfaza*, Cemil Süleyman *Hayata Doğru*, İzzet Melih *Kadın Sesi*. Listede Köprülü-zâde Mehmed Fuad'ın *Mesâ-yı Melâl*, Tahsin Nâhid'in *Kırlar ve Denizler* adlı şiir kitapları ile Şahabeddin Süleyman'ın *Fırtına*, Tahsin Nâhid'in *Firar, Talâk, Sanatkâr*, Celâl Sâhir ve Müfid Ratib'in *Toprak*, Şahabeddin Süleyman ve Tahsin Nâhid'in *Osmân Sâni*, Müfid Ratib'in *Bir İhtilâl* adlı tiyatro eserlerinin de adları mevcuttur. Cemil Süleyman'ın *İnhizâm ve Kadın Ruhü*, İzzet Melih'in *Tezad*, Tahsin Nâhid'in ise *Bir Mücâdele-i Hissiyeye* adlı romanları da listede adı geçen diğer kitaplardır. Yine Fâzıl Ahmed'in *Şebtâb*, Ali Sühâ'nın *Mezâmîr-i Elem*, Refik Halit'in *Zendavestâ* adlı mensur şiir kitaplarıyla Şahabeddin Süleyman'ın *Gölgeler ve Hakikatler* başlığı altında topladığı fantaziyeleri ¹ de listedeki eserlerdendir. Bu listede Fâzıl Ahmed'in *Tedkikât-ı Felsefiye* adlı eseri de mevcuttur.

Fecr-i Ati Encümeni ilk olarak Tahsin Nahid'in *Ruh-i Bî-kayd*, Cemil Süleyman'ın *Timsâl-i Aşk*, Köprülü-zâde Mehmed Fuad'ın *Hayat-ı Fikriyye* eserlerini yayımlanır. Bunlar encümenin beklediği övgüyü alamaz; çünkü muhaliflere göre Fecr-i Âtî'nin beyannamedeki iddiaları ne kadar büyük ise bu kitaplar o kadar küçüktür. Bu muhaliflerden olan Edhem Hidayet, *Ruh-ı Bî-kayd*'la *Timsâl-i Aşk*'ın "hiçbir edebî kıymeti haiz olmadığı halde" sırf eser neşretmek amacıyla yayımlandığını belirtir (Edhem Hidayet 1327; 166). Encümen eserlerinden en çok eleştirilen ise Tahsin Nâhid'in *Rûh-ı Bî-kayd* adlı kitabıdır. Muhaliflere göre bu eserde "hissedilmeyerek yazılmış pek çok sun-i nümayişler" mevcuttur (Raif Necdet 1326; 460). Bu noktada *Ruh-ı Bi-kayd* ismiyle içindekilerin ruh hali benzerdir. Muarızlar bu düşüncelerini "okumadınızsa okuyunuz! Almadınızsa alınız! Çünkü kayıtsız ruh: Elemsiz baş, kadersiz cisim, mânâsız dimağ demektir" ironik ifadeleriyle okuyuculara duyurur

¹ Fecr-i Ati Encümeni şair ve yazarlarının "fantazi ve fantazyeye adını alan yazılar, bir küçük vaka etrafında geliştirildiğinden hikâyeye yaklaşırlar. Düşünce ve üslupta şairanelik esasına dayandıkları için de hikâyeden ayrılırlar" (Polat 1987: 103)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

(Hayâl-i Cedîd 1910; 4). Muhalifler, sadece *Ruh-ı Bi-kayd*'da değil Tahsin Nahid'in hiçbir eserinde "*kat'iyen fikir ve mantık*" bulunmadığını iddia ederler (Genç Kalemler, 1328; 112). Tahsin Nahid'e yöneltilen bir diğer tenkit ise onun şiirlerinde tem olarak "*aşkı, yine aşkı, daima aşkı*" işleresidir (Kalem 1326; 3). Benzer tenkitler Celal Sahir'e de yöneltilir. Celâl Sâhir bu dönemde *Buhran ve Beyaz Göl-geler* adlı şiir kitaplarını yayımlar. Fecr-i Âtî muhaliflerine göre bu kitaplar de "*aşk, sevmek, seviyorum, sevdim, sevmeyeceğim*" gibi kelimelerle süslenerek acalece matbuata verilmiş eserlerdir (Korse 1910/a; 3).

Fecr-i Âtî haftanın belirli günlerinde toplanır, yazılarını ve şiirlerini üyeler karşısında okur, onların eleştirilerine göre gerekli düzeltmeleri yaptıktan sonra yayımlar. Bu noktada encümen kendini bir aile sayar ve birlik içinde olma görüntüsüne özen gösterir. Fransız Akademisi'nde olduğu gibi, topluluğa yeni bir üye kabul edileceği zaman, özel günler düzenlenir, söylevler verilir. Üç hafta üst üste toplantılara katılmayanlar üyelikten çıkarılır (Dizdaroğlu 1979; 90). Fecr-i Âtî'nin bu tür faaliyetlerinden rahatsız olan muhalifler, "Destan" kaleme alarak encümen ediplerinin önceki edebi nesle yaklaşımlarını, halktan kopukluğunu, şiir anlayışlarını, giyimlerini ve hayata karşı tavırlarını hicveder (Diken 1326; 7). Muarızlar bununla da kalmaz Fecr-i Âtî'yle Servet-i Fünûn ediplerini karşı karşıya getirmeye çalışır. Bu noktada "*Edebiyât-ı Cedide'nin hâiz olduğu hürmet-i lâyikanın ceriâh-ı şöhretine sığınan bir kaç çömez mutassıf oldukları bir dalkavuk rûhiyle*" encümeni "*Edebiyat-ı Cedide aleyhdârlığıyla ithâm*" eder (Müfid Ratib 1326; 19). Dönemin bir kısım edibi ise gerek eserlerindeki muhteva gerekse kullandıkları dil yönünden Fecr-i Âtî'nin Edebiyat-ı Cedide'den bir farkı olmadığını düşünür. Bunlara göre encümen edipleri "*dünkülerin lisanını büsbütün terk*" edememiştir (Yeni Lisan 1911; 26). Dolayısıyla onlara göre Fecr-i Âtî, Servet-i Fünûn'un bir devamıdır. Fecr-i Âtî "*zühreleri, Sühâlar'ı, Nahidler'iyle beraber kararıp inhisap edecek ve Servet-i Fünun rağbetinden*" düşecektir (Gıdık 1326; 7). Çünkü encümen "*kelimeleri eski kâmus sahifeleri arasında bularak bir muvaffakiyet imiş gibi lisâna katmaya*" çalışmakta Ahmet Şuayb kadar Fransızca bilmedikleri halde dünkülerle rekabete kalkmaktadır (Genç Kalemler, 1327; 3). Bu iddiaları reddeden encümen şair ve yazarları ise Servet-i Fünûn ediplerini "*lâyık oldukları veçhile hürmet ve*

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

takdir ile telâkkî" etmekle birlikte "onların vazîfelerini bitirmiş, yahud bitirmek üzere olduklarını söyleyecek cesareti" kendilerinde bulurlar (Müfid Ratib 1327; 19).

Fecr-i Ati, kendilerini her ne kadar dönemin mevcut edebi anlayışından yeni ve ayrı göstermek istese de muhalifler yine de onların edebi ürünlerini gerek tema gerekse dil yönüyle yeni kabul etmez. Muarızlar, Fecr-i Ati eserlerini ya "(Büyük bir muharrirle Fecr-Âtî namıyla nam edenlerden küçük bir şair arasında) Küçük Şair: Efendim şu şiirlerime lütfen atf-ı nazar buyurur musunuz? Muharrir: Oğlum! Şimdi pek meşgulüm! Ne kadar zahmet ise de şuradaki sobaya kendi ellerinizle atveriniz" (Hayal-i Cedid 1910; 3) ironik ifadeleriyle görmezlikten gelir ya da "söyler gibi sustuğum demler/ Hançeremde ukdelenen kahreli teessürler!! Akar... ve evet güzelim akar, akar" (Fecr-i Âtî Müntesiblerinden Elif, Be 1910; 2) mısralarıyla encümen tarzı şiirler yazabileceklerini iddia eder. Ayrıca Fecr-i Âtî şiirinde kadının etrafında gelişen imgelere ve tasvirlerle sıkça tesadüf edilmesi de muhalifler tarafından eleştirilir. Onlar, bu duruma bir encümen edibinin; "Ah o Melike-i Ruh-eşan" "Ah Ey Sivilice Kız" "Ah Ey Hissiyet-şinas" (Jupon 1910-a; 1) gibi kitap isimlerini örnek gösterir. Bu noktada muarızlar okuyuculardan encümen ediplerinin eserlerini okumamalarını "karilerime tavsiye ederim, bu eserleri okumasınlar. Daha okumasınlar. Henüz onları anlayabilecek seviyeye gelmedik" (Korse 1910; 3) ironik ifadeleriyle telkin eder. Bu ithamlar karşısında Fecr-i Âtî Kâtibi Müfid Ratib ise encümenin daha genç olduğunu ve iyi eserlerin ortaya konulması için beklenilmesi gerektiğini belirtir. Üstelik "encümenin âtîde de -mucîb-i iftîhâr olmasa bile herhalde yüzünü kızartmayacak üç cild kitabı" da çıkmıştır. (Müfid Ratib 1326; 19) Ali Canip de Cemil Süleyman'ın *Timsal-i Aşk* ve Tahsin Nahid'in *Ruh-ı Bi-kayd* eserlerini misal göstererek encümen ediplerinin önemli eserlere imza atmadıkları eleştirisini haksız bulur. (Ali Canip 1325; 407) Muhalifler ise Tahsin Nâhid'in *Rûh-ı Bî-kayd* eseri hakkında Ali Canip gibi düşünmez. Onlara göre bu eserde "edep ve iffet namına içinde hiç bir şey bulunmadığı halde şiir ve efsun namına" da bir şeyler bulunamaz. (Hayal-i Cedid 1326; 2)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

5. Fecr-i Âtî Encümeni Edebisi'nin Dağılışı

II. Meşrutiyet yıllarında Fecr-i Âtî edipleri, II. Abdülhamid yönetimine karşı İttihad ve Terakki Fırkası'nın yanında yer alır. Ne var ki tek cephe görünümündeki bu fırka güçlenip iktidara yaklaştıkça çeşitli fraksiyonları barındırır hale gelir. İşte bu fraksiyonlardan birinin üyeleri tarafından *Sadâ-yı Millet* gazetesi yazarı ve aynı zamanda encümen üyesi Ahmet Samim öldürülünce Fecr-i Âtî'yle İttihad ve Terakki Fırkası'nın arası açılır. Encümen, Ahmet Samim'in cinayetinde İttihat ve Terakki Fırkası içerisindeki hizipleri sorumlu tutarak Servet-i Fünûn 993 numaralı sayısında bu menfur cinayeti kınar ve arkadaşlarının katiline lanetler okur. Bu vakadan sonra II. Meşrutiyet döneminde siyasi iktidara hâkim bu fırka Fecr-i Âtî Encümenî'ni sıkıştırmaya başlar. İlk Fecr-i Âtî bildirisinde yirmi bir yazar ve şairin adı zikredilirken bir yıl sonraki bildiride bu sayıda ve isimlerde bazı değişiklikler olduğu görülür. İkinci bildirideki isimlerle ilk beyannâmedekiler karşılaştırıldığında Ahmet Samim, Emin Lâmi, Hamdullah Suphi, Abdülhak Hayri, Ali Canip, Ali Süha, Mehmet Behçet ve Mehmet Rüştü'nün encümenden ayrıldıkları görülür. Bu isimler arasında Ahmet Samim, 1910 yılında, siyasi nedenlerden ötürü, pusuya düşürülerek öldürülürken Mehmet Behçet Beyrut'a gider. Ali Canib Genç Kalemler yazarları arasına katılırken Emin Lâmi, Hamdullah Suphi, Abdülhak Hayri, Ali Süha, Mehmet Rüştü kendi istekleriyle encümenden ayrılır. Hayrettin ve Süleyman Fehmi Beyler encüme yeniden dahil olurken Enis Behiç de Fecr-i Âtî üyeleri arasına girer.

Fecr-i Âtî Encümenî kuruluşundan dağılışına kadar dört başkan değiştirir. İlk başkan Fâik Âlî'dir. O, simgesel ve geçici başkandır. Midilli mutasarrıfıyken izinli olarak İstanbul'da bulunduğu sırada başkanlığa getirilir, ancak bir iki toplantıya katılır. Fâik Ali görevine dönünce Fazıl Ahmet onun yerine getirilir. Üçüncü başkan Hamdullah Subhi, encümenin son başkanı ise Celâl Sâhir'dir. Encümenin başkan değiştirmesi, başkanlarının da şairler arasında seçilmesi dönemin süreli yayınlarında; *"evet; artık şiirinin ser-levhasını ta'yin etmişti. Seviniyor, bir çocuk gibi ellerini çırpıyordu. Yazacak, gayet ateşin yazacak, sonra Fecr-i Ati'ye intisab edecek, reis olacak ve edebiyatta yeni bir inkılab vücuda getirecekti"* ifadeleriyle ironik olarak tenkit edilir (Sahide 1326; 141). Fecr-i Ati'nin sık

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

sık başkan değiştirmesinin nedenlerinden biri de encümende çıkan anlaşmazlıklardır. Misalen Hamdullah Subhi'nin başkanlığında Sanat ve Ahlak konulu tartışmada muhlifler, özellikle Yakup Kadri ve Refik Halid'e yüklenirler. Refik Halid bir yazıyla "bu saldırıları yanıtlamak" istese de "Celâl Sahir ve ondan yana olanlar bunun karşısında, yanıtın basılmasına karşı" çıkarlar. Refik Halid yazısının yayımlanmasında direnir. Ayrıca Yakup Kadri'nin Şahabeddin Süleyman'ı muarızlara karşı savunan yazıları da Fecr-i Ati içinde tepki alır. Bu yazılar özellikle başta encümen reisi Hamdullah Subhi olmak üzere bütün encümen edipleri tarafından itirazlarla karşılanır ve yazıların dergide "neşrine müsaade" edilmez, "yani bir çeşit sansür yasağına" çarpıtılır. Bunun üzerine, "Refik Halit'le sansürü koymak isteyenler arasında şiddetli bir tartışma" olur. Neticede "Refik Halit, Fecr-i Âti'den çıkıp" gider. Yakup Kadri de onu takip eder. Bu tartışmadan sonra Hamdullah Subhi başkanlığı bırakır, yerine Celâl Sahir getirilir. Servet-i Fünûn'da; "Fecr-i Âti Encümen-i Edebîsinden: Encümenimizde alâusul bu hafta reis intihabı iktiza ettiğinden âzânın Pazar günü akdolunacak içtimada hazır bulunmaları lüzumu beyan olunur" (Dizdaroğlu 1979; 86) ifadeleriyle yer alan bu haberde seçimle ilgili encümen üyelerine duyuru yapılır.

Refik Halid, Fecr-i Ati ve dolayısıyla Servet-i Fünun'da ayrılınca Eşref adlı bir mizah dergisinin baş sayfasında portreler yazar. O, Yeniler başlığında kaleme aldığı bu yazılarında Fecr-i Âti'den arkadaşı olan yeni edebî şöhretlerin portrelerini ironik olarak çizer. Bu portrelerden biri encümenin fikir babası Şahabeddin Süleyman'a aittir. Yazar, Şahabeddin Süleyman'ın husisi hayatındaki savrukluğu; "bugün zengindir, müsriftir, neşelidir, yarı fakirdir, muhtaçtır fakat yine neşelidir, "bir lira ver" dersiniz, bükülmüş-şemal-kibrit, tebeşir parçası, anahtar gibi teferruat ile sarkmış yeleşenin cebinden onu ayırır, teslim eder. Zira o gün ayın biridir. Ertesi günü başkasından bir mecdiye ister, zira ayın ikisidir" (Refik Halit 1325-b; 1) ifadeleriyle ortaya koyar. Aynı mecmuada artık bir encümen muhalifi olan Refik Halid'in tenkidinde kurtulamayan bir diğer Fecr-i Ati muharriri ise encümene başkanlık yaptığıında Refik Halid'in ayrılışına neden Hamdullah Subhi'dir. Şahabeddin Süleyman'ın aksine Hamdullah Subhi çok düzenlidir. Refik Halit onun bu halini; "sigara içmez, biranın tadını bilmez, tütün dumanından kaçır, ka-

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

nun-u sanide pencere açtırır. Bir gün Şahabeddin Süleyman sabredememiş demişti ki:-Bir kahveye gittiğiniz zaman ne yaparsınız? Hamdullah Subhi gözlerini hayretle açmış, zihninde araştırır gibi bir çok düşünmüş ve dudaklarında kıvrılan bir istihza ile:-Kahve mi demişti, öyle bir yer tanımıyorum!" ifadeleriyle ironik olarak dile getirir (Refik Halit 1325-c; 1). Şiirlerinde, bir çok edibî ve siyâsiyi ironik olarak tenkit eden Fazıl Ahmet de Refik Halit'in kalemine takılan bir diğer encümen üyesidir. Yazar, onun mahallede yürüdüğü esnada bir çok çocuğu arkasına taktığını ironik olarak ortaya koyar (Refik Halit 1325-d; 1). Bu isimlerin üçü de encümünde başkanlık yapmıştır. Refik Halit'le birlikte Yukup Kadri de *Eşref*'te "Yeniler" başlığıyla yazılar kaleme alır. Yakup Kadri de Refik Halit'e ait ilk izlenimlerini, "onu ilk gördüğüm gün "aman Ya Rabbi! dedim; bu ne hırçın, ne şımarık, ne cılız bir çocuk!" görüşmeye cesaret edemedim" (Yakup Kadri 1325-e; 1) ifadeleriyle ortaya koyar.

Refik Halit, encüme tekrar katılması yönündeki teklifi Yakup Kadri'yle birlikte olması şartıyla kabul eder. İki yazar "uzunca bir ayrılıktan sonra, birlikte bırakıp" gittikleri Fecr-i Âti'ye birlikte döner. Bu "Fecr-i Âti'nin adeta akademi şeklinde yeniden kuruluşu gibi bir şey" olur. Encümünde "konuşmalar artık ikide bir parlamentolardaki tartışmalar haline" girmez. Toplantılara "tam bir fikir arkadaşlığı havası hâkim" olur. Encüme katılmak isteyenler; "önce adaylıklarını koymaları, eserlerini göstermeleri ve gizli oy kullanmak suretiyle ya red ya kabul etmek şartına tabi" tutulur. Kabul edilenler için yapılan "merasimde karşılıklı nutuklar" söylenir. Pek "özentili görünen bu törenlerde, çok kere, Cenap Sahabettin ve Süleyman Nazif gibi yüksek şöhret sahibi üstadların şeref misafiri olarak buldukları" ve encümen ediplerini ciddi ciddi dinledikleri görülür. Fecr-i Âti'nin bu akademik toplantılarını ciddiye âlmayan biri varsa, o da Refik Halid'dir. Kendine, Kirpi "lakabını takan bu mizah yazarı bir köşeye çekilir ve adını aldığı yaratığın dikenlerini andıran gülümsemeleriyle ortallığı seyre dalar; hattâ bazı kere kıs kıs güldüğü" olur. Onun "bu hali, günün birinde, yine bir takım hadiselere yol açmaya başlayacak ve Fecr-i Âti belki de bu yüzden yavaş yavaş dağılıp" gidecektir (Karaosmanoğlu 1990; 57).

Fecr-i Âti'nin dağılışı hızlandıran en önemli etken her üyenin eserinde işleyeceği tem bakımından kendini "bağımsız ve özgür" hissetmesidir. Onlar bir encümenin üyesi olduklarını

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

yadsımazlar, fakat “topluluk içindeki kişilerin düşüncelerinde özgür olduklarını, birinin düşüncesinin öbürlerini bağlamadığını” savunurlar. Misalen Celâl Sahir, Fecr-i Âtî'nin “birer meslek-i edebî ismi” olmadığını belirtirken Ali Canib, encümenin “âzâsı efkâr-ı edebiyesinde hür ve müstakil” olduğunu ifade eder. Müfid Ratib, ediplerin Fecr-i Âtî “nâmı altında hepsi sanatlarının şahsiyetini ve hürriyetini muhafaza etmek şartıyla” bir araya geldiklerine değinir. Ahmet Haşim, Fecr-i Âtî'ye “bağlı olanlar kefâlet-i müteselsile ile birbirine bağlı” bulunmadığını ifade eder. Hamdullah Subhi de “üyelerden birinin ya da birkaçının, karşıdakileri yanıtlamasının ve eleştirmesinin kişisel bir davranış olduğuna, bir genelleme yaparak bunları Fecr-i Âtî üyelerinin tümüne mâl etmenin” yanlışlığına değinip encümen şair ve yazarlarının edebi tavır noktasında hür olduğunu belirtir (Dizdaroğlu 1979;110). Fecr-i Âtîciler, “bir topluluk oluşturmakla birlikte, her noktada özdeş” değiller. Birinin beğendiğini diğerleri beğenmez, hatta arkadaşlarını eleştirir, bunu da, “düşünce özgürlüğü adına” yapar. Ahmet Haşim'in belirttiği gibi onları “karşılıklı sevgi” bir araya getirmiştir. Ancak “bu sevgi, bu arkadaşlık duygusu, topluluğun uzun süre yaşamasını sağlamaya” yetmeyecektir; çünkü temelde “birleşmeler bile, alt basamakta, yazını ve sanatı anlama biçimlerinin değişik olması, ayrı yorumlara gitmeleri, kişilikleri geliştikçe ‘San’at şahsî ve muhteremdir’ ilkesinin esneklik kazanması” onların aralarındaki bağları zayıflatır, gevşetir (Dizdaroğlu 1979;111).

Fecr-i Âtî'nin dağılışı nedenleri arasında maddî olanaklarının yetersizliğini de saymak gerekir; çünkü eser yayımlamak, topluluğun adını taşıyan dergi çıkarmak maddi imkâna bağlıdır. Bu noktada encümeni “asil bitirip eriten şey züğürtlük” olur. Zaten “ezelden beri yazarlara arız bulunan bu züğürtlük, zavallı Fecr-i Atî'nin ölümsüz kuvvet geçinmesine bile izin” vermez. Encümenin müdürü Celal Sahir ve fahri başkanı Faik Ali “yavrularını taşımaktan usanmaz bir kedi” gibi “bütün mal ve mülkümüzü teşkil eden birkaç sandalye ile geçmiş” birçok yere taşır. Hatta encümen “Ahmet İhsan Bey'in cömertliğine bile sığınmaya mecbur” kalır. Sonunda Ahmet İhsan Bey'in Servet-i Fünûn Matbaası'nda encümene “gösterdiği odanın başka bir işe tahsis edilmesi, Fecr-i Atî'yi büsbütün iflasa sevk” eder (Fazıl Ahmet 1991; 36).

Encümenin dağılışı sürecinde Hamdullah Subhi “Osmanlıcılık- Türkçülük kavgaları içinde hayli bir önem taşıyan Türk Ocağı'nın

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

başına” geçerken “*nazenin hanımlar şairi Celâl Sâhir iriyarı komitacılarla düşüp kalkmaya*” başlar. Fecr-i Atî'nin yayın organı Servet-i Fünun'un yazı işleri müdürü Köprülüzade Mehmet Fuad, Fecr-i Âtî'nin kurucusu Şahabeddin Süleyman'ı da “*arkasına takıp İttihad ve Terakki Merkezi Umumisi'nin çıkardığı "Hak" gazetesini yönetenler arasına*” katılır. Bu gazete “*bellibaşlı kalem sahiplerini ve hassaten yeni yetişen genç yazarları avlamak için İttihadçılar tarafından kurulmuş bir ağıdır*” (Karaosmanoğlu 1990; 58).

Encümen üyelerinin gittiği mecmualardan biri de *Rübâb* olur. Cemâl Nâdir'in sahibi olduğu bu derginin edebî müdürlüğünde Fecr-i Atî yazarlarından Şahâbeddin Süleyman bulunduğu, *Rübâb*, sayfalarını hem encümene muhâlif yazılar kaleme alanlara hem de Fecr-i Âtî'yi savunmak zorunda kalanlara açar. Servet-i Fünun'da Mehmet Rauf gibi Şahabeddin Süleyman da *Rübâb*'da dönemin edebiyat ve sanatını “*Bataklıkda*” görür. Şahâbeddin Süleyman; Tevfik Fikret, Cenâb Şahabeddin, Halit Ziyâ gibi Servet-i Fünuncularla birlikte, Faik Âli, Emin Bülent, Ahmed Hâşim, Yakub Kadri, Refik Halit gibi encümen ediplerinin de sü-kût ettiğini belirtir (Şahabeddin Süleyman 1328; 222). Şahâbeddin Süleyman'ın bu yazısına aynı dergide Hakkı Tahsin cevap verir. Hakkı Tahsin'e göre Fecr-i Âtî, dönemin edebiyat ortamında krallığını ilân ederek ahkâm yürütmeğe başlamış, ancak *Bir Serencâm* bir *Çıkmaz Sokak* yazılmış, bir Bülend, bir Haşim yetişmiştir. Fecr-i Âtî, ne bir Fikret, ne bir Raûf çıkarabilmiş, ne de Cenâb'ı temsil edebilmiştir (Hakkı Tahsin 1328; 234). *Rübâb*'da Fecr-i Âtî'yi hedef alan bir diğer “*Yeni Nesil*” yazarı Selâhaddin Enis'e göre ise encümen ediplerinin eserlerinde “*süslü kelimelerden başka hiçbir şey, bir rûh, bir esâs*” yoktur (Selahaddin Enis 1328; 251). Onların “*en büyük kusurları ise “millî benliğimizi anlatacak eserler yazamamalarıdır. Avrupadan aldıkları layaya biraz de “Türklük” karışdırmalıydılar.*” Özetle “*Fecr-i Âtî vaktinden evvel doğmuş bir cenîn*”dir (Polat 1982; 142).

Rübâb'ın sayfalarını Fecr-i Âtî'ye yöneltilen tenkitlere açan Şahâbeddin Süleyman, bu eleştirilere aynı dergide cevap verir. Yazar, Fecr-i Âtî karşısında yeni bir edebî zümrenin oluştuğunu düşünür. Lakin bu yeni edebi nesil “*ellerindeki rübâbın telleri bî-âhenk bozuk olmasına rağmen kazanmak*” istemekteler (Şahabeddin Süleyman 1328-a; 257). Şahâbeddin Süleyman'ın bu Fecr-i Âtî savunma-

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

sını Hemedâni-zâde Ali Nâci bir başka yazıyla karşılar. Ali Naci'ye göre Fecr-i Âtî dört yıllık müddet zarfında memlekette hiçbir fikri ve içtimâ inkılâb vücûda getirmemiştir (Hemedâni-zâde Ali Nâci 1328; 290). Üstelik encümeni "*meydana getiren yirmiden fazla âzâ arasında fikir birliği*" yoktur; "*her biri ayrı ayrı edebî mesleklere sâhib kimselerdir.*" Dolayısıyla onların "*hangi maksada hizmet ettikleri belli*" değildir (Polat 1982; 144). Hemedânî-zâde Ali Nâci'nin bu tenkidine Şahabeddin Süleyman "Fecr-i Âtî'yi Takîb" başlıklı makalesiyle cevap verir. Yazara göre encümende "*tarz-ı tefekkür, tarz-ı tahassüs, tarz-ı ifâde*" kısaca üslûblarıyla "*bir kaç sîmâ*" "*az bir zaman zarfında pek derin izler vücûda*" getirmiştir (Şahabeddin Süleyman 1328; 314). Şahabeddin Süleyman'ın Fecr-i Âtî'yi koruma çabalarına bir darbe de Hâlit Fahri'den gelir. O, "Fecr-i Âtî İntihâllerinden-Bir Gazâl-i Meczûb" yazısında (Halit Fahri 1328; 325) Köprülü-zâde Mehmed Fuâd'ın "Gazâl-i Ruhûm" adlı şiirinin Hemedânîzâde Ali Nâci'nin "Serâb"ından intihâl olduğunu iddia eder. Halit Fahri, Fecr-i Âtî şiirinin kaynaklarını Batı'da özellikle de Fransa ve Belçika'da arar (Polat 1982; 145).

Fecr-i Âtî aleyhtarlığıyla Rübâb Mecmuası etrafında toplanan edipler "Nesli-Âtî Beyannâmesi"yle edebiyat muhitine varlığını duyurmaya çalışarak amaç ve ilkelerini ortaya koyarlar (Rübâb 1328; 338). Onlar, bu beyannâmeyle aslında tenkit ettikleri Fecr-i Âtî'nin mukallidi olduklarını unuturlar. Şahabeddin Süleyman genç ediplere "*Fecr-i Âtî'den ayrı bir mesleğiniz yok*" (Polat 1982; 146) ifadeleriyle konumlarını hatırlatsa da onlar hem ayrı birer edebî şahsiyet olduklarını hem Fecr-i Âtî'den daha iyi edebî ürünlere imza attıklarını iddia ederler (Hemedani-zade Ali Naci 1328-a; 338). Genç edipler bunlarla da kalmayıp encümen azâlarından Köprülü-zâde Mehmed Fuad'ı ve Celâl Sâhir'i "*Fuad Bey nasıl İttihâd ve Terakkî'nin para mukabilinde dimağını satan bir oyuncacı ise Celâl Sâhir Bey de saâdetini İttihâd ve Terakkî'nin milleti uçuruma götüren siyâsetine sefil bir âlet-i ihtirâs olmakta aramış ve bulmuştur*" (Polat 1982; 147) ifadeleriyle İttihad ve Terakki Fırkası'na yaklaştıklarından dolayı suçlarlar.

Rübâb'daki tenkitlerden cesaretlenen Mehmed Rauf "Fecr-i Âtî'nin İflası" yazısıyla yeni nesille encümen arasındaki polemikleri Servet-i Fünûn'a taşır. O, Rübâb Mecmuası etrafında toplanan yeni nesil ediblerinin, Fecr-i Âtî şair ve yazarlarının edebiyatta bir

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

şey yapmadıklarına dair görüşlerine tümüyle katılır. Yazara göre “*Fecr-i Âtî, erkânı arasında pek müstesna kabiliyetler pek müstesna kelimeler olmasına rağmen*” encümen edebiyatta büyük işler yapamamıştır (Mehmed Rauf 1328: 291). Bu yazıdan bir hafta sonra Mehmed Rauf “İflâs-ı Edebiyat” başlıklı bir yazı daha yayımlayarak Fecr-i Âtî’nin “*az bir zamanda iflasına karar*” vermenin doğru olmadığını, Fecr-i Âtî iflasının gerçekleşmesi halinde “*biazzat Türk edebiyatının iflâs*” edeceğini belirtir. Yazar “*Halid Ziya’nın, Cenab’ın Fikret’in sonra Yakup Kadri’nin, Şahabettin Süleyman’ın bu kadar kısa bir zamanda söndüğü bu edebiyatta*” artık hiçbir edebi hareketin olmayacağını belirtir. Mehmed Rauf, gerek Fecr-i Âtî, gerekse “*nesl-i hazırâ*” ediplerinin eser vermede velûd olmayışını devre psikolojik yönden hâkim olan “*lâkayd ve atâlete*” bağlar (Mehmed Rauf 1328-a: 315). Hem Mehmed Rauf’un bu yazılarına, hem de Rübâb Mecmuasında bir araya gelen “Yeni Nesil” ediplerinin Fecr-i Âtî hakkındaki tenkitlerine encümen âzâsı Hamdullah Subhi “Fecr-i Âtî’nin İflâsı” başlıklı yazısıyla cevap verir. Yazar, Fecr-i Âtî’nin, Servet-i Fünûn ediplerini hedef aldığı suçlamasını reddeder. Subhi’yi göre encümene yöneltilen tenkitler Tanzimattan beri edebiyatta yeniliği savunan bütün ediplere yöneltilir. Edebiyatta yeniliği savunan Fecr-i Âtî’nin karşısında ilk başlarda “Nesl-i Hazırâ” edipleri daha sonra ise Rübâb Mecmuası etrafında toplanan “Yeni Nesil” edipleri bulunur. Hamdullah Süphi, Mehmet Rauf’un edebiyatta yeni bir neslin ortaya çıktığı ve bu nesil karşısında Fecr-i Âtî’nin eskidiği şeklindeki görüşlerini kabul etmez. Fecr-i Âtî’nin “*pek az eserler neşretmiş olduğu iddiasını*” reddeder (Hamdullah Süphi 1328; 340).

Hamdullah Subhi’nin bu yazısı Fecr-i Âtî’yi döneminde savunan son makaledir. Bu yazının akâbinde encümen şair ve yazarlarının adetâ Servet-i Fünûn’da çekildikleri görülür. Onların yazılarına artık Ağustos 1328’den sonra bu mecmuanın sayfalarında hemen hemen hiç tesadüf edilmez. Hamdullah Subhi’nin yazısına Rübâb mecmuasında Hemedâni-zâde Ali Nâci “Üçüncü Cevâb” başlıklı yazısıyla cevap verir (Hemedanizade Ali Naci 1328; 361). Ali Nâci yazısında “*tekrar Edebiyât-ı Cedîde ile Fecr-i Âtî’yi karşılaştırır. Eylül (Mehmed Raûf) kadar değil ama bir Salon Köşelerinde (Safveti Ziyâ) gibi üç cildlik şiir kitabı çıkarılselerdi Fecr-i Âtî’yi dört sene daha bekleyip, onun ölümüne hükmedemeyecek oldukla-*

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

rumu" belirtir. (Polat 1982; 149) Ali Nâci'nin yazısına Fecr-i Âtî'den kimse cevap vermez. Yine *Rübâb* mecmuasında kaleme alınan bir yazıda (Rübâb 1328; 376) "*Servet-i Fünûn'un Fecr-i Âtî'ye sayfelerini kapatmasından duyulan üzüntü*" (Polat 1982; 149) dile getirilir

Yeni Nesil edipleri, Fecr-i Âtî'den herhangi bir şair veya yazarı karşılarında görememelerine rağmen yine de encümeni tenkit etmeye devam eder. Ali Nâci, Tehlike başlıklı yazısında "*Fecr-i Âtî'nin enkaz hâline geldiğini, bu enkaz üzerine yeni bir edebiyat kuracak olanları da bazı tehlikelerin, vazifelerin beklediğini*" ifade eder (Hemedani-zade Ali Naci 1328; 409). Şahâbettin Süleyman, *Rübâb'ı* Fecr-i Âtî'yi hedef alan ediplere açarken onların Fecr-i Âtî hakkında yaptıkları tenkitlere de cevap yetiştirmeye çalışır. Bu noktada "Yeni Nesil" edipleriyle Şahabeddin Süleyman arasında bir anlaşma mevcuttur. Buna göre "Yeni Nesil" Fecr-i Âtî'ye "*hücum edecek; Şahabettin Süleyman, sözde kendi sanat okulunu müdafaya girişecek ama bizi tanıtmaya yol açsın diye, tavizli yoldan, atıp tutmalarımıza açık kapı*" bırakacaktır (Halit Fahri 1970; 39). *Rübâb'*da Fecr-i Âtî'yi tenkit eden Yeni Nesil edipleri önce Nihâl sonra *Safahât Mecmuası'nı* yayımlar. Bu derginin ilk sayısında Fecr-i Âtî'yi gençlere karşı savunan Şahabeddin Süleyman "Nâyiler" adıyla onları edebiyat muhitine tantımak ister (Şahabeddin Süleyman 1330; 3). Yazar kendini de "*Fecr-i Âtî'ye mensûb olmasaydım ve o neslin Osmanlı edebiyâtına ciddî hizmetler ifâ ettiğine kani bulunmasaydım yeni gençliğe iltihât etmek hususunda bir sâniye tereddüd etmezdim*" ifadeleriyle hâlâ Fecr-i Âtî mensubu addeder (Polat 1982; 150). Onun çabaları Fecr-i Âtî Encümenî üyelerini tekrar bir araya toplayamasa da "*Fecr-i Âtî'ciler hızları azalmakla birlikte 1912 yılının sekizinci ayında henüz sahmeden*" çekilmemişlerdir. Kuruluş yıllarındaki sayılarında azalma olsa bile "*1912 yılında Servet-i Fünûn dergisinde yazıları, şiirleri öyküleri*" çıkmaktadır. Böylece "*1912 yılının sonunu, Fecr-i Âtî topluluğunun da sonu olarak*" alınabilir. Fecr-i Âtî Encümenî'nin kuruluşu "*1909 yılı şubatının dördüncü haftasındadır. Dağılışı ise "1912 yılının bitimidir"* Bu bilgiler göz önüne alınırsa Fecr-i Âtî'nin "*yazınsal varlığı yaklaşık 3 yıl 10 ay, 5, gün (24 Şubat 1909-31 Aralık 1912) sürdüğü*" ortaya çıkar (Dizdaroğlu 1979; 115).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

B. Şiir

1. İçerik

a. Akşam: Fecr-i Âtî şiirinin en önemli temlerinden biri olan "akşam" görülenden ziyade hissedilen, duyulan, yaşanan bir andır. Fecr-i Âtî şairleri, reel olanın "visionel" karşılığı yerine "expressional" karşılığını şiirleştirir. Fecr-i Âtî şiirinin en güçlü şairi Ahmet Haşim'in "Göl Saatleri"nin "Seyreyledim eşkâl-i hayatı/ Ben havz-ı hâyâlin sularında/ Bir aks-i mülevvendir onunçün/ Arzın bana eşcâr-ı nebâtı" dört mısralık manzum mukaddimesi adeta Fecr-i Âtî Encümeni şiirinin poetikasıdır. Bu manzum poetikada mukaddime de görüldüğü gibi Hâşim, reel âlemin şekillerini parnas şairleri gibi, net ve donuk tablolar hâlinde tasvir etmez. "hayal havuzunun sularında" seyrederek. Bundan dolayı onlar, şaire "bir aks-i mülevven" olarak gözüktür. "Aks-i mülevven" terkibi bizim belirtmek istediğimiz fikri özetler Hâşim dünyayı şiirlerinde renkli akisler hâline" getirir (Kaplan 1987: 300). Böylelikle parnas şairlerinin donuk ve net tabloları Haşim'in şiirinde akşamın ışık ve renkleri altında flu, belirsiz bir hale gelerek hareketlenir. Bunun nedeni de Hâşim, hayat biçimlerini, hayâl havuzunun sularında izlerken ve yer yüzünün taşları ve bitkileri ona, renkli yansımalar olarak ulaştırırken, bu izlenimleri verecek atmosferi ve dekoru şahsi intibalarıyla oluşturmasıdır. Zaten "Hâşim'e göre hayat, şekillerden, renkli yansımalarla ibarettir. Burada şairin hem yaşayış tarzını, hem şiir anlayışını bulmaktayız. Hâşim'in hayat karşısında aldığı durum seyirci tavrıdır" (Ercilasun 1992: 29). Bu nedenlerden dolayıdır ki Haşim de dahil olmak üzere Fecr-i Âtî Encümeni şiiri epresyonisttir.

b. Gece: Fecr-i Âtî şiirinde "akşam" dan sonra tem olarak işlenen bir diğer zaman dilimi de "gece" dir. Gece, encümen şiirinde, hem akşam vaktinin bir uzantısı, hem duyguların bütün yoğunluğuyla hissedildiği, karamsarlık ve yalnızlık vaktidir. Gece bazen karanlıkla birlikte muayyen dünyanın reel çizgilerinin silindiği hayâlî ve büyümlü bir atmosfer olarak duyulanırken, bazen net tablolar hâlinde görülür. Fecr-i Âtî şairi için gece müstesna bir andır; çünkü karanlık, bu anda bütün olarak reel varlıkların çizgilerini ve görünümünü siler. Böylece belirsiz, flû, müphem görünüme sahip olan reel âlemin varlıklar değişik algılanmalarıyla daha zengin bir muhayyel âlemin oluşmasına çağrışımlarla katkıda bulunur. Bu duruma ek olarak gece karanlığı mutuluğa yö-

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009

nelik hisler hariç, hemen hemen diğer bütün hislerin yoğun yaşandığı bir vakit olarak da görülür. Bu noktada encümen şairinin gece tablolarında, şairin ruh hâline hâkim olan, yalnızlık, ayrılık, yeis, keder, elem, melâl, hüzn, karamsarlık, yokluk, yorgunluk, hastalık ve aşk gibi hislerin aktarımında bu tabloların dekorlarının unsurları kullanılır. Bunlar aynı zamanda Fecr-i Âtî şairinin his unsurlarıdır.

c. Toplumsal ve Siyasî Temâlar: Fecr-i Âtî şairinde toplumsal temalar nadir olarak işlenir. Bu noktada encümen şairleri de Servet-i Fünûncular gibi toplumsal konular hususunda genellikle küçük insanı tem olarak işlemiş, toplumsal meseleleri bu tür insanların hayatlarında göstermeye çalışmıştır. Encümen şairlerinde toplumsal problemlerin bu türden kısık sesli olmasının nedeni, onların hem mizaçlarıyla hem de sözü edilen konularda teorik hazırlığının bulunmayışıyla alâkalıdır. Onların şiirlerinde toplumsal konuları tem olarak yoğun işlememelerinin bir diğer nedeni ise dönemlerinde popüler ve dışa dönük temleri işleyen şiirlerin fazlalığıdır. Bu noktada Fecr-i Âtî şairleri, gerek mizaçlarının etkisi, gerekse dönemin bahsedilen şiir anlayışına bir aksülamel olarak ferdî duyuş ve düşünüşleri ortaya koyan şiirler yazmayı tercih etmişlerdir. Fecr-i Âtî şiiri toplumsal meselelerde birlikte siyasî meseleleri de tem olarak işler. Bunun en önemli nedeni encümenin kurulduğu ve hayatını devam ettirdiği yıllarda Osmanlı devletinin siyasî bakımdan en çalkantılı dönemlerinden biri olan II. Meşrutiyet dönemini yaşıyor olmasıdır.

2. Biçim:

a. Nazım Şekilleri: Fecr-i Âtî şairleri, hem Klasik Türk hem de Batı şiirine ait nazım şekillerini bazen deforme bazen reforme ederek kullanmıştır. Encümen şairleri en çok Batı'dan aldıkları sone üzerinde oynamış, hem İtalyan hem de Fransız tipi soneyi kafiye bakımından değiştirmişlerdir. Bununla birlikte çok az da olsa terza-rime da yer yer değiştirilerek encümen şiirinde yer almıştır. Fecr-i Âtî şairleri Halk şiirine ait nazım şekillerini ise nadiren kullanmıştır.

b. Serbest Şiir: Fecr-i Âtî dönemine gelinceye kadar, Türk şiirinde görülen anlamın mısra, beyit, bent ve bölümde ta-

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

mamlanmayıp diğer mısralara kayması, mısraların kırılması, müstezatın daha serbest bir tarzda algılanıp yazılması, gibi değişmeler sonucunda ortaya çıkan yeni manzumelere encümen şairleri “serbest nazım” adını verir. Aslında bu “serbest nazım” çağdaş serbest şiirden farklı olarak ölçülü ve kafiyelidir. Bu “ölçülü ve kafiyeli olanlar “Servet-i Fünûn ve Fecr-i Âtî şairlerinin kullandığı” bir biçimdir. “Bu bölüğe giren biçimlere serbest müstezat da denilmiştir” (Dilçin 1992: 385). Fecr-i Âtî şairleri içerisinde “serbest nazım” adını ilk kullanan Tahsin Nahid, “Rûh Bî-Kayd” adlı şiir kitabındaki bazı şiirlerinin, üzerine koyduğu “serbest nazım” ibaresiyle Fecr-i Âtî içerisinde bu adlandırmayı ilk yapın isimdir. Bir diğer encümen şairi Ahmet Haşim ise “serbest nazım” adlandırmasını doğru bulmaz. Ona göre serbest şiirle kast edilen nazım şekli, aslında serbest müstezattır (Ahmet Haşim 1326: 291).

c. Vezin: Fecr-i Âtî şairleri, serbest nazmı-serbest müstezadı denedikleri manzumeler de bile aruzu kullanmayı ihmâl etmezler. Bu noktada onların yöneldikleri aruzun belirli kalıpları mevcuttur. Encümen şairlerinin büyük kısmı aruzda ısrar ederken sadece millî temleri işleyen şiirler kaleme alan birkeç isim, bu şiirlerinde millî bir vezin kabul ettikleri heceye yönelirler.

d. Kafiye: Fecr-i Âtî şairlerinin büyük kısmı, kafiyenin bir ses unsuru olduğu ve şiirde müzikaliteyi oluşturması gerektiği görüşünü benimserler. Bu nedenle encümen şiirinin azami kısmında kafiyelerin genellikle yarım veya tam kafiye olduğu görülür. Encümen şiirinde kafiye örgüsü, Klasik şiire oranla gerek şematik olarak, gerekse kafiyenin türü bakımından oldukça seyrek ve zayıftır. Bu noktada encümen şairlerinden bazı isimlerin, bir adım daha ileri giderek şiirde adetâ kafiyenin müzikalite ve ahenk unsuru olmadığına inandığı da görülür. Bu nedenle bu encümen şairleri, şiirlerinde kafiye örgüsünü o kadar gevşetir ki bu durum neredeyse bir kafiyesizlik sınırına dayanır. Bu durumun en bariz misali Celâl Sâhir’in bazı şiirlerinin üst kısmına “kafiyesiz” ibaresini yazarak yayımlamasıdır. Fecr-i Âtî şairi, iç ahenge ulaşmak için hem kafiyesiz olarak yazmayı denediği şiiri öne sürer, hem şiirlerindeki geleneksel kafiye örgüsünü gevşetir, hem de gevşettiği bu örgü yerine yeni yöntemlerle elde edilen yeni kafiye şemaları kurar. Bu duruma misal olarak aşağıdaki şiirde görüldüğü gibi şairin

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

kafiye unsurunu oluşturmak için oldukça yeni bir yol denediği görülmür.

*Saldırır, parçalanır, hırsını teskîn eyler
-Se, evet ben de bu çılgın, bu muhâcim hisler
-Le bu akşam seni ezmekle şifâ bulmalıyım
Fevk-i re'sinde gezinsin o müheykel pâyim.*

(Mehmet Behçet 1326: 87)

Mehmet Behçet'in şiirdeki cümle-mısra grameri üzerinde denediği bu yeniliği Celâl Sahir de "Büyük Abdülhak Hâmid'e" başlığını taşıyan şiirinde dener.

*Şi'irimle şi'riniz olur mu mukâyese?
Benzer mi âşiyâan-ı meâlik olan semâ-
lardan nüzûl eden o büyük, muhteşem sadâ
Yerlerde dâimâ sürünen hasta sese?*

(Celal Sahir 1325: 379)

Bu örnekte mısra bütünlüğü içerisinde düşünüldüğünde yukarıdaki hecenin bir anlam ifade etmediği, lâkin anjambeman içerisinde anlamlı hâle geldiği görülür. Böylelikle şiir serbest şiire ve nesre daha fazla yaklaşır (Şen 2006: 603).

Fecr-i Ati şiirinde yapı unsurları olarak çoğunlukla tekrarlar-paralelizmin de kullanıldığı görülür. Bu noktada tekrarlar hem şiirdeki ahengi oluşturur hem de temaya vurgu yapar. Fecr-i Ati şiirinde görülen bir diğer yapı unsuru anjambemandır. Encümen şairleri anjambeman üzerinde oynayarak hem genişletir, hem de yeni yöntemlerle anjambeman elde eder.

3. Fecr-i Âtî Şiirinde Başlıca Anlatım Teknikleri

a. Empresyonist Anlatım: Fecr-i Âtî şiirinde görülen başlıca anlatım tarzı empersiyonizmdir; çünkü encümen şiiri izlenimin uyardığı duyumları, duyulduğu biçimde üretir, imgeleştirir. Encümen şairi genellikle bilinen kurallara aldırmaksızın kendi kişisel izlenimlerine göre varlıkları imgeleştirmeye çalışır (Serullaz 1998: 7). Encümen şiirinde empersiyonizme ait görülen en baskın yönlerden biri de şiirlerde işlenen tabloların donuk değil hareketli olmasıdır. Bu hareket, tablolarında zamanın akışıyla gösterilir. Za-

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

manın akışı ise çizilen reel dekor üzerinde değişen ışık ve ışığa bağlı olarak değişen renk unsurlarıyla ortaya konur. Bu unsurlardan dolayı encümen şiirinde çizilen dekor, zamanın ilerlemesiyle değişen dinamik ve hareketli bir hâl alır. Empresyonist anlatımın encümen şiirindeki bir diğer görünümü ise manzumelerde çizilen tablolaradaki reel dekorun net değil flu görünümüdür. Şiirlerdeki bu görünüm karanlık, gölge, toz, duman, sis gibi müphemiyeti veren unsurlarla sağlanır. Bu nedenledir ki encümen şairleri bir dekorun çıplak reelitesini izlemek yerine, onları bir tül perde arkasında izlemeyi tercih eder. Fecr-i Âtî şairini bu tavra iten ise reel dekorun müphem bir atmosfer altında izlenmesinden dolayı, eşyanın mevcut görünümünden uzaklaşarak muhayyileye zengin çağrışımlar sunacak hâlde algılanmasıdır.

Fecr-i Atî şiirinde görülen bir diğer empresyonist tavır ise şairin ruh haliyle ilgilidir. Bu noktada şair kendi ruh durumu ile dışarıdaki yaşanan reel atmosfer arasında bir benzerlik kurar. Hatta hem kendi ruh halini atmosfere taşır hem de dış reel atmosferdeki durumdan etkilenir. Bu noktada atmosfer ile şairin ruh hali arasında bir özdeşleşim-aynileşme-transpozisyon (einfühlung) gerçekleşir. Bu yöntem reel dekoru, atmosferi, tabiatı, varlıkları anlamının en doğru ve en etkin yoludur (Özlem 1996: 234). Bu özdeşleşimi Ahmet Haşim Fecr-i Atî dağıldıktan yıllar sonra Bir Günün Sonunda Arzu başlıklı şiirinde "Göllerde bu dem bir kamış olsam" mısraıyla en açık bir şekilde ifade edecektir.

b. Sembolist Anlatım: Fecr-i Âtî şiirinde reel dekorun ve varlıkların muhayyel dünyadaki görünümüne ait zengin imajlarla sunulması soyutlamayı ve duygusallığı veren sembolist anlatımı oldukça sınırlar ve yüzeysel bir konuma çeker. Bu nedenle Fecr-i Âtî şiirinde her ne kadar hisse yönelik olarak kullanılan sembolist anlatıma ait ifadelendirmeler görülse de, encümen şiirinin sembolist bir şiir olmadığı rahatlıkla söylenebilir. Bu noktada imaj, muhayyel dünyadaki görünümüne ait bir anlatım tarzı olurken, sembolist anlatım daha çok hisse yöneliktir. Encümen şiirinde siyahın hayata ve geleceğe karşı bir karamsarlığı, kızıl ve sarının hastalığı ve güçsüzlüğü, beyazın ölümü sembolize etmesi gibi genel semboller görülür.

c. Diğer Anlatımlar: Fecr-i Atî şiirinde başlıca bu anlatım tekniklerinin yanında yer yer özellikle manzum hikayelerde tahki-

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

yeli ve teatral anlatım, siyasi ve toplumsal temlerin işlendiği şiirlerde ise eleştiri, hiciv ve az da olsa ironik anlatımın da kullanıldığı görülür.

C. Mensur Şiir ve Fantaziyeler

Fecr-i Âtî Encümenî içerisinde mensur şiir ve fanteziyenin önemsendiğinin en önemli kanıtı yine bir encümen üyesi olan Refik Halid'in "*mensur şiir girdabına kapılıvermiştik, "Oh" lu, "ah" lı sütun sütun mensureler yazan aramızda çoktu.*" (Aktaş 2004: 25). ifadesidir. Fecr-i Âtî Encümenî edipleri kaleme aldıkları mensur şiirlerin ve mensurelerin yanına bir de bu türlere çok benzeyen fantazye adını verdikleri, devrine göre oldukça yeni bir edebî türden de eserler kaleme alırlar. Fantazi veya fantaziye "*adını alan yazılar, bir küçük vak'a etrafında geliştirildiğinden hikâyeye*" yaklaşır. Lakin üslûpta "*şairânelik esasına dayandıkları için de hikâyeden*" ayrılırlar. Bu yazılarda hikâyeye, roman masal gibi türlerdeki "*anlatma*" ile duyguyu öne alan şiire has "*duyurma, ihsas etme*" iç içedir. Fantazi ve fantaziyelerde "*vak'a biraz daha arka plana atılmış, çoğunda ise tamamen*" kaldırılmıştır. Böylelikle "*bu metinler "anlatma esasına bağlı"* olmaktan çıkarılmıştır (Polat 1987: 101).

Fecr-i Atî mensur şiirinde, kadın, ferdi tahassürler, gündelik acılar, toplumsal ve siyasi konular, zaman, şahsiyetler ve nesnelere gibi temalar, mektup ve hatıra türüne yaklaşan metinlerle ortaya konulmuştur. Encümen şair ve muharrirlerinin mensur şiirleri, mensureleri ve fantezileri, onların dile ne kadar hâkim ve dil karşısında ne kadar hassas olduğunun birer göstergesidir.

D. Roman

Fecr-i Âtî Encümenî yazarları, roman türünde ortaya koydukları de eserler noktasında kendilerinden bir önceki dönem olan Servet-i Fünûn'un gölgesi altında kalmışlardır. Bunun en önemli nedeni II. Meşrutiyetle birlikte toplumsal ve siyasi yapıda olduğu gibi yazarların da dışa ve dış dünyaya yönelip bireyi, beni ihmal etmesidir. Bu nedenle Fecr-i Atî'de romanın yerini tiyatro alır. Encümen edebiyatı içerisinde topu topu tamamlanmış iki roman vardır. Bunlardan ilki İzzet Melih'in "*Tezad*", ikincisi ise Cemil

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

Süleyman'ın *Siyah Gözler*'idir. Bunlarla beraber Cemil Süleyman'ın *İnhizam ve Kadın Ruhu* adında iki roman tefrikası yarıda kalmıştır.

1. Konu

Cemil Süleyman'ın *Siyah Gözler* (Cemil Süleyman 1326: 11-115) adlı romanı bir aşkı konu edinir. Romandaki aşk, mevcut dönemde genellikle çeşitli hâkim otoritelerin baskısı altında yaşanır. Bu sebeple aşkları yaşayan kişilerde, bir hisle-aşkla otorite baskılarının çatıştığı görülür. Bu nedenle encümen romanında aşk, beraberinde çatışmayı taşır. Bu çatışmaların temelinde de yaşanan aşkın, toplum tarafından yasak aşk olarak kabul edilmesi vardır. *Siyah Gözler*'in olay örgüsünün merkezinde Genç Kadın vardır. Romanın olay örgüsü bu kadının ekseninde gelişir. Aslında bu yasak aşkı romanın kadın başkahramanı yaşamayı istemez. Bu noktada Genç Kadın, başlamakta olan yasak bir aşkla, bu aşkı kabul edemeyecek, kaldıramayacak toplumsal yapı arasında tam bir çatışma yaşar.

Siyah Gözler'in en önemli özelliği, gerek romanın baş kahramanı olan Genç Kadın gerekse onun aşığı Delikanlı'nın romanda isimleriyle değil de Genç Kadın ve Delikanlı şeklinde adlandırılmasıdır. Özellikle Batı romanında Kafka'nın eserlerinde ve Türk romanında en tipik özelliğiyle Yusuf Atılgan'ın *Aylak Adam*'ında görülen bu özellik roman kişilerini toplumsal bağlarından kökeninden, çevresinden, her türlü bağtıdan koparma hedefini güder. Her türlü bağtıdan koparılmış olan bu roman kişileri zamanla kendi durumlarında olan bireylerin bir prototipi haline gelir (Fethi Naci 2002: 34).

Cemil Süleyman'ın tefrikası yarıda kalan *Kadın Ruhu* romanında da tema aşktır. Romanın tefrikası yarım kaldığından olay örgüsü bütünüyle takip edilemez. Romanda mevzu olarak da yaşanan üç aşk görülür. Bu aşklardan ilki Vedat Behçet ve onun eşi Vâlihe arasında yaşanır (Cemil Süleyman 1324: 154). Valih bu noktada eşinin karşısında vefâsızlıklarının, hıyânetlerinin pişmanlık hissiyle kendisinden af talep ediyor olmasından büyük bir vicdan azabı duyar (Cemil Süleyman 1324-a: 190). Yazar, romanda bir geriye dönüşle Vedat Behçet ile Vâlihe'nin aşklarının başlangıcını anlatmaya başlar (Cemil Süleyman 1324-b: 396). Bu dönemde ikisi arasında gelişen ve evliliğe varan bir aşk ve Vedat Behçet'in

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

öğrenciliği anlatılır (Cemil Süleyman 1324-c: 127). Bu aşk, Vedat Behçet'i bir hayli meşgul ederken onun parlak öğrencilik yıllarının da sonu olur (Cemil Süleyman 1324-d: 311). Romanın tamamlanmamış tefrikesinin en son bölümünde ise tekrar bir geriye dönüşle Vedat Behçet-Jülide aşkı aktarılır (Cemil Süleyman 1324-e: 412).

Cemil Süleyman'ın bir diğer romanı *İnhizam*'ın da tefrikası yarım kaldığından olay örgüsü bütünüyle takip edilemez. Ayrıca bu romanda vaka geri plana itilerek silikleştirilmiş onun yerine diyaloglar önplana çıkarılmıştır. Bu diyaloglarda aşk, kadın ve evlilik konuları tartışılmaktadır. Bunları tartışanlar ise İstanbul'un gerek kültür, gerekse maddi yönden elit tabakasına mensup olan Hüseyin Lâmi ile bir harbe iştirak edip, ömrünün büyük kısmını taşrada geçiren fakat aynı zamanda kültür bakımından da arkadaşından geri kalmayan zabıt Kenan'dır (Cemil Süleyman 1326: 415). Romandaki diyaloglarda Hüseyin Lâmi kadın, aşk ve evlilik hakkındaki fikirleriyle gerçekçiler, naturalistler ve toplumdaki yerleşik kurumları reddeden nihilistlere yaklaşır (Cemil Süleyman 1326-a: 15). Hüseyin Lâmi romandaki diyaloglarda aşkı farklı ruhî temayülleri gözlemlenen ve tecrübe edilinen bir anlayışa indirger. Ona göre aşk tedavi edilmesi gereken bir hastalıktır. Aşkın, ulviyet ve rûhâniyeti aslında yoktur. Bu gibi kuvvetlere inanma ise bir batıl itikattır ki yirminci asırda artık yaşayamaz. Bu nedenle kuvvetli bir bünyeye aşk çok az tesîr eder (Cemil Süleyman 1326-b: 126). Hüseyin Lâmi'nin kadın, aşk ve evlilik hakkındaki bütün bu görüşlerine karşı çıkan Kenan, hayatı, insana sevdiren kadınlar, aşklar ve onların ateşleri ve heyecanları olduğunu düşünür. Kadın ve aşk hakkında Hüseyin Lâmi'nin pozitivist düşünceleri karşısında Kenan'ın düşünceleri biraz daha idealizme yaklaşır (Cemil Süleyman 1326-c: 158).

Fecr-i Âtî yazarlarından İzzet Melih'in encümen döneminde kaleme aldığı *Tezad* (İzzet Melih 1919) adlı romanında takip edilebilen olay örgüsünün merkezindeki kişisi Nâşid'dir. Romanda iç içe iki aşk işlenir. Bu aşklardan ilki İstanbul'da yaşanan Behire-Nâşid, ikincisi ise Batum'da yaşanan Miliça-Nâşid aşkıdır. Behire ile Nâşid arasındaki aşk, Nâşid'in İstanbul'da istediği hayatı yaşayamadığını ve yaşaması halinde izlenip cezalandırılacağını söyleyerek, buradan ayrılıp Batum'a gideceğine dair kararını açıklarken tartışılmaya başlanır. Batum'a giden Nâşid, burada bir Rus

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

zabitinin kızı Miliçe Nelidovane ile bir aşk yaşar. Hem İstanbul'da bıraktığı nişanlısı Behire'yi, hem hangi milletten hem de hangi dinden olduğunu unuttur. Günler geçtikçe Naşid çeşitli vesilelerle bütün bu unuttuklarını hatırlamaya başlar. Ona nişanlı olduğunu hatırlatan Behire'den gelen mektuptur. Ayrıca Batum'un Osmanlılar elinden geri alışıının yıldönümü kutlamaları ve bir Rus zabitiyle tarih ve millet üzerine tartışmaları Naşid'e unuttuğu milliyetini ve dinini hatırlatır. Naşid sonunda Batum'daki aşkı Miliça'yı terk eder. İzzet Melih'in bu romanında iç içe iki aşk işlenmesine rağmen Behire-Nâşid aşkı Naşid açısından tam olarak ortaya konulmaz. Sadece Behire'nin ona olan aşkı gözler önüne serilir. Romandaki Naşid-Miliça aşkı ise her her iki figür açısından tam olarak ortaya konulur.

2. Yapı

Fecr-i Ati romanında yapıya ait unsurların başında kurguda mektup türünün kullanımı gelir. Encümen romanında reel dış mekan tasvirleri ve empresyonist tasvirler de yapının önemli öğeleridir. Yine Fecr-i Ati romanında geriye dönüşler, iç monolog, leitmotif, ikinci benlik de kurgunun önemli yapı unsurlarıdır.

E. Hikâye

Fecr-i Ati Encümeni kısa hikâye türünde bir önceki dönem olan Servet-i Fünun yazarlarından daha başarılı eserler kaleme almışlardır. Fecr-i Ati yazarlarının bu türe karşı duyarlılığını arttıran en önemli neden ise Alphonse Daudet ve Guy de Maupassant gibi kısa hikâyede şöhreti yakalamış yazarları yakından tanımalarıdır. Encümen içerisine Cemil Süleyman, Şahabeddin Süleyman, Refik Halid, Yakup Kadri, Ali Süha, yine encümen etrafında Halide Saliha ve Ömer Seyfettin gibi isimler hikâye türünde başarılı örnekler vermiştir.

1. Konu

Aşk, Fecr-i Âti hikâyelerinde işlenen konularının başında yer alarak encümen hikâyesine bütün görünüşleriyle yansır. Bu konu bazen hikâyenin omurga konusunu, bazen omurga konuya bağlı olarak bir yan muvzu olarak işlenir. Encümen hikâyelerinde öncelikli olarak işlenen bu hissin en belirgin görünümü figürler ta-

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

rafından santimentalizme, marazîliğe varacak kadar yaşanmasıdır. Aşkın bu görünümünün en bariz olarak işlendiği hikâye Yakup Kadri'nin "Bir Ölünün Mektupları"dır. Bu hikâyede aşkın nasıl başladığı, marazileştiği ve nihayetinde nasıl bir hazin sona ulaştığı derin ruh tahlilleriyle bizzat yaşayanın ağzından, "ben" anlatımıyla ortaya konur (Yakup Kadri 1326: 216-219). Cemil Süleyman'ın "Ukde" başlıklı hikâyesinde ise yine sonu hüsrarla biten tek taraflı bir aşk konu olarak işlenirken, marazî olarak duyulan bu aşktan dolayı karşılık göremeyen gencin hazin ölümü görülür (Cemil Süleyman 1326-d: 871-881). Bu hikâyedeki hasta genç gibi "Celeb Osman" da aşkına karşılık bulamayarak ölümü seçer (Cemil Süleyman 1327: 14-21). Bu hikâyelerde görüldüğü gibi erkek figür, her zaman aşkına karşılık bulamadığı ânda hazin sonunu hazırlamaz, bazen aşkına karşılık bulamamanın ezikliği ve acısı içerisinde ayrılığı da tamamen kabullenir. Cemil Süleyman'ın "Kadın İntikâmı" hikâyesinde anlatıcının sözü edilen bu tavrı görülür (Cemil Süleyman 1325: 1094-1101). Encümen hikâyesinde aşkına ve bağlılığına karşılık göremeyen erkek figür, bu hikâyede olduğu gibi her zaman mevcut durumu kabullenmez. O, bazen Yakup Kadri'nin "Bir Kadın Meselesi" hikâyesinde olduğu gibi aldatıldığının cezasını kendi eliyle vermek ister (Yakup Kadri 1326-a:149-153). Bu hikâyede olduğu gibi Ali Sühâ'nın "Cüneyd'in Hizmeti" başlığını taşıyan hikâyesinde de terkedilmeye tahammül edemeyen bir erkek figürün sevdiği kadını öldürdüğü görülür (Ali Süha 1326: 135-139). Encümen hikâyelerinde aşkına karşılık bulamayan intiharı veya ölümü seçen sadece erkek figürler değildir. Bazen kadın figürlerin de bu noktada ölesiye âşık oldukları ve bu aşkına karşılık bulamadıkları vakit, bu durumu kaldıramadıkları fark edilir. İşte Cemil Süleyman'ın "Dikişçi Kız" hikâyesinde, dikişle geçimini sağlayan bir kızın bir aşkın neticesinde büyük hâyal kırıklığıyla karşılaştığı ve bu hayal kırıklığının onun hayatına mal olduğu görülür (Cemil Süleyman 1327-a: 74-77). Aşklarına karşılık bulamayan kadın figürler bu hikâyede olduğu gibi çoğu kez hazin sonunu hazırlamazlar. Bazen onlar aynı yazarın "Unutulmuş Bir Sîma" hikâyesinde görüldüğü gibi büyük fedakârlıklara katlanarak başladıkları aşkların neticesini göremediklerinden mevcut durumu kabullenmeyi yeğlerler (Cemil Süleyman 1324-f: 126-128). Fecr-i Âtî hikâyesinde, her zaman nihayetsiz biten bir aşkın sonunu aşklardan birinin lakayt davranması veya diğerini aldatması

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

hazırlamaz. Bazen Cemil Süleyman'ın "Aşiyân-ı Müstakbel" başlığını taşıyan hikâyesinde olduğu gibi iki aşğın birbirine aşırı bir bağlılığı görülmesine rağmen çışitli vesilelerle ayrıldıklarına tanık olunur (Cemil Süleyman 1324-g: 110-116). Bu hikâyede iki aşğ ayıran etkenler ailevî bir karakter arzederken, Yakup Kadri'nin "Bir Serencam" başlığını taşıyan hikâyesinde ise iki aşğ ayırmanın daha kuvvetli bir güç olan toplumsal otoriteler ve geleneksel kurumlar olduğu görülür (Yakup Kadri 1327: 342-346). Fecr-i Âtî hikâyesinde aşkın mesut ve bahtiyar bir his olarak yaşandığı anların ortaya konulduğu hikâyelere de tesadüf edilir. Bu tür hikâyelerde vurgulanmak istenen ise Cemil Süleyman'ın "Beyaz Gece" başlığını taşıyan hikâyesinde olduğu gibi bağlılıktır (Cemil Süleyman 1325-a: 313-314). Encümen hikâyesinde aşk her zaman yaşanması doğal olan bir his olarak işlenmez. Bazen figürler bir insanî davranış olarak her ne kadar yalnızlıklarını, bu hisle bağlandıkları biriyle unutmaya çalışsa da onların bu davranışının toplum tarafından cezalandırıldığı görülür. Bu tür bir aşk Yakup Kadri'nin "Baskın" başlığını taşıyan hikâyesinde işlenir (Yakup Kadri 1325-f: 12-16). Fecr-i Âtî hikâyesinde aşk her zaman ciddiye alınacak bir his olarak da işlenmez. Bu hikâyelerin bazılarında kadın figürler bu hissi geçici bir heves kabul edip, aşğıyla aşk oyunları oynarken, erkek figürün başlangıçta marazî bir hâlde yaşadığı bu histen kendisini zamanla kurtardığı görülür. Aşkın bu tür görünümüne Cemil Süleyman'ın "Heykel" başlığını taşıyan hikâyesinde tesadüf edilir (Cemil Süleyman 1325-b: 72-75). Fecr-i Âtî hikâyesinde, aşk her zaman yukarıdaki hikâyelerde olduğu gibi ölüme ve intihara götürecekt kadar bir bağlığa yol açmaz. Cemil Süleyman'ın "Timsâl-i Aşk" adlı hikâyesinde olduğu gibi aşk bazen geçici bir heves olarak işlenir (Cemil Süleyman 1326-e: 912-920). Bu hikâyede kadın figür nişanlısını aldatırken yazarın "Kadın İntikâmı" başlığını taşıyan hikâyesinde ise bir başka kadının âşıkına bilinçli bir şekilde acı, ıstırap çektirmek için bir tür oyun oynadığı görülür (Cemil Süleyman 1325-c: 1094-1101). Aslında bu hikâyedeki kadın figürde görülen lâkaytsızlığın kadınlara ait bir davranış olduğunu, yazar "Küçük Dost" hikâyesinde ortaya koymaya çalışır (Cemil Süleyman 1325-d: 84-86).

Fecr-i Âtî hikâyesinde işlenen bir diğer konu ise aile hayatıdır. Bu nedenle encümen hikâyesinde aile hayatının en mahrem

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

yönleri, en saklı köşeleri gözler önüne serilir. Bunun nedeni ise mevcut dönemde aile hayatının korunmasına yönelik çabalardır. Bu sebeptendir ki aile hayatını konu alan encümen hikayelerinin asgari müşteregi genelde aile kurumunun korunması çabasına yönelik olarak aile hayatındaki çürüyen yönlerin teşhir edilerek temizlenmesidir. Misalen Cemil Süleyman'ın "Kotra" başlığını taşıyan hikâyesinde, mutlu bir evliliğin temelini nasıl atıldığı, bir ailenin nasıl kurulduğu ve nihayetinde kadının eşine bağlılığından dolayı intihar ettiği gözler önüne konur (Cemil Süleyman 1328: 322-331). Aynı yazarın "Bir Mektup" başlığını taşıyan hikâyesinde de evin hânımının kendisine yapılan bir yasak aşk teklifine karşı aile hayatını korumak için verdiği çaba konu edinir (Cemil Süleyman 1328-a: 55-59). Yazarın "Kadın Hilesi" hikâyesinde de eşinin sadakatinde emin olmak isteyen bir kadının, bir oyunu konu olarak işlenirken, aşk hissi daha çok bağlılık düşüncesiyle birlikte ortaya çıkar (Cemil Süleyman 1326-f: 244-252). Bu hikâyede görüldüğü gibi, kadın figürler her zaman evlilik hayatını kurtarma noktasında çabalarının karşılığın göremez. Cemil Süleyman'ın "Ayna Karşısında" hikâyesinde evin hanımının, aile hayatının tehlikeye girdiğini gördüğünü, bunu düzeltmek için çabaladığını, fakat onun bu çabalarının sonuçsuz kaldığı görülür (Cemil Süleyman 1325-e: 82). Bazen mevcut dönemin hikayelerinde kadın figürlerin evlilik hayatında istediklerini bulamadıklarına da tesadüf edilir. Bu noktada evlilik hayatının bu gibi kadınların heyecanlarını karşılayamadığı ve evliliğin bu gibi kadın figürler üzerinde gittikçe ağırlaşan bir yük olduğu görülür. İşte aynı yazarın "Dört Sene Sonra" başlıklı hikâyesinde iki kadın figürünün evlilik öncesi serbest ve canlı yaşam tarzının evliliğin ardından nasıl sönükleştiği ortaya konur (Cemil Süleyman 1324-h: 103-108). Encümen hikâyesinde tehlikeye giren aile hayatını korumak isteyen sadece kadın figürler değildir. Erkek figürler de bazı durumlar karşısında aile hayatını korumak için mücadele eder. İşte bunlardan biri olan Cemil Süleyman'ın "Tehlike" başlıklı hikâyesinde, arkadaşının en küçük aşk imâsına bile karşılık veren kadının eşidir. Bu çeşit kadın figürler adetâ erkek figürleri kendilerine esir etmişlerdir (Cemil Süleyman 1325-d: 112-115). İşte böyle bir kadına Yakup Kadri'nin "Yalnız Kalmak Korkusu" (Yakup Kadri 1325-g:27-30) başlıklı hikâyesinde de rastlanır.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

Encümen hikâyesinde hayatın karşısına çıkardığı fırsatları değerlendirip evlenen ve evliliğe ait küçük şeylerle mutlu olmasını bilen kadın figürlerin hayatını mesut ve bahtiyar bir şekilde geçirmekte olduğu da görülür. Cemil Süleyman'ın "Ferdâ-yı Zıfâf" hikâyesinde, zıfâf gecesinin sabahında uyanan genç kadın bu türün tipik bir örneğidir (Cemil Süleyman 1324-ı: 174-176). Bu hikâyedeki genç kadın evlilikte yakalayacağı mutluluğu düşünürken, Şahabeddin Süleyman'ın "Hüseyin Veli Efendi" hikâyesindeki Belkıs Hanım bu mutluluğu bulmuş gibidir (Şahabeddin Süleyman 1327: 2121-2128). Benzer bir kadın figürüne de aynı yazarın "Kül" hikâyesinde tesadüf edilir. Mutluluğu evinde ve evlilik hayatında arayan bu kadınların arasında bazen üst düzey kültüre sahip olanlara da tesadüf edilir (Şahabeddin Süleyman 1325: 247-251). Yazarın "Dostlukları" hikâyesinde kadın figür bu türdendir (Şahabeddin Süleyman 1326: 276-279).

Evlilik hayatında olduğu gibi, bekârken de küçük şeylerle yetinen kadın figürlerin aşk hayatında mutluluğu yakaladıkları görülür. Cemil Süleyman'ın "Beyaz Gece" hikâyesinde görülen nişanlı kız bunun bir numunesidir (Cemil Süleyman 1325-f: 313-314). Fecr-i Âti hikâyesinde, toplumdaki mevcut statüsüyle yetinmeyip daha üst bir statüye geçmek için toplumun uygun görmediği gayri meşru ilişkiler içerisine giren kadın figürlere de tesadüf edilir. Bu figürler hiçbir zaman amacına ulaşamaz ve sözü edilen ilişkilerde oldukça zarar görür. Bunlar hem ulaşmak istedikleri statüye ve saygınlığa da ulaşamaz hem de eski ruhî ve bedenî sağlıklarını da yitirirler. İşte Cemil Süleyman'ın "Ferdâne" hikâyesinde böyle bir kadının hayatı konu edinilir. (Cemil Süleyman 1327-b: 452-454) Bu hikâyede olduğu gibi aynı yazarın "Gülsüm'ün İradı" hikâyesinde de annesi tarafından sürekli macarelara sürüklenen genç bir kızın felaketi konu olarak işlenir (Cemil Süleyman 1328-g: 26-29) Bu hikâyelerde genç kızlar amaçlarına ulaşmak için her vasıtayı kullanırken Refik Halit'in "Ayşe'nin Talî'i" hikâyesinde ise bir kadın figür olan Ayşe'nin, namusunu korumak için, kendine musallat olan bir erkeği öldürdüğü görülür. Bu hikâyede olduğu gibi Cemil Süleyman'ın "Bir Fecia" başlıklı hikâyesinde de kadın figürünün bütün fedâkarlıklarına karşı aradığını bulamayışının sonunda mutsuzluğu ve bunun akâbinde hastalığı ve vefatı konu edinir (Cemil Süleyman 1325-g: 142-148). Benzer bir kadın fedakarlığına

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

Şahabeddin Süleyman'ın "Fedakâr" başlığını taşıyan hikâyesinde görülür (Şehabeddin Süleyman 1327-a: 122-128). Bu hikâyede kadın figür sevdiği erkek uğruna fedakarlık yaparken, aynı yazarın "Mücrim" başlıklı hikâyesinin kadın figürü ise sevdiği erkeğin bütün fedakârlıklarına karşı ona ihânet eder (Şehabeddin Süleyman 1328-c: 12-16). Buna benzer bir kadın figürü de yazarın Dayak başlığını taşıyan hikâyesindeki mevcuttur. (Şahabeddin Süleyman 1327-b: 102-106) Aynı yazarın "Bir Tahlil" başlığını taşıyan hikâyesinde ise kadın figürü, serveti olduğu için zengin bir ihtiyarla evlenir (Şehabeddin Süleyman 1326-a: 293-295). Bu hikâyede olduğu gibi Yakup Kadri'nin "Şapka" başlıklı hikâyesinde de kadın figürlerinin sevdiklerin başına gelen felaketleri önleme noktasında çaresiz kaldığı görülür (Yakup Kadri 1326-b: 274-280). Bu hikâyede erkek figürün dayak yemesine bir şapka yol açarken Şahabeddin Süleyman'ın "Bir Elbise" başlığını taşıyan hikâyesinde ise erkek figürün felaketine bir elbisenin sebep olduğu görülür (Şehabeddin Süleyman 1328-d:174). Encümen hikâyesinde işlenen bir diğer kadın figürü ise, eve ve yakın muhitine hâkim, fakat dış dünyaya karşı mahkûm karaktere sahip olanlardır. Yakup Kadri'nin "Nebbaş" adlı hikâyesindeki kadın bu türün bariz bir misalidir (Yakup Kadri 1326-c: 319-324).

Encümen hikâyesinde erkek figür olarak anlatıcının da kesif bir yalnızlığı yaşadığı görülür. Bu tür hikâyelerde herhangi bir vakaya tesadüf edilmezken, vakanın yerini genelde anlatıcının mevcut ruh hali alır. Cemil Süleyman'ın "Ceriha" adlı hikâyesinde, erkek figürün yalnızlığını gidermek için şehrin sokaklarını gezdiği görülür. İşte hikâyenin vakası bu gezintidir (Cemil Süleyman 1325-d: 35-37). Bu hikâyedekine benzer bir erkek figürüne de aynı yazarın, "Fikret'in Kuzusu" başlığını taşıyan hikâyesinde tesadüf edilir (Cemil Süleyman 1325-h: 387-389). Bu hikâyede olduğu gibi Refik Halid'in "Senede Bir..." hikâyesinde de duyuş ve düşünüşüyle küçük bir insanın, bir değirmencinin ihtirasları, arzuları istekleri ve hayalleri işlenir (Refik Halid 1326: 120-122). Fecri Âtî hikâyesinde bir erkek figürün bütünüyle biyografisinin verildiği hikâyelere de tesadüf edilir. Yakup Kadri'nin "Bir Tercümeihâl" başlığını taşıyan hikâyesi adetâ bir erkek figürün trajik-komik bir biyografisidir (Yakup Kadri 1327-a: 131-139). Bu hikâyedeki Elhac Necdet Efendi'nin hayatına benzer bir hayat süren bir diğer

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

erkek figür ise Şahabeddin Süleyman'ın "Hüseyin Veli Efendi" başlığını taşıyan hikayesinde Hüseyin Veli Efendi'dir (Şehabeddin Süleyman 1327-b: 1835-1840). Fecr-i Âti hikâyesinde yönetici konumundaki erkek figürlere de tesadüf edilir. Şehabettin Süleyman'ın "Derebeyi" hikâyesindeki adalar denizindeki küçük bir adanın sahibi ve aynı zamanda hâkimi Veli Bey bu tür bir erkek figürdür (Şehabeddin Süleyman 1325-a: 480-482). Encümen hikâyesinde erkek figürlerin mevcut dönemde toplum içerisindeki kadınların problemlerine ait meseleleri tartıştığı da görülür. Aynı yazarın "Dayak" başlıklı hikâyesinde Rıza Vecdi, Fikret, Tahsin ve Nureddin Ziya'nın bir içki sofrasında kadına dayak atıp atmama noktasındaki tartıştığı fark edilir (Şehabeddin Süleyman 1327-a: 102-106).

2. Yapı

a. Fecr-i Âti Klasik Vaka Hikâyesinde Kurguya Ait Yenilikler

Fecr-i Âti Encümenî yazarlarına ait hikâyeler, kurgu yönünden genelde klasik vaka hikâyeleridir. Bu hikâyelerde, klasik vaka hikâyesinin kurgusunu zorlayan unsurlar da görülür. Klasik vaka hikâye kurgusunu zorlayan bu kurgu unsurları genelde durum hikâyelerinde görülen yapı unsurlarıdır. Bu nedenle yapı bakımından encümen hikâyesi aslında klasik vaka hikâyesiyle durum hikâyesi arasında bir yerde, daha çok durum hikâyesine yakındır. Dolayısıyla bu hikâyeler kurgu yapısı itibarıyla klasik vaka hikâyelerinden durum hikâyelerine geçişin bir basamağıdır. Encümen hikâyelerin büyük çoğunluğu yaşanan bir zamanla, anla başlar. Bu ise realizmin bir göstergesidir. Encümen hikâyelerinde geçmişe doğru uzanan idealizm görülmez. Daha sonra yaşanan bu zamandaki, andaki vakaların sebepleri geriye dönüşle aydınlatılmaya başlanır. Sonra geriye dönülerek anlatılmaya başlanan vaka yaşanan ana doğru, ya sıçramayla ya da kalasik bir zaman çizgisiyle devam ederek tekrar yaşanan ana dönülüp, hikâye nihayete erdirilir.

b. Durum Hikâyesi Kutbuna Yaklaşan Mensur Yazılar

Encümen hikâyesinde görülen bir diğer tür; durum hikâyesi görünümünde olan mensur yazılardır. Bu tür yazılarda mekânın, yaşanan an olan zamanın, gerçek hayata ait figürlerin, silik

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

de olsa vakanın varlığı görülür. Bu nedenle bu tür yazılar bir nevi modern durum hikâyesinin iptidai şekilleri, bir nevi bu çeşidin ilk denemeleridir. Bu tür yazılarda, işlenen konunun genelde ferdî duyuş ve düşünüşlere göre serbest, nesnel olarak seçilmesi ve yazarın üslup denemelerine girişmesi bunları mensur yazılar kutbuna da yaklaştırır.

c. Durum Hikâyesi Kutbuna Yaklaşan Teatral Anlatım Denemeleri

Fecr-i Âtî hikâyesinde görülen bir diğer eğilim ise, teatral anlatımın hakim olduğu yazı denemeleridir. Bu tarz yazılarda mevcut yaşanan andaki bir durum aktarılır. Bu nedenle hikayenin iç zamanı gayet dar, vaka gayet silik bir konumdadır. Bu yönüyle bu yazılar bir nevi durum hikâyesi konumuna girer. Bununla birlikte bunlarda kullanılan teatral anlatım, bu yazıların tiyatro ve hikaye arasında bir yer edinmesini sağlar. Aslında bu görünümüleriyle bu yazılar adeta birer tiyatro denemeleridir.

d. Farklı Yapı Unsurları: Fecr-i Atî' de görülen bu üç tarz hikayelerde çeşitli yapı unsurları kullanılır. Bunların başında kurgu ilizyonu kırmak için anlatıcının araya girmesi gelir. Yine mektup ve hatıra türü de bu hikayelerde kugusal yapıya dahil edilir. Bunlarda görülen başlıca anlatım teknikleri ise iç monolog, ironi, reel tasvirler, empresyonist tasvirlerdir.

F. Tiyatro

Fecr-i Âtî Encümeni, bir manifestoyu andıran beyanname-sinde her ne kadar "*sanat şahsî ve muhteremdir*" görüşünü benimsiyor olsa bile, topluma ve edebiyata hizmet için de birçok şey yapacaklarını vaat eder. İşte Fecr-i Âtî için bu vadin yerine getirilmesinde en önemli araç tiyatrodur. Lakin bu noktada encümenin anladığı edebiyat ve topluma hizmetle devrin diğer yazarlarının anladığı sosyal fayda ve edebiyata hizmet anlayışı çok farklıdır. Encümen, eserlerinde, toplumsalın ferdî hayat üzerindeki etkisini işlerken tikelde tümeli göstermeye gayret ederek tiyatrolarında toplumsalın ferde dönük tarafları üzerinde durur.

Fecr-i Atî Encümeni tiyatro türüne ait başarılı eserler ortaya koymuş bu noktada Servet-i Fünun dönemini gölgede bırak-

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

mıştır. Bunun en önemli nedeni ise II. Meşrutiyet döneminde bakış açısının bireye, içe, ben'e değil, dışa, topluma yönelmesidir. Bununla beraber bu dönemde edebiyat tarihinde özellikle Müfid Ratib'in kaleminde görülen modern tiyatro tenkitleri bu türün daha bir olgunlaşmasını sağlamıştır. Ayrıca Fecr-i Atî tiyatrosunda görülen bir diğer yenilik ise müşterek olarak kaleme alınan tiyatro eserleridir. İlk kez II. Meşrutiyet döneminde görülen bu tarz tiyatro yazma alışkanlığı aslında her ne kadar gelenekte görülen müşterek şiir yazmayı hatıra getirirse de bunun devam ettirilerek tiyatro kaleme alma gibi bir tavra ulaşıldığını düşünmüyoruz. II. Meşrutiyet döneminde sıkça görülen bu tarz tiyatro yazma denemeleri, Batılı örneklerine bakılıp, onlardan yola çıkılarak benimsenmiştir; çünkü bu dönemde Fecr-i Atî Encümeni muharirleri Batı'da müşterek tiyatroların kaleme alındığını bilmekte ve bunları tanıtmaktadır. Örneğin Köprülü-zade Mehmed Fuad *Hayat-ı Fikriye* adlı eserinde Francois Coppee'den bahsederken bu yazar ve şairin müştereken yazdığı tiyatroları hakkında da bilgi verir (Köprülü 2007: 163). Bu gibi tecrübeler daha sonra Fecr-i Âtî içerisinde müşterek tiyatro kaleme almaya doğru bir temayül gösterecek ve Fecr-i Atî Encümeni içerisinde müşterek tiyatrolar ortaya çıkacaktır. Tahsin Nahid ve Ruhsan Nevvare (Ebuzziya Hadiye Selimoğlu) *Jöntürk*, Tahsin Nahid ve Şahabeddin Süleyman ise *Kösem Sultan* ve *Ben... Başka* piyeslerini müştereken kaleme alacaktır.

1. Konu

Fecr-i Âtî tiyatrosunda işlenen en önemli konulardan biri aşktır. Aşk encümen tiyatrosunda bazen asıl mevzuu teşkil eder, bazen de temel konuya bağımlı bir yan mevzu olarak işlenir. Bu tiyatrolarda âşık olunana marazî bir bağlılık görülür. Bu nedenle âşık olunana kavuşmak için bütün fedekârlıklar yapılır. Lakin bazı piyeslerde bu aşkın sonunda beklenen mutluluk bir türlü elde edilemez. Meselâ Şehabeddin Süleyman kaleme aldığı *Kırık Mahfaza* başlığını taşıyan oyununda bu tür bir aşkın işlendiği görülür. Piyenin olay örgüsü Nahid adında bir şairin etrafında gelişir. Bu piyeste işlenen konu bir edibin aşkı ve bu aşk için yaptığı fedakârlıklardır. Bu noktada Nahid'in âşıkının karşısında iki engel görülür. Bunlardan ilki âşık olunulan kadının bir radevü evinde çalışması, bir diğeri ise Nahid'in onu bu hayattan çekip çıkarması için ihtiyaç duyduğu paradır. Eserin nihayetinde âşık olduğu ka-

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

dın Suzan'ı yaşadığı hayattan çekip almak için Nahid son eserini matbaaya gönderip gerekli parayı kazanmak ister. Lakin yayınevi Nahid'in eserine para vermez. Nahid tâbî'lerin parayı vermeyişinin nedenini; "ahâlinin kitaplara, edebiyata nefretini söylüyor. Biz satamayınca nasıl satın alırız, diyor. O hâlde kütüphaneleri kapayınız dedim." fadeleriyle izaha ederken çalışmasının karşılığını alamadığını ve her şeye paranın hakim olduğunu söyler (Şehabeddin Süleyman 1329; 59).

Şahabeddin Süleyman'ın *Çıkmaz Sokak* adlı piyesinde ise Nermin-Cavid aşkı işlenirken, piyeste bu aşkın önüne Makbule-Refika ve Refika-Cavide sapkın ilişkileri geçer. Piyeste olay örgüsü Refika etrafında gelişir. Refika olayları yönlendiren merkez kişidir. Makbule onun eski Cavide ise yeni aşığdır. Eşinden ayrılan ve konağa sığınan Nermin ise Refika'nın eşinin akrabasıdır. Bu piyeste vakayı yönlendiren erkek figür Cavid ise Paşa'nın oğludur. Piyeste Nermin ile Cavid arasında bir ilişkinin adım adım başlayıp ilerlediği görülür. Cavid'in amcasının eşi Makbule ise Refika'yla sapkın ilişkisini devam ettiremediğinden ona karşı bir kin duyar. Refika ile Makbule arasına Cavide girer. Bu nedenle Makbule, Refika ve Cavide aşkını Paşa'nın oğlu Cavid'e duyurmaya çalışır. Buna karşı Refika ise kendi evinde Cavide ile rahat buluşabilmek için hem Nermin'i hem de Cavid'i evden uzaklaştırmaya gayret eder. Cavid, babasına üvey annesinin Cavide ile bir sapkın bir ilişki içinde olduğunu hatırlatırken Refika ise eşine, oğlu Cavide ile akrabası Nermin arasında bir ilişki başladığını haber verir. Makbule, Refika'nın planlarına engel olabilmek için Cavid ile Nermin ilişkisini destekleyerek onların evlenmesi gerektiği üzerinde durur. Nesib Paşa ise her seferinde Refika'ya ne kadar muhtaç olduğunu dile getirirken ilk başlarda oğlunun üvey annesi üzerine sözlerine inanmaz. Daha sonra bir yeminle onu test eder. Bunun gerçek olduğunu anlayınca kalp krizinden vefat eder (Şehabeddin Süleyman 1329-a:).

Bu piyeste Nermin-Cavid aşkında olduğu gibi Tahsin Nahid'in *Firar* başlığını taşıyan piyesinde Ziyâd-Fâhire aşkının mutlu sonla nihayete ermediği görülür. Piyesin olay örgüsünün merkez kişisi Ziyad'dır. Bu nedenle vaka onun etrafında döner. Ziyad ordu mensubu bir zabittir. İstanbul'a tayin olduğunda resmini çizdiği Fahire'ye aşık olur ve onunla buluşur. Lakin onu ba-

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

basıyla tanıştırmaya fırsat bulamadan ani bir emirle Rumeli'ye tayin edilir. Adresini bile bilmediği kıza bir haber bırakmadan görevine gider. Fahire de bu aşkın hayalkırıklığıyla yaşlı bir erkekle evlenir. Onun evlendiği kişi ise aşağı Ziyad'ın babasıdır. Ziyad, İstanbul'a evine gelince babasıyla evlenen eski aşkı Fahire ile karşılaşır. Bu noktada Fâhire bütün hatalarını bütün yanlışlıkları anladığını ifade eder. Ziyâd da onu mazur gördüğünü, bu vakanın hayatın sefil kanununun bir şeameti, tesadüfün bir cinayeti olduğunu söyler. Her iki aşık da bu işi Hayri Bey'e haber vermeden onu üzmeden çözmeye çalışır. Bu çözümde Ziyad'ın hemen geldiği gün evden ayrılması vardır (Tahsin Nahid 1326).

Aynı yazarın *Hicranlar* başlığını taşıyan bir diğer piyesinde de "sonu evlilikle bitmeyen bir aşk hikâyesi ele" alınır (Yalçın 2002: 262). Bu piyesin olay örgüsü merkez kişi Müeyyed Bey etrafında döner. Müeyyed Bey amansız bir hastalığa yakalanmış sürekli aşkı Vedia'nın ismini sayıklamaktadır. Bunu gören annesi ise oğluna iyi geleceğinden Vedia'yı hasta oğlunun yanına getirir; çünkü oğlu neticesiz bir aşkın sonunda amansız hastalığa yakalanmıştır. Sonucunda Vedia Müeyyed Bey'i ziyarete gelir (Tahsin Nahid 1324).

Fecr-i Âtî Encümeni içerisinde Şehabettin Süleyman ve Tahsin Nahid'in müştereken yazdığı piyeslerde de aşkın bir konu olarak işlendiği görülür. Bunlardan bir tarihî piyes olan *Kösem Sultan*'da bile vakanın gelişiminde Küçük Mehmed ile Melekî'nin aşkının önemli rolü vardır. Piyenin olay örgüsü Küçük Mehmed'in etrafında gelişir. Bu noktada Küçük Mehmed haremde Kösem Sultan tarafından padişaha karşı geliştirilen muhalefetten haberder olmak için aşık olduğu Melikî'den haberler almakta ve haremi izlemektedir. Bu ise her ne kadar padişaha hizmet için yapılırsa da suçtur; çünkü Küçük Mehmed'in aşık olduğu Meleki padişahın haremindedir. Küçük Mehmed, Meleki'den aldığı haberlerle Padişah etrafındaki Kösem Sultan'ın yapacağı kötülükleri bertaraf eder. Planı başarıya ulaşmayan Kösem Sultan isyan çıkarır. Onun hedefi içinde Küçük Mehmed de mevcuttur. Bu planı öğrenen padişah taraftarları hareme baskın düzenler. Bu baskında Kösem Sultan ve taraftarları öldürülür. Kösem Sultan'ı öldüren ise Meleki'nin sevdiği Küçük Mehmed'dir. Bu nedenle onun cezalandırılacağı söylenir. Küçük Mehmed Bostancıbaşına teslim edilirken

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

Melekî'nin, Sultan'a, Mehmed'in affedilmesi için; yalvardığı görülür (Şahabeddin Süleyman-Taahsin Nahid 1990).

Bu piyeste olduğu gibi aşk mevzuununun piyesin asıl konusunun arkasına itildiği bir diğer piyes ise Taahsin Nâhid ve Ruhsan Nevvare'nin müştereken kaleme aldıkları *Jön Türk*'tür. Bu piyesin asıl konusu II. Abdülhamid döneminde devlet içerisinde görülen "rüşvet ve irtikap"tır (Yalçın 2002: 82). Yazar bu bozukluklara piyeste eleştirel bir tavır takınırken, Leylâ ile amcasının oğlu Nihâd arasındaki aşkının geri plana itildiği görülür. Piyeste, Leylâ'ya aşık olan Nahid'in ilk önce ülke dışına kaçıp, daha sonra meşrutiyetin ilanıyla geri döndüğu ve Leylâ'ya kavuştuğu görülür (Taahsin Nahid-Ruhsan Nevvare 2003). Şahabeddin Süleyman ve Taahsin Nahid'in müştereken kaleme aldığı *Ben Başka* piyesinde ise aşk yaşanmaz, aşk üzerine konuşulur. "Aşk ve aşkla alâkalı fikirleri tahlil eden ve mevzûunu sadece bundan alan" bu piyes "aşkla ahlâk arasında hudutları anlatan" bir eserdir (Yalçın 2002: 252). Piyeste vaka oldukça silik ve geri plandadır. Aşk üzerine söylenenler ön plandadır. Bu noktada müellifler değişik karakterlere ve görüşlere sahip bayan figürlere aşk ve ahlakın edebi eserlerde yansımalarını tartıştırlar. İşte piyes bu tartışmalar sonucunda çıkan fikirleri ihtiva ederken bu tarz problemlerin mevcut dönemde çokça tartışıldığı da görülür (Şehabeddin Süleyman-Taahsin Nahid 1329-b).

Fecr-i Âtî Encümeni tiyatrosunda önemle işlenen bir diğer konu ise aile hayatıdır. Bu noktada aile hayatının bütün teferruatıyla encümen tiyatrosuna girdiği görülür. Şehabettin Süleyman'ın *Aralarında* adlı piyesinin konusu buna uygun olarak bir aile içerisindeki geçimsizlikleri konu edinir. Bu geçimsizliğe sebep ise aileye genç yaşta gelin olan Nermin'dir; çünkü Nermin, eşi Raşid'in kızkardeşi Kerime Hanım'ın bir an önce evi terk etmesini istemiştir. Buna karşılık olarak eşi karşısında aciz kalan Reşid ise kızkardeşine sahip çıkamaz ve kızkardeşinin eşine anlayışlı davranmasını ister (Şehabeddin Süleyman 1326-b). Aynı yazarın *Fırına* (Şehabeddin Süleyman 1326-c) başlığını taşıyan piyesi de yine yukarıdaki gibi bir aile içi problemi konu alır. Bu piyeste Macid "mesûliyetlerini ve mükellefiyetlerini asrîleşme uğruna" (Yalçın 2002: 237) âdeta unutmuş ve aile içi bir çatışmanın doğmasına sebep olmuştur. Piyeste Macid'in yirminci asır gençlerinin "aden-i tahayyülü" olarak kabul ettiği Paris'e gitmek için her türlü yolu kullan-

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

dığı ve onu bu kararından vazgeçirmek için ise ailenin bir çok engeli önüne çıkardığı görülür.

Bir encümen yazarı olarak piyes kaleme alanlardan biri de Yakup Kadri'dir. Yakup Kadri bir perdelik "Nirvana" adlı eserinde "içkinin delirttiği bir babanın ve yine içkiye düşkün bu yüzden dimağı hasta olan oğlunun, aşk, sanat ve hayat önündeki bedbinliğini" anlatır (Akı 2001: 72). Yakup Kadri encümen deneminde "Veda"yı ise "müslüman olmayan bir kadınla yahut, din heseba katılmadan, herhangi bir kadınla yeni sürülmeye başlayan metres hayatının yuva kurmayı önlediğini, bu tarz hayatın bir samimiyete, müşterek gaye ve fedakârlığa dayanmadığı için erkeği servet, beden ve ruh bakımından mahvedebileceğini anlatmak için" kaleme almıştır (Akı 2001:73).

2.Yapı

a. Piyeslerde Vakanın Zaman Kesiti

Fecr-i Âtî yazarlarının kaleme aldıkları piyeslerinin hepsi klasik tiyatronun üç birlik kuralına uyarlar. Tiyatrolarda işlenen olaylar devam eden hayatta sadece bir kesittir. Encümen yazarı hayattan aldığı bir kesiti göstermeyi ve anlatmayı uygun bulur. Bu kesitin evvelindeki vakalardan uzun uzadıya bahsedilmediği gibi daha sonra da piyeste işlenen vakaların geleceği hakkında da malumat verilmez. Yazar, adeta hayat sürecinde bir kesiti alarak bir fotoğraf makinesi misali onu dondurur ve seyirciye, okuyucuya sunar. Konuyla alakalı olsa bile bu tiyatroların dışında kalanlar okuyucu ve seyirci için birer bilinmezdir. Bununla birlikte yine de bazı piyeslerdeki diyaloglar vasıtasıyla olayların geçmişi ve geleceği hakkında az çok malumat verilir. Encümen içerisinde piyes kaleme alanların bu tavrı, onları realist olmaya yaklaştırır; çünkü realistlerde idealist bir geçmiş zaman tasarımı yoktur. Bütün bu sebeplerden dolayıdır ki piyeslerde zaman oldukça dar tutulmuş ve dar tutulan bu zaman diyaloglarla genişletilmeye çalışılmıştır

b. Piyeslerde Vaka Takdimi

Fecr-i Âtî piyeslerinde perde açıldığında ilk önce sahnede görülen iki kişinin konuşmalarında gerek vaka gerekse vakanın nasıl gelişeceği hakkında bilgiler verilir. Piyeslerin konusu hakkında bilgiler verilen bu giriş bölümlerinden sonra, bir çatışma, bir şiddet, bir gerginlik bölümü gelir. Piyeslerdeki bu bölümlerden

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

sonra geçici bir sükûnet devresi başlar. Bu sükûnetin arkasında ikinci bir şiddet ve gerginlik dalgası görülür. Bu ikinci şiddet dalgasından sonra piyesler okuyucu ve izleyicinin kafasında çeşitli sorular bırakarak nihayete erer.

G. Tenkit

Fecr-i Âtî Encümen-i Edebîsi'nde tenkid, başlıkları itibarıyla oldukça dağınık görünümündedir. Bu durumun başlıca üç nedeni vardır. Bunlardan ilki encümende, tenkidi yazıların bir çoğu birer tepki üzerine kaleme alınmış olup, daha çok encümeni korumak ve gelen tepkiler üzerine, encümenin edebî anlayışını daha iyi anlatmak ve aydınlatmak için yazılan bir nefsi müdafaa yazıdır. İkinci bir neden encümen yazarlarının birçok dergide tenkidî yazılar kaleme almasıdır. Son ve en önemli neden ise encümen yazarlarının "*sanat şahsi ve muhteremdir*" anlayışına uygun olarak tenkidî konularda da şahsî tavır almalarıdır. Hâl böyle olunca da tenkidî mevzuda bile onların bir araya gelemedikleri görülür. Böylelikle Fecr-i Âtî Encümeni yazarlarının kaleme aldığı tenkidî yazılarındaki hususlar aşağıda görülen tenkidî başlıkların içlerini tam olarak dolduramamaktadır.

1. Sanat

Fecr-i Âtî şair ve yazarları kaleme aldıkları yazılarla sanatın mahiyetini ortaya koymaya çalışırlar. Onların sanat hakkındaki görüşleri dönemine göre oldukça yeni, hatta zamanından, mekânından azâde oldukça pürdür. Bunun en önemli sebebi de encümenin sözü edilen konularda Batıyı çok yakından takip etmesidir. Sanat; "*hüsnün ifadesi*"dir. Bu noktada "*hüsn*" "*hariç-ez-tabiat*" veya tabiat dahilinde bulunmaktadır. Her "*güzel denilen şey*" ise bir "*intizam-ı mükemmel dahilinde*" değildir; çünkü belirli bir şeyde bulunan intizamlık, zamanla bir yeknasanlığa dönüşür ve bu durum da insanı sıkır. Sanat durağan, sabit, statik değil sürekli yenilenen ve yenileyen bir yapıdır. Bu nedenle "*onu görebilecek bir göz*", hissedilebilecek "*bir rûh*" lazımdır. Bu ruh ve bu göz, bir sanatçıda olursa, o sanatçı bu çirkin denilen şeylerde bile bitmez tükenmez bir "*menâbi-i mehâsin*" bulur (Şahabeddin Süleyman 1329-c: 278-280). Zaten sanatkar da "*ince ve başka*" hissedişleriyle "*hüsnü*" bulandır. Sanat konusunu tabiatten alır. Lakin bu durum bazen sanatın

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

tamamen tabiatı taklit ettiği gibi yanlış anlaşılmalara sebebiyet vermiştir. Bu noktai nazarda sanat, tabiatı taklitte birlikte *“mümtaz bir şahsiyet ve esaslı mizacı”* olması gibi iki meziyete daha sahiptir (Ali Canib 1327: 144-145). İşte bu özellikler sanatı tam bir taklit olmaktan kurtarır, sanattaki şahsiyet ve mizaç ona bir *“rûh, hayat”* katar. Sanat eserini ortaya koyan alelâde bir insan değildir (Ali Canib 1324: 11-12). Sanat eserlerinin varlığı *“derin, mütefekkir gözlelerinde tabiatdaki bütün güzelliklerin şeffâf akisleri yanan”* sanatçılara bağlıdır (Köprülü-zade Mehmed Fuad 1327: 269). Bunlar, *“san’atın, büyüklüğüne, hissinin ilahî ve hakikî bir mâhiyete mâlikiyetine bütün rûhlarıyla mutekiddiler”* (Köprülü-zade Mehmed Fuad 1327-a: 292). Hakikî ve büyük bir sanat eseri özgün olmalı ve hayatın değişmeyen, genel geçer yönünü ifade etmelidir. Değişmeyen sadece görünürde aranmamalıdır. Sanatkâr hakikatin yalnız bir cephesini değil, her yönünü *“müşâhede ederek, irâe eyleyeceği hâlet-i rûhîyeyi en iyi ifâde edebilecek husûsu izhâr”* eylemelidir (Köprülü-zade Mehmed Fuad 1327-b: 316). Sanat insanlığın macerası içinde çok özel bir yere sahiptir. Sanat eserleri; *“ifade ettikleri mevzuat ve efkâr itibâriyle, tarih denilen hâdisât-ı içtimâiye ve beşeriye mukayyedinin eşiklerine gelip malûmât-ı sahiha dilendiği büyük birer mabed”*dir (Şahabeddin Süleyman 1329-d: 17). Bu önem yalnız mevzu ve fikir dolayısıyla değildir; Bir sanat eserine kıymet veren, onu önemli kılan yalnız mevzu değildir. Mevzu âdi, umûmi, ham bir maddedir. Sanat tabiat teşekkülü olması itibariyle toplumsaldır; çünkü sanatların hemen hemen hepsi bir iştirakin mahsulüdür. Dolayısıyla sanat *“yalnız mevâd-ı ibtidâiyyesinin imtizâcıyla değil, san’atkârının hassasiyetiyle hakikatin yahut nakl ve izzet-i mecmua”*dır (Şahabeddin Süleyman 1329-e: 37). Sanat mevcut bir zamanın ve mekânın umumî şartlarında filizlenir. Sanat eseri *“mübdiinin rûhundan, intibaât-ı dehâsından başka bir şey ihtiva”* etmez (Köprülü-zade Mehmed Fuad 1326: 362). Sanatta ahlâkî endişe beklemek doğru değildir. Sanatı *“bî-ahlâkî”* ilân edenler sadece sanatta işlenen mevzuyu göz önüne almaktadır. Lâkin sanat eserinde önemli olanın mevzu değil, *“hüsnü-i bedî”*dir (Şahabeddin Süleyman 1329-f: 78). Bu nedenle sanat eserinde temsil ve gösterilenin ahlâkî olup olmamasından ziyade sanat eserinin *“ilham eden hissini nasıl bir netice vereceği câ-yi dikkat”*tir. Bu nedenledir ki *“hüsn-i bedîye”* sahip olmayan dinî, ahlâkî sanat eseri *“şahsiyet-i kâri üzerinde hiçbir tesir”* bırakmadığı gibi *“matlûbu olan gayeyi bile”* yıkar ve ezer (Şahabeddin Süleyman

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

1329-g: 98). Aslında insanın ruhunun haricinde bir güzellik yoktur. Dolayısıyla insanların tabiatte gördükleri yine kendileri, yani kendi şahsiyetleriyle alâklıdır. Bununla beraber insan, hayatının ancak bir noktasında "*fikr-i hüsne mâlik*" olabilir (Şahabeddin Süleyman 1329-h: 148).

2. Sanatkâr

Sanatkârı hususî ve özel biridir, lakin mensûbu oldukları "*heyet-i içtimâiyeden*" tamamen ayrı bir "*mahlûk-ı semâvi*" değildir. Sanatkârlar da bütün insanlar gibi bir takım "*nevâkıs ve mezayaya, ihtiraslara, hülâsa-iyi ve fena-alelâde bir takım havâss-ı ahlakiyeye*" sahiptir. Hiç kuşkusuz "*heyet-i içtimâiye*" bütün fertler gibi sanatkârların da üzerine aynı derecede tazyik yapar. Lakin sanatkar "*mübdi'nin ruundan*" getirdiği bir "*maske ile simâ-yı umûmiyesine bir reng-i hususî, bir âheng-i şahsi*" ilave eder (Köprülü-zade Mehmed Fuad 1327-c: 3). Bütün sanatkârların fikirlerini ve umumi hislerini "*mezraa-i ilhâmından ezhâr-ı muvzuâtı iktifa*" eder. Bütün bu durumlar sanatkârın şahsiyetinin esere yansımalarıyla meydana gelir ki bir esere yansıyan şahsiyet ise üslûbu meydana getirir. İşte bu noktada sanatkârlar birbirlerinden ancak üslûplarıyla ayrılır. Üslup ise "*tarz-ı tefekkür, tarz-ı tabassüs, tarz-ı tebliğ*"dir. Bunlar şahsi ve hususi özelliklerdir. Bu vesileyle "*san'at ve hüsn için umûmiyet gayet korkunç bir şey*"dir (Şahabeddin Süleyman 1328-e: 58).

3. Edebiyat

Edebiyat, fikrin "*müvellidi elfâz ve kilmâtın mühsül-ı hayâtı*" veya "*fikrin hafidi, elfâz ve kelimâtın evlâdı*"dır (Şahabeddin Süleyman 1328-f: 186). İşte bu noktada edebiyat; "*elfâz ve kelimât vasıtasıyla muhayyel ve hassâsiyetin bir sanatkârın takip ettiği maksat ve gayeye göre hayât-ı hariciyeden bir şeyi kısmen taklid etmek sûretiyle hazz-ı bedîyi*" temin etmektir. Bu noktada "*hikmet-i bedâyi*", "*meslek-i hakikiyyûn*" ile "*meslek-i hayaliyyun*" olarak ikiye ayrılır (Şahabeddin Süleyman 1328-h: 549). Bu iki anlayış insanın birbirine zıt olan arzularına, temayüllerine cevap verir, her biri hayatın bir yönünü gösterir. Edebiyatın "*edebiyat-ı avam*" ve "*edebiyat-ı havâs*" olarak ikiye ayrılması doğru değildir (Şahabeddin Süleyman 1328-h: 549). Çünkü edebiyat ve sanat umumun malı değildir. Bilakis sanat ve edebiyat, "*fikren bülend, rûhan rakîk, hissen mümtaz olanların maşukası*"dır. Bu noktada "*edebiyat-ı avâs*", "*edebiyat-ı*

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

avam" yoktur; ancak bir "*haric-ez edebiyat*" mevcuttur. Üstelik edebiyat "*kitle-i mütecanise değildir*" (Köprülü-zade Mehmed Fuad 1327-d: 29-31) her devirde birbirinden farklı farklı üç dört edebiyat vardır. Bu noktada "*aile mektupları, küçük gazeteler, ibtidai romanlar*" gibi bir toplumun ekseriyetini ilgilendiren basit bir edebiyat biraz olsun toplumu ifade eder. Lakin hakiki edebiyat hiç bir zaman "*basit düşünceli, adi zevkli bir kitle-i halkın ifade-i tahassusatı*" olamaz (Ali Canib 1329: 1016). Bu noktada "*halka doğru*" gitmek, "*halk için*" edebiyat yapmak demek değildir. Halka doğru edebiyat demek, edebiyatı "*halkın idrâki aşığı seviyeye*" indirmek değil, "*mezûundan bünyesine kadar her şeyi halkın ruhunda yaşayan Türk ruhiyyet ve lisanından alarak*" yüksek bir edebiyat meydana çıkarmak demektir. Bununla beraber vatan fikrini telkin için şâirlerin kaleminden yalnız "*o kelimelere âit elfaz ve cümle*" akmamalı, yalnız o terennüm edilmemelidir (Şahabeddin Süleyman 1329-1: 133).

Buraya kadar sanat, sanatkar ve edebiyat konusunda birbirlerini tamamlar nitelikte fikirler ileri süren Fecr-i Âti münekkidleri mevcut dönemde konu Milli Edebiyat olunca ayrıştılar. Bu noktada onlar kaleme aldıkları yazılarıyla edebi polemikler başlattılar. Misalen Köprülü-zâde Mehmed Fuad'ın "Edebiyat-ı Milliyle" başlığını taşıyan yazısı ise direkt olarak milli bir edebiyatı savunanlara yönelik olarak kaleme alınır. Yazara göre bir sosyal muhitte kozmopolit tipler görüldüğü için milletlerin psikolojisini "*tedkik ve tefrik*" oldukça güçtür (Köprülü-zade Mehmed Fuad 1327-e: 3). Köprülü-zâde Mehmed Fuad'ın bu yazısına bir diğer encümen münekkidi Ali Canib, yayımladığı bir yazıyla cevap verir. Bu noktada milli edebiyat taraftarları "*ırk*"ı değil "*kavmi*" dikkate alır. Kavm de "*lisanî bir cemaat*"ten başka bir şey değildir. Osmanlı'da "*tabî*" "*tarihî ırklar*" mevcut bulunmadığından halk daha çok sosyolojik olarak "*Osmanlı unsurları*" adı verilen "*mezhebî*" ve "*lisanî*" cemaatlerden ibarettir. Bu noktada "*lisanî cemaatlar*" kavim, "*mezhebî cemaatlere*" mezhebiyet denilirken, bunların hepsini "*hukukî bir devlet nüfuzu altında tutan bir de "Osmanlılık" vardır ki buna da "millet" ismi*" verilmektedir. Bu noktada "*Türk kavmi*" "*Türk ırkı demek*" değildir (Ali Canib 1327-a: 77-72). Ali Canib'in milli edebiyat ve milli dil konusunu işlediği bir diğer yazısında geçmişte kullanılan dilin "*artificial: calî*" bir şekil aldığını, hırpalandığını ve bu dilin mevcut dönemde milli edebiyat taraf-

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

tarları tarafından düzeltilmek istendiğini ifade eder (Ali Canib 1327-b: 47-52). Yazar aynı konuyu işleyen üçüncü makalesinde mevcut dönemde milli edebiyat ibaresini ne kadar aydınlatsa da milli edebiyatın yine “şalvarlı edebiyatla” bir görüleceğini yakınır (Ali Canib 1327-c: 99-103). Ali Canip’in bu makalesine Köprülü-zâde Mehmed Fuad, “Edebiyatlar Arasında” başlıklı yazısıyla cevap verir. Yazara göre bir milletin fikri hayatında önemli bir yeri bulunan edebiyat hiçbir zaman yalnız kalmaz. Milletlerin siyasi münasebetleri ve ekonomik durumu iyileştikçe fikir değişimi de ilerler. Yazar bu noktada “*edebiyat-ı milliye*” taraftarlarının artık Türk edebiyatını “*tesirat-ı ecnebiyeden tesfiye için Hotonto edebiyatı*” derecesine indirmekten kaçınması gerektiğini ifade eder (Köprülü-zade Mehmed Fuad 1328: 54). Ali Canip ve Köprülü-zâde Mehmed Fuâd, menfi veya müspet Avrupa edebiyatının teşekkül eden yeni Türk edebiyatı üzerindeki tesirinin mühüm rol oynayacağını ortaya koyarken, bir diğer encümen münekkidi Ahmet Samim de “Rus Edebiyatına Da’ir” başlıklı yazısıyla Rus edebiyatının yeni kurulmakta olan Türk edebiyatı üzerindeki etkisinin önemli olacağını düşünür (Ahmed Samim 1324: 101).

Fecr-i Âtî münekkidleri milliyetten sonra dinin de edebiyat üzerindeki etkilerini aydınlatmaya çalışırlar. Edebiyat, “*hiç şüphe yok ki uzun bir müddet dinin nüfuzu altında kalmış ve pek çok müddei merayı tekamülünü o nüfuzun taht-ı tes’iratin da tayin ve takib*” etmiştir (Köprülü-zade Mehmed Fuad 1327-f: 149). Daha sonra şiir eski “*tabi’at-ı mezhebiyesini*” terk ederek, “*ihtisat-ı diniyeye tebliğ has bir nağmeyi diniyyet*” olmaktan kurtulur (Köprülü-zade Mehmed Fuad 1327-g: 171). Encümen münekkidinin üzerinde durduğu bir diğer husus ise bir edebiyat türü olarak Kadın Edebiyatı ve kadın edebiyat ilişkisidir. Şehabeddin Süleyman, “Kadın Edebiyatı”nu konu alan yazısında Osmanlı yayın hayatında pek çok kadın imzalarına tesadüf edildiğini bunun da “*ruhen hissien müteâli*” kadınların yazar olarak edebiyat âleminde varlığının inkar edilemez bir gerçek olduğunu belirtir (Şahabeddin Süleyman 1329-i: 199-200). İzzet Melih de kadın hakları konusunda tamamıyla ibtidai olan döneminde bile *Nigâr, Fatma Âliye, Halide Hanımlar* gibi yazarların yetişip takdir almasını “*edebiyatın rûh-ı nisviyete en çok yakışan meşgale-i fikriye olarak telakki edildiğinin*” ispatı olduğunu söyler (İzzet Melih 1328: 152).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

Encümen münekkitleri kaleme aldıkları yazılarda sadece edebiyatın ne olduğu sorusuna cevap aranmaz. Bununla birlikte onlar hem edebiyatı tasnife çalışır, hem de eksik gördükleri yerlerde edebiyatın diğer görünümelerini ve çeşitli yönlerini aydınlatarak, edebiyatı bütünüyle ortaya koymak isterler. Bu yönlerden biri edebiyatta asrîlik hususudur. Asrî edebiyattan maksat bir asırda mevcut bir edebiyat değildir. Asrîlik tabiri bir “*zihniyet meselesi*”dir. İşte bu noktada “*asrî*” tabiri “*yüz seneye mensup*” anlamında değil, “*modern*” anlamındadır. Mevcut dönem içerisinde edebiyatta görülen bir diğer durum ise maraziliktir (Ali Canib 1909: 115-116). Köprülü-zâde Mehmed Fuad da dönemi içerisinde edebiyatta görülen maraziliğe dikkati çekerek “Edebiyatda Marazi Tipler” başlığını taşıyan yazısında mariziliğin mevcut asra has bir alamet olduğunu fikrine katılmaz Ona göre sanat mariz bir toplumun edebiyatı marazlı olacağını iddia edenler hakiki tesirlere haddinden fazla ehemmiyet atfeden “*hayal-perest adamlar*”dır (Köprülü-zade Mehmed Fuad 1326-a: 431).

4. Türk Edebiyatı

Fecr-i Âtî münekkitleri bir taraftan edebiyatın ne olduğu, neleri ihtiva ettiği hususunda bilgiler malumatlar aktarırken diğer taraftan iddialarını ve nazariyelerini ispat için yer yer Türk edebiyatında misaller gösterirler. Meselâ Köprülü-zâde Mehmed Fuad, “*Mechûl Abideler*” başlıklı tenkidinde Türk milletinin “*hissi milliyete bi-gâne*” ve “*varlıklarından bî-haber*” yaşadığına değinir. Bu noktada padişahlar bile Türk kelimesinin tanımına yönelik olarak “*etrâk-i bî idrâk*” tabirine karşı hiçbir “*hiss-i işbirâr*” duymaz. Bu durum bir sanat dalı olan edebiyatta da kendini gösterir. İşte bunlardan dolayıdır ki “*yokluk içinde bir varlık arz eden*” Türk edebiyatı, “*Asya’nın çorak bî-hayat çölleri*” hatırlatırken, “*bu çölün derinliğine nüfûz ettiklerini zannedenler bile*” “*birer serâbtan başka bir şey arz*” eder. Halbuki bu “*uzun ve meçhûl çölde*” “*fikir ve san’at âbideleri*” vardır (Köprülü-zade Mehmed Fuad 1327-h: 601). Bir diğer encümen münekkidi Emin Neyyir de Köprülü-zâde Mehmed Fuad’ın bu düşüncelerine “Edebiyatımızın Düşkünüğü” başlığını taşıyan yazısıyla iştirak ederse de o, edebiyatın düşkünüğü yanında edebi eserlerde “*fikir zayıflığı*”nın da mevcut olduğuna değinir. (Emin Neyyir 1912: 548-550) Şehabeddin Süleyman da “*Mâye-i Haricî*” başlıklı yazısında Türk edebiyatında harici etkenlerin mevcut dö-

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

nemde diğer devirlere göre daha yoğun hissedildiğini belirtir. Yazar bu noktada ediblerin Avrupai “*taklîd-i temsîlî*”nin Türk edebiyatının “*zehrî, memâtî*” olduğu düşüncesine katılmaz; çünkü yazara göre “*haricî tesirât olmasaydı hiçbir edebiyat*” yaşayamaz (Şahabeddin Süleyman 1328-i: 42). Aynı yazar “Batakılıkta” başlığını taşıyan bir diğer tenkidî yazısında “*devr-i hazıra*” edebiyatını batakılıkta görür. Yazar mevcut dönemde ediblerin avuçlarındaki “*kirlere bir saffet-i meşruiyyet, bir nezâket-i hâdime verebilmek için bazı terkibler, kelimeler icad*” edilir. İşte “*edebiyat-i milliye, edebiyat-ı avamiye, tenvir-i efkâr, tekâmül-i tedrici*” gibi terkiplerin bunlar arasında (Şahabeddin Süleyman 1328-i: 222).

5. Tiyatro

Fecr-i Âfî münekkitleri gerek edebî türlere ait teoriler, gerekse bu teorilerin Türk edebiyatında görünümü üzerine yazılar kaleme almayı da ihmal etmezler. Bu yazılar tiyatro üzerinde yoğunlaşır. Fecr-i Âfî döneminde tiyatro artık “*en mühim bir uzou edebiyat*”tır (Celal Sahir 1325-a: 86-88). Çünkü artık “*şiir mûsîkî, ilm*” “*her şey*” bu edebî türün “*daire-i ihâtasında*”dır. Ayrıca toplumun yükselmesi için insanlığın elinde üç araç vardır. Bunlardan “*birincisi okullar, yâni öğretim; ikincisi gazeteler, kitaplar, yâni basın; üçüncüsü betimleme ve gösterme, yâni tiyatro*”dur. Tiyatro “*yalnızca güzel bir şey değildir; aynı zamanda faydalı*”dır (Tahsin Nahid-Ruhsan Nevvare 2003:3). Lakin temâşa ve tiyatroculuk Türk edebiyatında “*pek ibtidâî bir şekilde*” ne ilerleyebilmiş, ne de geri gidebilmiştir (Şahabeddin Süleyman 1329-j: 452). Bunun en önemli nedeni sosyal hayatının kısır olmasıdır; çünkü tiyatro toplumda yaşamının bir “*netice-i zarûriyesi, bir netice-i tabiiyesi*”dir. Bu nedenle Osmanlı’da “*cemiyet ve salon hayatı bulunmadığı için sanat-ı temâşa da pek gerilerde*” kalmıştır. Bir milletin “*kuvve-i nâtıkası edebiyat ise, tim-sâl-i edebîn nâtika-i zî-hayatı*” tiyatrodur (Ali Canib 1324-a: 452).

Fecr-i Âfî Encümenî münekkitleri, tiyatroyla alakalı olarak, bu nazari bilgilerden ve Osmanlı’da tiyatronun görünümüne dair bu malumatlardan sonra tiyatronun çeşitli alanlarla olan ilişkisi üzerinde dururlar. Bu alanların en başında da siyaset gelir. Siyaset, hem “*hayat-ı umûmiyye*” hem de, “*hayât-ı husûsiyye*” tesir meydana getirir. Mevcut döneme kadar siyasetin istilasına karşı ayakta duran tek şey tiyatrodur (Müfid Ratib 1325: 243-247). Siyasetin tiyatrodan uzun müddet görülmeişinin bir nedeni sansür, diğer nedeni

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

ise toplumdur. Sansürün kaldırılması siyasi piyeslerin miktarıyla, halkın bunlara karşı verdiği önemi de artırır. Böylece siyaset “*tiyatroda gittikçe mühim bir mevki tutacak*” halk, “*gittikçe mesâil-i siyasiyeyi merak ve tecessüse başlayacak*” ve böylelikle artık “*hayat-ı umumiye*”yi yansıtan piyeslerin yerini muharrirlerin daha bir cesaretiyle “*hayat-ı siyasiye*”yi ortaya koyacakları piyesler alacaktır (Müfid Ratib 1326-a: 267-271). Encümen tenkidinde tiyatro siyaset ilişkisinden sonra tiyatrodaki ahlâk mevzuu üzerinde durulur. Tiyatrodaki da “*tekâmülât-ı ahlâkiyeyeyi*” aramak faydasızdır ve zaman kaybıdır; çünkü “*ahlâk en geri zamanlardan*” yaşanan ana kadar hep birdir ve insanlık tarihi farklı bir “*tekâmülât-ı ahlâk*” göstermez (Müfid Ratib 1325-a: 802). Eski Yunan’da bile tiyatro ile ahlâk arasında bir bağ mevcut değildir. Romalılar’da ise tiyatronun “*efkâr ü hayât-ı umumiyede bir hüsn-ü nasibi*” yoktur, tiyatro “*adi, kaba bir eğlence*”dir (Müfid Ratib 1325-b: 1032-136). Hristiyanlık için durum, bu düşüncelerin tam aksi yöndedir (Müfid Ratib 1325-c: 1264-1270).

6. Şiir

Fecr-i Âtî münekkitleri diğer edebî türlerde olduğu gibi, şiir üzerine de oldukça düşünmüş, gerek telif, gerekse tercüme yoluyla kaleme aldıkları yazılarında şiiri nasıl algıladıklarını izah etmeye çalışmışlardır. Bu noktada şiir hassasiyâtın “*bir teheyüç-i mahsûsiyle muhayyilenin hararetinden ibarettir ki bu kabiliyette doğan kimseleri nîm-i idrâki, nîm-i gayri idrâki, bir dalâlet-i his, bir “niâs” dahilinde*” vazedir (Şahabeddin Süleyman 1329-k: 904). Henhangi biri başkalarına “*tahassüsâtını, tesîratını nakledebilmelidir ki*” başkaları da ona şair diyebilsin. Yoksa “*kendisinde kaldıkça şiir nâ-tamam*” olur. Eğer bir şairin maruz kaldığı “*teessürât ve teheyüçât*” şiddetli olmazsa, şair “*hâricen izhâr ve ifade etmek*” mecburiyetinde kendini hissetmez. Bununla birlikte “*ilhâmî şâirler*”in kelimeleri çok “*elastikî*”dir; çünkü herkes bu kelimelere “*kâinat-ı manevîyesinden, ruhundan münteşir-i âmal*” ve ihtiyâcatına göre bir anlam verebilir (Şahabeddin Süleyman 1329-l: 131). Türk edebiyatında ilhamî şairlerin fazla görülmesinin sebebi Türklerin her şeyde olduğu gibi şiirde de “*müşkilât ve mezâhimden firar eder gibi düşünmek, tedkik etmek, perî-i hüsnü taharri eylemek külfetinden uzak yaşar bir kavim*” olmasından kaynaklanır. Hâl bu şekilde gelişince de “*icâd ve ibdâ*” adıyla bilinen bir konuya, hisse, fikre bir şey ilave edilmez. Şiir ile

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

din arasında da güçlü bir bağ mevcuttur; çünkü “*mukaddesat-ı diniyye şiirin sînesinden bir dakika*” ayrılmamış ve ondan uzaklaşmamıştır. Şiir bu noktada “*mabed, cennet, hâlik*” gibi dini terminolojiyi de kullanmış ve bu terminoloji şiir ve edebiyatın yanından ayrılmamıştır. Şiir aynı zamanda his ve hayâldir. Şiir için “*mefkûre pek bârid, pek soğuk ve kanlı*”dır (Şahabeddin Süleyman 1329-m: 131). Şair, daima bir şey bulmak ister; “*mütessir olmak kadar bîgâne olduğu*” hiç bir şey yoktur. Bir şair ise “*ne derece mütehassis, ne derece mütehayyil, hulâsa ne derece hasta-i kalb*” ise o kadar büyüktür (Ali Canib 1326: 278-279).

7. Tenkidin Tenkidi

Fecr-i Âti münekkitlerinin üzerinde durdukları bir diğer edebî tür ise tenkittir. Bu noktada encümen münekkitlerinin edebi tenkidi bizzat tenkidî yazılarının konusu yaptığı rahatlıkla söylenebilir. Bu konuyla ilgili olarak Şehabeddin Süleyman’ın *Mesele-i Tenkîd* başlıklı makalesi gerek tenkidin teorisi, gerekse Türk edebiyatındaki durumu ile önemli malumatlar aktarır. Yazara göre “*tenkit*” kelimesi son dönemlerde edebiyata girmiş ve “*idhâlât-ı ecnebîyeden*”dir. Mevcut dönemde “*eşkâl-i edebiyeden*” tenkidin “*esas ve menbai istihzâ, faraz ve kin*”dir. Tenkitin bu görünümünden kurtulması gereklidir. Yazara göre mevcut dönemde üç tenkit yöntemi görülür. Bunlardan ilki “*usûl-i mutlâkiyyet*”tir. İkinci tenkit metodu ise “*usûl-i tarihî*”dir. Tenkitte üçüncü yöntem ise “*tahassüsât ve teesürât*” yöntemidir (Şahabeddin Süleyman 1329-n: 66).

8. Münekkit

Tenkidi “*yahut intikâd*”ı “*mesâil-i sanattan*” biri olarak kabul eden Fecr-i Âti münekkitlerinden Şehabeddin Süleyman, münekkidi sanat bağlamında ele alır. Yazara göre hakiki münekkit eserin “*muhtevî olduğu hüsn-i bedîiyi, heyecan-ı bedîiyi*” anlatmaya, anlamaya mecburdur. Münekkit sanat eserinde birliği aramalıdır. Lakin bu birlik “*vahdet-i harici, vahdet-i mantîki*”de değildir. Bu birlik konuda değil, konuyu “*ibda eden heyecanın, hüsn-i bedîinin vesait-i hariciye ili imtizacında*”dır. Münekkidin göreceği bir diğer şey “*eserin hakiki olup olmaması*”dır (Şahabeddin Süleyman 1329-o: 127-129). Bir diğer encümen münekkidi Celâl Sâhir ise *Efkâr-ı Münekkidîn ve Efkâr-ı Umûmiye* başlıklı yazısında tiyatro-piyes karşısında iki türlü “*ceryân-ı efkâr*” olduğunu belirtir. Bunlardan biri münek-

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009

kit, bir diğeri izleyicidir. Münekkit bir tiyatrodaki veya sanat eserinde “şerâit ve erkânıyla” sanat, halk ise fikri seviyesine ve ruh durumuna göre heyecân, ders, eğlence arar. (Celal Sahir 1325-b: 134).

9. Edebiyat Tarihi

Fecr-i Âtî Encümenî münekkitleri edebiyat tarihini bir edebî tür olarak kabul edip, bir edebî tür olarak edebiyat tarihi üzerinde de dururlar. Şehabeddin Süleyman'ın *Tarih-i Edebiyat* başlıklı yazısı gerek edebiyat tarihi teorisi, gerekse Türk edebiyatında edebiyat tarihi konularında önemli bilgiler sunar. Şehabeddin Süleyman'a göre bir edebiyat tarihinde de “*edebiyatta esas olan nedir, tarihi tedkikat onun üzerinde nasıl yaşar, edebiyat ile cemiyet ve tabiat arasındaki münasebet ne derecedir. Tenkid denilen şeyin ne gibi şerâit-i hariciyyeye dahiliyyeye mevcuttur., tabiat, san'at nedir?*” gibi soruların karşılığı bulunmalıdır (Şahabeddin Süleyman 1329-ö: 115). Şehabeddin Süleyman bu yazıda nazariyatını ortaya koyduğu edebiyat tarihini daha sonra tecrübe ederek, *Târîh-i Edebiyat-ı Osmâniyye* adlı bir edebiyat tarihi kaleme alır. Bu eseri de Ali Canip, “*Târîh-i Edebiyat-ı Osmâniyye*” başlığını taşıyan yazısında tenkit eder. Ali Canip'e göre *Târîh-i Edebiyat-ı Osmâniyye* “*Muallim Naci'nin Esâmisi, Osmanlı Şairleri, Ekrem Bey'in Kudemâdan Birkaç Şair gibi bazı ufak tefek eserlerle*” birlikte Abdülhâlim Memduh'un *Tarih-i Edebiyat-ı Osmaniyye'si* ve Edmondo Fazzy ile birlikte yazdığı “*Anthologie del'amour Turc*” eserleri “*istisnâ edilecek olursa*” Türk edebiyatında “*misli yazılmamış*” bir eserdir (Ali Canib 1326-a: 91).

H. Edebiyat Tarihi

Fecr-i Âtî Encümenî arasında edebiyat tarihi kaleme alan ediblere de rastlanır. Bunlar Şehabeddin Süleyman ve Köprülüzâde Mehmed Fuad'dır. İki muharrir tarafından hazırlanan edebiyat tarihi niteliğindeki eserler daha çok öğrencilere edebiyat tarihini öğretecek düzeyde kaleme alınmış birer ders kitabıdır. Fecr-i Âtî Encümeni dağılmadan önce, encümenin yaşadığı dönemde yayımlanan tek edebiyat tarihi Şehabeddin Süleyman'ın *Târîh-i Edebiyyât-ı Osmaniyye* (1328) adlı eseridir. Encümen dağıldıktan sonra bir diğeri encümen âzâsı Köprülü-zâde Mehmed Fuad'ın *Türk Tarihi-i Edebiyat Dersleri* (1329) ve *Türk Tarih-i Edebiyat Derslerinden* (1330) adlı iki edebiyat tarihi taşbaskısı olarak çok az

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

basılmıştır. Lâkin basıldığı bilinen bu eserler günümüze ulaşamamıştır. Bununla birlikte Şehabeddin Süleyman ve Köprülü-zâde Mehmed Fuad, *Fecr-i Âtî*'nin dağılmasından epeyce vakit sonra edebiyat tarihi üzerinde tecrübelerini birleştirerek müştereken *Yeni Osmanlı Târih-i Edebiyâtı* (1914) adlı eseri kaleme alırlar. Şehabeddin Süleyman ve Köprülü-zâde Mehmed Fuad'ın birlikte kaleme aldığı *Mâlûmât-ı Edebiyye* adlı eser ise 1912 yılında yayımlanır. Yayın tarihi olarak encümenin dağılışını takip eder. Bu eserde özellikle encümen ve "nesl-i hâzıra" arasında polemiklere konu olan sanat ve ahlak konularında önemli bahisler mevcuttur. Lakin gerek bu zikredilen eser ve gerekse Şehabeddin Süleyman'ın tek başına kaleme aldığı *San'at-ı Tahrir ve Edebiyat* (1329) adlı çalışması bir edebiyat tarihi olmaktan ziyâde sanat ve edebiyat teorisinde duran bir eserdir.

1. Târih-i Edebiyyât-ı Osmaniyye

Şehabeddin Süleyman'ın *Târih-i Edebiyyât-ı Osmaniyye* adlı eseri *Fecr-i Âtî* Encümenî'nin yaşadığı dönemde bir encümen azâsının yayımladığı tek edebiyat tarihidir. Şehabeddin Süleyman kaleme aldığı bu eserin girişinde Türk edebiyatı tarihçisinin önemsemesi gereken noktaları üzerinde durur. Bunlar "San'atın Teşekkülü", "Osmanlı Lisânı" ve "Edvâr-ı Edebiyye", "Tasavvuf-Mysticisme"dir.

Şehabeddin Süleyman bu dört başlıktan sonra edebiyat tarihinin bölümlerine geçer. Birinci Devir başlığında ilk önce "Şi'ir ve Şâir Aksarı" konusu yer alır. Yazar bu bölümde şiirin menşei hakkındaki bilgi verir. Daha sonra dîvanların tertibi, nazım şekilleri, vezin ve kafiye üzerinde de durulur. Şehabeddin Süleyman edebiyat tarihinde, bu bölümden sonra şairlere geçer. *Âşık Paşa*'dan Tanzimat'a kadar olan bu devir içinde yazar, şu isimleri işlemeye çalışır: *Âşık Paşa*, Niyazi, Süleyman Çelebi, Sultan Murad-ı Sâni, Şeyhî Çelebi, Ahmed Paşa, Fatih Sultan Mehmed, Sinan Paşa, Necatî, Mihrî, Zâtî, Sultan Bayezid-i Sâni, Cem ve refîki: Sa'dî, Sultan Selim, Halimî Çelebi, Güvâhî, Bezmî, Sultan Süleyman Kanûnî, Fuzûlî, Bâkî, Latîfî Efendi, Rûh-i Bağdâdî, Hâkânî, Nef'î, Sabrî-i Şâkir, Koçî Bey, Şeyhülislâm Yahyâ Efendi, Cevrî, Nâilî-i Kadîm, Nâbî, Sâbî, Naîmâ, Nedîm, Seyyid Vehbi, Ahmed Neylî, Râgıb Paşa, Haşmet, Fitnat, Şeyh Gâlib, Kâni, Mehmed Es-

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

râr Dede, Koca Sekbânbaşı, Sünbülzâde Vehbî, Sürûrî, Enderunî Vâsîf, Mütercim Âsım.

Şehabeddin Süleyman Birinci Devir şiirinin “*dini ve mutasavvıf veya âşıkâne, rindâne*”, İkinci Devre şiirinin ise “*içtimâî ve fâ’idevî*” olduğunu ifade ederek, sanatta fayda ve ahlak nazariyelerinin doğrudan doğruya Osmanlı edip ve şairinin “*mahsûl-i fikrî, mevlûd-i hissiyâtı*” olmadığını, bunun Batı’nın nüfûz ve tesiriyle ortaya çıktığını söyler. Bu ikinci başlık altında incelenen edipler ise şunlardır: Âkif Paşa, Reşîd Paşa, Fuad Paşa, Edhem Pertev Paşa, Şinâsi, Ziyâ Paşa, Sa’dullah Paşa, Kemâl Bey, Abdülhak Hamid Bey, Ekrem, Muallim Nâcî, Nâbî-zâde Nâzım, İsmâil Safa.

Şehabeddin Süleyman edebiyat tarihinde son devir olarak Edebiyât-ı Cedîde’yi inceler. Yazar ilk önce Edebiyât-ı Cedîde’yi ortaya çıkaran sebepler üzerinde durur. Bu bölümde incelenen edipler ise şunlardır: Hâlid Ziyâ, Tefik Fikret, Cenâb Şahabettin, Mehmed Rauf, Faik Âlî, Hüseyin Câhid, Süleyman Nesib, Süleyman Nazîf, Hüseyin Suâd, Hüseyin Sîret, Celâl Sâhir. (Şahabeddin Süleyman 1320-o)

2. Yeni Osmanlı Târih-i Edebiyatı:

Fecr-i Âti yazarlarından Köprülü-zâde Mehmed Fuad ve Şehabettin Süleyman’ın Fecr-i Âti dağıldıktan sonra hazırladığı *Yeni Osmanlı Târih-i Edebiyatı* (1914) eseri, her ne kadar yayımlanış tarihi açısından encümen edebiyatı dışında kalsa da, yine de muharrirlerin ikisinin de encümen âzası olması ve Köprülü-zâde Mehmed Fuad’ın *Türk Tarihi-i Edebiyat Dersleri* (1329) ve *Türk Tarihi-i Edebiyat Derslerinden* (1330) adlı edebiyat tarihlerinin periyodiklerde adlarının zikredilmesine rağmen bulunamaması, bu yazarların müştereken yazdığı bir eserden onların edebiyat tarihçiliği hakkında önemli ipuçları elde etmek mümkündür.

Köprülü-zâde Mehmed Fuad ve Şehabeddin Süleyman müştereken kaleme aldıkları *Yeni Osmanlı Târih-i Edebiyatı* adlı edebiyat tarihini devirler üzerine kurarlar. Bu edebiyat tarihinde Türk edebiyatının birinci ana devresinde Âşık Paşa’dan Âkif Paşa-Şinâsi’ye kadar olan edipler işlenir. Bu ana devre ise beş bölümde incelenir. Türk edebiyatındaki ilk devrenin tasnifi ve bu tasnifin isimlendirilmesinden sonra ikinci devre olan “*Âkif Paşa ile başlayan, mâyesini Garp’tan ahz eden, hâlâ devam eden devr-i edebî-i tarihi*” dev-

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

resi dört alt bölüme ayrılır. Osmanlı edebiyatı tarihinin tasnifinden başka bu edebiyat tarihinde “*Türk Edebiyat-ı Kadîmesi*” adı verilen bir bölüm de vardır. Bu bölümde Osmanlı edebiyatından önceki Türk edebiyatı başlıca iki devreye ayrılır.

Şehabeddin Süleyman ve Köprülü-zâde Mehmed Fuad bu edebî devirleri tayin ve tasnif ederken, eserlerinde “Bir Devr-i Edebî'nin Hududu Nasıl Tayîn Edilir?” başlığı altında bu konuya açıklık getirirler. Onlar daha çok toplumun iktisadi, siyâsî ve içtîmai değişiminin eserlere yansımalarıyla ortaya çıkan yenilikleri ön plana alarak edebiyatın devirlerini zaman, muhît ve bir önceki dönemden yeni döneme taşınanlar olmak üzere üç etkene dayandırır. Bu tasniflerin dışında edebiyat nazariyatı, edebî eseri ve yazarı etkileyen muhit hakkında malumatların verildiği “Mukaddime” başlığıyla bir bölüm de görülür. Yine bu bölümle birlikte “Medhal” başlıklı bir diğer bölümde ise Türklerin kurduğu medeniyetlerden söz edilir.

I. Polemikler

1. Sanat ve Taklit-Fotoğraf Realizmi

Fecr-i Âfî Encümenî ile “*devr-i hâzıra*” edipleri arasında ortaya çıkan polemiklerden en önemlisi sanat ve taklit, fotoğraf realizmi konusundadır. Bu polemik ilk başlatan *Resimli Kitab* mecmuasının başyazarı Râif Necdet'tir. O, bu mecmuadaki ilk yazısında II. Meşrutiyetin ilânıyla birlikte genç ediplerden daha iyi eserlerin beklediğini ifade ederek mevcut dönemdeki gençlerin, şiirlerinde “*sade aşk sade kadın terennüm*” ettiklerini belirterek bundan dolayı edebiyatın sönük kalmasını eleştirir (Raif Necdet 1922: 14). Raif Necdet'in bu yazısına Köprülü-zâde Mehmed Fuad “Sanat ve Taklit” başlığını taşıyan makalesiyle cevap verir. Yazar bu makalesinde yeni “*bir nesl-i cedîd-i edîbin*” mevcûdiyetinin tamamıyla görülmeye başlandığını ifade ederek bu “*nesl-i cedîd*” ediplerine istinad edilen “*onların eserlerinde sadece kadını ve aşkı terennüm ettikleri*” suçlamasının yersiz bulur. Köprülü-zâde Mehmed Fuad daha sonra sanat ve ahlâka dair ortaya çıkan bir tartışma esnasında “*nesl-i cedîd*” edipleri karşısında olan “*mütfekkirin-i ahire*”den “*iki zât*”ın, edebiyatı; “*hayat-ı beşeriyenin fotoğrafı almaktır*” şeklinde tanımladıklarını hatırlatır (Köprülü-zâde, Mehmed Fuad 1325: 136-139). Köprülü-zâde Mehmed Fuad'ın bu yazısına

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

Râif Necdet yeni bir makaleyle cevap verir. Râif Necdet göre içtimâî hayatın fotoğrafını almak isteyen bir romancı eserinde bazı hafif değişiklikler yapılarak; "*fenâ ve mülevves dimağların*" fotoğrafisini alırken "*hiss-i insaniyyeti maglûb ve rencide, levisi, zumlu*" tasvîb ve teşvik etmemeli, bilakis fenalıklardan, ahlâksızlıklardan, adeletsizliklerden, insaniyeti küçülten bayağılıklardan okuyucuları iğrendirmeli, tiksindirmelidir (Raif Necdet 1922: 67). Râif Necdet'in bu cevabî yazısına Köprülü-zâde Mehmed Fuad başka bir yazıyla tekrar cevap vererek sanat felsefesinin, edebiyatın, "*fotoğraf almaktan yani bir taklîd-i tamdan*" ibaret olduğu fikrini reddettiğini belirtir (Köprülü-zâde, Mehmed Fuâd 1325-a: 228). Köprülü-zâde Mehmed Fuad, Raif Necdet'e son olarak verdiği cevabî yazısında ise tartışmaların artık sanat ve taklit mevzuundan çıkarak başka konulara kaydığını ifade eder (Köprülü-zâde, Mehmed Fuâd 1326-b: 295-300). Resimli Kitab'da Raif Necdet'in kaleme aldığı "Musahabe-i Edebiyeleri"ne cevap veren bir diğer Fecr-i Âtî muharriri Yakup Kadri'dir. O, bu konudaki ilk cevabî yazısında Raif Necdet gibi "*edebiyat, hayât-ı içtimâiyenin fotoğrafını almaktır*" iddialarında bulunanların edebiyatı bir takım "*kuyûd ve kavanîn boyunduruğu altında ezerek kendi istedikleri sahalara*" sürüklemek isteyenler olduğunu belirtir (Yakup Kadri 1325: 358). Yakup Kadri'nin bu yazısına Mehmed Rauf, "Sanat ve Ahlâk" başlığını taşıyan yazısıyla cevap verir. Mehmet Rauf, Raif Necdet'in Yakup Kadri'nin iddia ettiği gibi edebiyatı "*güzel yazı yazmak*" suretinde tarif etmez. O, gençlere "*az buçuk ciddi eserler yazalım*" tavsiyesinde bulunarak şair ve yazarlara "*san'at ve edebiyâtı tehdit etmeyiniz. Bütün bir milletin yalnız aşk ve kadın vâdisinde seyrana müstâid olması kabûl edilemez*" demek ister (Mehmed Rauf 1325: 392). Yakup Kadri, Mehmed Rauf'un bu yazısına verdiği cevapta sanatın olduğu kadar sanatkârın da "*hürriyet-i kâmileye*" muhtaç olduğunu dile getirir. Bu nedenle "*bir şair: Sen şunu teganni edeceksin demek; bir romancıya: Sen falan filen muhitleri, falan falan insanları tasvir et! Emrinde bulunmak*"tır (Yakup Kadri 1325-a: 371). Sanat ve taklit üzerine yapılan polemiklere katılan bir diğer Fecr-i Âtî yazarı ise Şehabeddin Süleyman'dır. Yazar "Mes'ele-i Taklid" başlığını taşıyan yazısında, taklidin dönemi içinde farklı algılandığını belirtir. Yazara göre evvelkileri veya "*zamanın modası*"nı, doğrudan doğruya "*taklîd*" edilerek söylenenler, "*bir gramofon gibi îâdeden*" başka bir şey yapmamaktadır (Şahabeddin Süleyman 1328-j: 50). Aynı muharrir bir di-

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

ğer yazısında ise sanat ve taklit hususunda “*hakikat*” kelimesini tartışarak, bu kelimenin mevcut anlamının Türk edebiyatında yeterince bilinmediğini, bu kelime üzerinde yeterince düşünülmediğini ifade eder (Şahabeddin Süleyman 1329-p: 44).

2. Sanat ve Ahlâk

Fecr-i Âtî Encümenî ile dönemin “*nesl-i hazıra*” edipleri arasında yaşanan bir diğer polemik sanat ve ahlâk mevzudadır. Gerçi bu polemik sanat ve taklit polemiğinin bir uzantısı görünümündedir. Sanat ve Ahlak üzerindeki bu polemik özellikle de Mehmed Rauf ve Yakup Kadri arasında daha ateşli geçer. Yakup Kadri, sanat ve ahlâk ilişkisine dair yazdığı makalede Resimli Kitab'da *Veda* adlı küçük bir piyes haricinde yazdığı şeylerin hiçbirinde “*aşık rölü*” olmadığını ifade eder. Yakup Kadri makalesinde Mehmed Rauf'un yazısında dayandığı temel kavramın “*vicdan*” olduğunu belirtir. Yakup Kadri'ye göre vicdan insanda “*ne dimağ, ne kalb ve ne mide gibi uzuvdur; ne de düşünmek, hissetmek, tekellüm etmek gibi bir hassa-i beşer*”dir. Vicdan bütün beşeriyette ve herkeste bir değildir. Bu nedenle fertten ferde kavimden kavime göre da-ima değişen “*mütegayyir, mütevellin*” bir şeydir (Yakup Kadri 1325-a: 35-38). Mehmed Rauf, Yakup Kadri'nin bu makalesine verdiği cevabî yazısında “*Hamidler'in, Halid Ziyâlar'm, Fikretler'in vahdet güzün-i sükût*” olmasını “*bir intihât-ı elîm*” olduğunu ifade eder. Daha sonra “*vicdan*” meselesine döner. Mehmed Rauf, vicdanın bir “*lâyetegayyir*” olduğunu “*beyaz siyah iyi fena vicdanlar*”ın olmayacağını ifade eder (Mehmed Rauf 1325-a: 8). Mehmed Rauf'un bu cevabî yazısına Yakup Kadri bir başka makaleyle cevap verir. Yazar bu makalede “*san'atı edebiyeye bir gâye*” aramanın doğru olup olmayacağını mevzubahis edildiği bir tartışmada meselenin yanlışlıkla “*vicdana*” nasıl kaydığını ortaya koyar. Yakup Kadri'ye göre tartışmanın asıl mevzuu “*gaye-i san'atın ahlâk ve felsefe*” olup olmadığıdır (Yakup Kadri 1325-c: 35-38).

Sanat ve Ahlâk polemiğine bir diğer Fecr-i Âtî münekkidi Köprülü-zâde Mehmed Fuad da “Edebiyat ve Ahlâk” başlığını taşıyan dört yazısıyla katılır. Bu başlığı taşıyan ilk yazıda yazar “*ahlak ve tabâyin*” edebiyat üzerinde önemli bir etkisinin olduğunu ifade eder. Bu noktada şairler ve romancıların muhayyel kahramanları da “*halkın hassas hayal-perver gençlerine birer model vazifesi*” görür (Köprülü-zâde, Mehmed Fuâd 1327-ı: 291). Yazar aynı baş-

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

lığı taşıyan ikinci yazısında milletlerin ilk “*merâhil-i tekâmmüllerinde*” meydana gelen edebî eserleri içerisinde doğduğu toplumun “*evsâf ve hasâisini, hususiyât-ı mümtâzesini*” “*ahlâkiyetini*” “*oldukça hakiki bir surette iraiyeye muktedir*” olduğunu belirtir. Bu dönem edebî eserlerinde halkın zevkini okşayabilmek için iki esasi his mevcuttur: “*Hissiyât-ı diniyye ve vatanperverâne*” (Köprülü-zâde, Mehmed Fuâd 1327-i: 339). Köprülü-zâde Mehmed Fuad aynı başlığı taşıyan üçüncü yazısında Kanunî Sultan Süleyman döneminde başta *Bâki* olmak üzere *Nevî* gibi birçok şairin “*caize almak için her padişahı kasideler, gazânnâmeler, baharîyeler, şitaiyelerle tesîden*” geri durmadığını ifade eder. Yazara göre saray şairleri bunlarla meşgulken, “*mazhar-ı iltifat*” olmayanlar ise halkın “*müştekî ve müheyyâ-yı feverân hâlit-i rûhiyesine tercüman*” olur. İşte bu şairlerden biri *Bağdatlı Ruhî*’dir. Bu devrin “*tevekkül ve lâkaydî hislere tamâmen bîğâne*” kalan bir diğer şair ise *Nef’î*’dir (Köprülü-zâde, Mehmed Fuâd 1327-j: 361). Yazar aynı başlığı taşıyan dördüncü yazısında Osmanlı edebiyatının *Nef’î*’den sonra “*devirlerin hayat ve hissiyâtına bîğâne, münzevî*” yaşadığını ifade eder. Yahya, Cevrî, Nâilî, Nâbi gibi büyük şairler, eserlerinde kendi düşüncelerini kendi “*yeis ve hüsrânlarını terennüm*” ederken, munsubu bulunduğu “*he’yet-i içtimâiyenin hasâil-i müşterekesine*” tercümân olmak istemez. Bu dönem eserleri içerisinde sadece Koçî Bey Risalesi zamanın “*ahvâl ve seyâhatını ve bâzı telâkkiyât-ı ahlâkiyesini*” göstermek itibarıyla dikkat çekicidir. Bu devrede yazar daha sonra Osmanlı edebiyatının en “*şûh ve lakâyde, en sefâhetperest*” şairlerinden olan *Nedîm*’in büyük bir devrin müterennemi olduğunu ifade eder (Köprülü-zâde, Mehmed Fuâd 1327-k: 385).

Sanat ve ahlâk polemğinde *Çıkamaz Sokak* adlı tiyatro eseriyle oldukça mühim taaruzlara maruz kalan Şehabeddin Süleyman da “Sanat ve Ahlâk” başlığını taşıyan iki yazısıyla katılır. Yazara göre sanatı “*bî-ahlâk*” olarak düşünenler sadece onda mevzûu dikkate alır. Oysaki sanat eserlerinde “*haiz-i ehemmiyet*” olan mevzûu değil “*hamil olduğu hüsn-i bedîi*”dir (Şahabeddin Süleyman 1329-r: 78-80). Yazar aynı başlığı taşıyan ikinci yazısında ise diğer bir kesimin sanatı “*bî-ahlâki*” değil ahlâkî olarak kabul ettiğini ifade eder. Yazara göre her ne kadar sanat “*ne ahlâk, ne de bî-ahlâkî ile iştiğal*” etmese de “*harekat-ı beşer itiyadat ve ahlâkiyat-ı beşer üzerine tesîrden hâli*” kalmaz (Şahabeddin Süleyman 1329-s: 98-99).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

3. Bugünküler-Dünküler, Eskiler-Yeniler

Fecr-i Âtî Encümenî ile dönemin “*nesl-i hâzıra*” edipleri arasında bir bakışa tartışma ise bugünküler-dünküler, eskiler-yeniler mevzuunda ortaya çıkar. Bu noktada dünküler-bugünküler, eskiler yeniler polemiğini ilk tetikleyen bir Fecr-i Âtî azası Ahmet Haşim’in “Rûh-ı Bî-kayd Fırsatıyla” başlıklı yazısıdır. Ahmet Haşim bu yazısında “*dünküler*” dediği Edebiyat-ı Cedide şair ve yazarlarının mevcut dönemde susuşunu ömrünü tamamlamasına bağlar. Bu noktada o, mevcut dönemde yeni bir edebî neslin yetişebilmesi, edebiyatını tesis etmesi için Edebiyat-ı Cedide’ nin susmasının zorunlu olduğu kanısındadır (Ahmet Haşim 1326: 291-299). Ahmet Hâşim gibi Köprülü-zâde Mehmed Fuad; “*onlar dün asuman-ı san’atta doğan birer yıldızdılar; uful ettiler, ve yalnız hatıraları kaldı*” ifadeleriyle Edebiyat-ı Cedide döneminin kapandığını iddia ederken (Köprülü-zâde, Mehmed Fuâd 1327-c: 86-87) Tahsin Nâhid de “*bu adamlar hakikaten edebiyatın geçen bahar çiçekleriydi*” ifadesiyle Köprülü-zâde Mehmed Fuad ve Ahmet Haşim’in fikrine iştirak eder (Tahsin Nahid 1327: 86-87). Bir diğer encümen yazarı Yakup Kadri ise “*Tevfik Fikret Bey az hassas, fakat çok lisan-şinas bir nazımdı, şimdi avam-firib İhtilâl şairi oldu*” ifadeleriyle Edebiyat-ı Cedide şairlerinin artık değiştiğini ifade eder (Yakup Kadri 1327: 88). Encüme ediplerinin dünküler-Edebiyât-ı Cedîde’yi hedef alan bu ifadelerinin akâbinde encümen hem Edebiyat-ı Cedide hamileri, hem de Edebiyât-ı Cedîde şair ve yazarları tarafından tenkit edilir. Bu noktada Edebiyât-ı Cedîde taraftarlarından Belîğ Vâcid, âdetâ dönemin ediplerini, Fecr-i Âtî’ye karşı Edebiyat-ı Cedide taraftarlığına çağırır. Belîğ Vâcid, Edebiyât-ı Cedîde şair ve yazarlarının edebî yönden öldüğünü de reddeder (Belîğ Vacid 1327: 14). Raif Necdet ise Edebiyât-ı Cedide edebiyatının ölmediğini, bu edebiyatın Fecr-i Âtî Encümenî’nin eserlerinde yaşadığını iddia eder (Raif Necret 1326: 455-459). Dünküler-bugünküler, eskiler-yeniler polemiğinin yapıldığı dönemde ilk önce Servet-i Fünûn ve daha sonra Fecr-i Âtî şairi olan Celâl Sâhir, “*Bugünküler-Dünküler*” başlığını taşıyan yazısında yenilerin “*devr-i hazıra*” ve “*nesl-i hâzıra*”dan gelen hücumları kendi yetenekleriyle karşılayacak ve başarı elde edeceklerine inandığını belirtir. Bu galibiyet de gençlerin geleceğini “*umûma tasdîk*” ettirecektir (Celal Sahir 1326-a: 30).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

Yeniler-eskiler tartışması üzerin Köprülü-zâde Mehmed Fuad ise kaleme aldığı makalesinde Edebiyat-ı Cedide'nin Osmanlı edebiyatında bir merhale olduğunu lakin artık yeni bir edebi neslin ortaya çıktığının artık kabul edilmesi gerektiğini belirtir (Köprülü-zâde, Mehmed Fuâd 1325-c: 323). Yazar aynı başlığı taşıyan ikinci makalesinde yeniler-eskiler polemğinde kendi düşüncelerini eleştiren *Tanîn* münekkidi Mehmed Nafiz Bey'e cevap verir. Mehmed Nafiz, Mehmed Rauf'un Tanin'deki müstear adıdır. Köprülü-zâde Mehmed Fuad, *Rubâb-ı Şikeste* için kendisinin "*Türkçe'nin en nefis ve en kusursuz bir mecmuayı şiir ve sanatı*" olduğunu söylediğini ve bunu söyleyen birinin de Tefvik Fikret'i tahkir etmediğini düşünür (Köprülü-zâde, Mehmed Fuâd 1326-d: 399). Köprülü-zâde Mehmed Fuad, eskiler-yeniler, bugünküler-dünküler polemği esnasında Mehmed Nafiz'e verdiği ikinci cevabî makalesinde Mehmed Nafiz'in yeniler-eskiler meselesinde tarafsız olmadığı üzerinde durur (Köprülü-zâde, Mehmed Fuâd 1326-c: 27).

Bir başka Fecr-i Âtî muharriri Ali Cânîp, "*eskiler-yeniler*" "*dünküler-bugünküler*" polemğine "Edebî İnkılaplar" başlığını taşıyan yazısıyla katılır. Ali Cânîb'e göre hayatta "*eskilik, yenilik*" "*an'ane, terakkî*" iki "*zıt ruh*"tur. Bunlardan önceki mutlaka harap olmaya, ölmeye "*mahkûm, hattâ müstehak*"tır. Yine aynı polemik üzerinde aynı yazar "Düne Nazaran Bugün" (Ali Canib 1327-e: 161-165) başlıklı yazısında "*bugünkülerin*" "*dünkülerden*" daha sanatkâr olduğunu ifade eder (Ali Canib 1327-d: 9-11). Ali Cânîp "*dünküler-bugünküler, eskiler-yeniler*" polemği hususunda "Gençler Ne Diyor" başlığını taşıyan makalesinde dünkülerin-eskilerin yenilere-bugünlere hücumunu "*aczdır; meskenettir, boşluktur, kofluktur çünkü onlar her şeyden evvel düşmen-i teceddüddür*" ifadeleriyle değerlendirir (Ali Canib 1327-f: 129-131). Ali Cânîp "Bugünkü Gençlerimiz" başlıklı yazısında ise bugünküler-yeniler diye takdim edilen dönemin genç ediblerini tanıtır. Yazara göre dönemin edebiyatı içerisinde muhiti iknâ eden "*İzmir gençleri*"dir. Bu gençlerin başında Şehabeddin Süleyman, Yakup Kadri ve Baha Tefvik vardır. Ali Cânîp İzmirli genç edibleri ortaya koyduktan sonra İstanbul'daki genç ediblerin içerisinde Emin Bülend, Ahmet Haşim, Köprülü-zâde Mehmed Fuad, Ömer Seyfeddin'i sayar (Ali Canib 1326-b: 50-51). Aynı yazar "Âtî-i Edebîmiz" başlıklı makalesinde

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

ise Tanzimata kadar yönünü Arap ve Acem'e dönen edebiyatın Tanzimatla birlikte yönünü Batı'ya döndüğünü ifade eder. Yazara göre 10 Temmuz hürriyetin ilanıyla dönemin gençleri "bizim edebiyat-ı milliyemiz yoktur; bu bir ihtiyaçtır ki mazhar olmazsak yazık olur" gibi ifadeleriyle yeni bir "edebiyat-ı milliyeye" kurmak ister (Ali Canib 1327-g: 99-100). Ali Cânip bu makaledeki fikirlerini "Edebiyât-ı Müstakbelemiz" başlıklı makalesinde de tekrarlar (Ali Canib 1327-h: 84-85). Bugünküler-düğüler, eskiler-yeniler polemğine en soğukkanlı yaklaşan Fecr-i Âtî muharriri Şehabeddin Süleyman'dır. Yazar "Bir Bilanço" başlığını taşıyan yazısında II. Meşrutiyetin ilânıyla birlikte garbın büyük yazarlarını okuyan gençlerin "Türkiye'nin eski nesl-i edîbesine karşı bir isyan değilse bile bir lakayd ile mükabele" ettiklerini söyler. Yazara göre "düğüler nasıl bir dâhi-i edeb verememiş" "Fransız edebiyatının Parnaslariyle, hakîkiyyûniyle istidâdlarını" süslemiş ve eser vermişlerse "yeniler de Henri de Regnier, Maeterliak, Rodenbach, Verharen, İbsen" gibi yazarların "gölgeleriyle mücehhez" gelirler ve böylelikle eskilerden ayrılırlar (Şahabeddin Süleyman 1328-j: 150-158).

4. Yeni Lisan

Fecr-i Âtî Encümenî, "nesl-i hâzıra" "devr-i hâzıra" edibleriyle "sanat ve taklit" "sanat ve ahlak" hususunda polemğe girerken, dilde yabancı kelimelerin tasfiyesine taraftar olanlar ve yeni lisânı savunan Selanikli genç ediplerle de dil ve dili sadeleştirme konularında polemik yaşarlar. Bu noktada Celâl Sâhir "Lisânımız" başlığıyla kaleme aldığı üç makalenin ilkinde Selanikli gençlerin mevcut dönemde dili sadeleştirme çabalarına dikkati çekerek dil konusunda iki cereyanın görüldüğünü ifade eder (Celal Sahir 1325-c: 227). Celâl Sâhir aynı başlığı taşıyan ikinci yazısında mevcut dönemde lisanın dilde "sadeliğe doğru bir cereyân-ı aşikâ" görüldüğünü ifade eder; Bu noktada yazar dilde yabancı kelimelerin bütünüyle atılmasının taraftarı değildir; çünkü bir takım kelimeler var ki dil onlara "her vehile merbût ve muhtaç"tır (Celal Sahir 1327-d: 343). Yazar aynı başlığı taşıyan üçüncü yazısında inkılâbdan sonra en büyük kuvvetin "efkâr-ı umûmiye" olduğunu, onun da doğru yola sevk ve "imâle" edecek rehberlerin bulunması gerektiğini, bunun için de en mühim vasıtaların gazeteler olduğunu ifade eder (Celal Sahir 1325-e: 259). Fecr-i Âtî tasfiyecilere karşı beslediği hürmeti Yeni Lisanlılara göstermez. Bir encümen

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

münekkidi olan Köprülü-zâde Mehmed Fuad, Yeni Lisan başlığını taşıyan yazısında altı ay süre geçmesine rağmen Yeni Lisân ile yazılmış bir eserin olmadığını yazılanların ise “*bozuk bir ahenge*” sahip olduklarını vurgular (Köprülü-zâde Mehmed Fuâd 1327-m: 365-370). Köprülü-zâde Mehmed Fuad’ın bu yazısına Yeni Lisan’ı kurma taraftarlarının toplandığı Genç Kalemler mecmuasından Kâzım Nâmî, Yeni Lisân başlıklı makalesiyle cevap verir. Kâzım Nâmî Köprülü-zâde Mehmed Fuad’ın makalesinde Yeni Lisan üzerine yazdıkları karşısındaki cevaplarını şu noktalarda toplar: 1. Türkçenin “*tabî’î tekâmülüne “şu’ûrlu” bir istikâmet veren basît, fakat her hâlde husûsî bir ‘ünvâna lâyük bir teceddüde*” Yeni Lisan ismini garip görülmemelidir. 2. Yeni Lisan’ın ilk merkezi Selanik değil, İstanbul’dur. 3. Mehmed Emin’in bir avam şairi değildir. 4. Yeni Lisancılar da heceyi sevmekle birlikte Türkçenin şîve ve âhengini bozmayan arûz vezinlerinin kullanımını reddetmezler. 5. Tasfiyeciler “*güzelliğe münâfi bir dil îcâd*” etmek istememiş, Yeni Lisâncılar gibi “*Türkçe’yi umûmî bir sûretde sâdeleştirmek*” istemişlerdir. 6. Yeni Lisancıların eski lisanla yazılan eserleri de kabullenmiştir (Kâzım Nâmî 1327: 128). Kâzım Nâmî’nin bu cevabî yazısına Köprülü-zâde Mehmed Fuad da “*Türklük ve Yeni Lisan*” başlığıyla kaleme aldığı bir yazı ile cevap verir. Yazara göre Arabî ve Farisî kelimeler ve terkiplerinin kaldırılması hâlinde lisanın demokratlaşsa bile geçmişte ve “*nesl-i hazıra*” içerisinde yazılan eserlerdeki Arabî ve Farisî kelimeler ve terkipler “*kâmûs-u beyanımıza*” dahil edilmiştir, bunlar kaldırılamaz. Yazar daha sonra “*memlekette yüksek bir edebiyatın, ulvi bir san’atın lüzûmu*” olmadığını iddia eden tasfiyecilerin bir avam lisanı meydana getirmek için güzelliği feda ettiklerini söyler. Yazar tasfiyecilerin bu çabalarını demokratlaşmak açısından Yeni Lisan’ın çabalarına oranla daha mantıklı ve makul bulur (Köprülü-zâde Mehmed Fuâd 1327-n: 579-581). Köprülü-zâde Mehmed Fuad, Yeni Lisan hususunda sadece Kâzım Nâmî’ye cevap vermekle kalmaz, aynı zamanda “*Bir Mudhike-i Edebiyye*” başlığını taşıyan yazısında *Genç Kalemler*’in iddialarına cevap vermekten ziyade daha çok Selânikli gençlerin şahsına hücumlarını göğüsler. (Köprülü-zâde, Mehmed Fuâd 1328-b: 51-53).

Genç Kalemler Tahrir Heyeti’nin Yeni Lisan hakkındaki fikirlerini ihtiva ettiği İstimzâc’ı, bu heyet tarafından dönemin ileri gelen bir çok muharririne gönderilerek onların fikirlerini almakla

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

kalmaz, bu muharrirlerin de yazdıkları eserlerde Yeni Lisan'ı kullanarak kendilerini desteklemelerini ister. Bu muharrirlerin bir kısmı kendisine gönderilen bu kitap hakkında fikirlerini beyan ederken bir kısmı etmez. Şehabeddin Süleyman da sözü edilen bu kitap ve Yeni Lisan hakkındaki görüşlerini, Genç Kalemler Tahrir Heyeti'ne bir yazıyla gönderir. Genç Kalemler Tahrir Heyeti de bu cevapları Genç Kalemler'de yayımlar. Şehabeddin Süleyman bahsi geçen yazısında dillerin birtakım *"tekâmüllere ma'rûz kalarak istihâleye"* uğradıklarının inkâr kabûl edilmez bir gerçek olduğunu dile getirir. Yazara göre lisanlardaki bu değişime bazı *"metin bir zekâyâ, yorulmaz bir say'a mâlik olanların"* teşebbüs eder. Lakin yazar kendisinin *"böyle bir zekâdan"* nasibinin olmadığını ve bu nedenle de *"Selanik'in münevver gençleri"* nin *"metin dimağlarıyla aynı hatveleri"* atamayacağını, yalnız bu gençlere gıpta edeceğini belirtir (Şahabeddin Süleyman 1327-c: 1). Şehabeddin Süleyman gibi Genç Kalemler Tahrir Heyeti'nin İstimzâc adlı kitabına mektupla cevap veren bir diğer Fecr-i Âtî münekkidi Hamdullah Subhi'dir. Yazar Yeni Lisan taraftarlarını desteklerse bazı noktalarda onları ikaz etmekten de kendini alamaz. Yazara göre Osmanlı Türkçesi'ne *"girmiş on, on beş bin Arabî Fârisî kelimeyi Çağatay, Nogay ve Türkmen kelimeleriyle tebdîl"* etmek kolay bir iş değildir. Yine yalnız sırf Türkçe kelimelerle *"teşkîl edilecek lisân bu nisbette 'azim müşkillere sebebiyet"* verecektir (Hamdullah Subhi 1327: 194).

Fecr-i Âtî Encümenî içerisinde Köprülü-zâde Mehmed Fuad ve Yakup Kadri Yeni Lisana karşı çıkarken Hamdullah Subhi ve Ali Cânîp bu hareketi destekler. Ali Cânîp, Yeni Lisan müdafasında Cenap Şahabettin'e başlıklı seri yazılarıyla gerek Fecr-i Âtî'den evvelki bir dönem olan Servet-i Fünûn döneminin dile karşı tavırlarını, gerekse dönemin bir şiir ustası olarak telakki edilen Cenap Şahabettin'in Yeni Lisan karşısındaki tutumunu eleştirir. Ali Cânîp'in Cenap Şahabettin Bey'e başlığını taşıyan ilk yazısında Cenap Şahabettin'in Yeni Lisan'ın *"bütün Türkleri ikiye"* böleceğini iddia ettiğini belirtir. Ali Cânîp'e göre ise Yeni Lisan *"ikiye ayrılmış olan Türklüğü bir"* yapacaktır (Ali Cânîp 1328: 3). Ali Cânîp aynı başlığı taşıyan ikinci makalesinde Cenap Şahabettin'in *"Türkçe'ye, Arapça'dan"* giren kelimelere benzer şekilde İngilizce'de de bulunduğunu ifade ettiğine değinir. Yazara göre Türkçe ile İngilizcenin durumu birbirinden farklıdır. İngilizce'ye *"Latince ve*

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

Yunanca'dan binlerce kelime alınmış ve olduğu halde onların cümlesi İngilizleştirilmiş ve cemileri İngilizce cem kaidesine tâbi", tutulmuştur (Ali Canib 1328-a: 3). Aynı başlığı taşıyan üçüncü makalesinde yazar, Cenap Şahabettin'in güzel yazmadığına dair şeyler söylemediğini; çünkü "on beş sene evvel teessüs eden "Edebiyât-ı Cedîde"yi hatırlar hatırlamaz" Cenap Şahabettin'i "yâd" etmemenin, onun "mef-tunu" olmamanın, onu sevmemenin "nankörlük" olduğunu söyler (Ali Canib 1328-b: 3). *Ali Cânib* aynı başlığı taşıyan dördüncü makalesinde edebiyatın reel hayatla olan münasebetine geçer. Yazar bu noktada edebî eserleri hayatla koparmamanın lazım olduğuna inanır. Bu noktada *Ali Cânip'e* göre "gerek parnasiyenlerin gerek simbolistlerin en büyük noksanı san'atı insanlıktan ayrı bir şey telâkki" etmeleridir (Ali Canib 1328-c: 82-86).

5. Safahat

Fecr-i Âtî Encümenî ile "nesl-i hazıra" "devr-i hazıra" edibleri arasında sanat-taklit, sanat-ahlak, yeniler-eskiler, Yeni Lisan hususlarında polemikler yaşanır. Bütün bunların dışında mevcut dönemde bazı eserler üzerine de Fecr-i Âtî'nin kendi üyeleri arasında, polemikler yaşanır. İşte bu polemiklerden biri Mehmet Akif'in *Safahat* adlı eserinin ilk çüzünün yayımlanmasından sonra ortaya çıkar. Bu eserin yayımlanmasından sonra bir yazı kaleme alan Hamdullah Subhi söz konusu tartışmanın başlamasına sebep olur. Hamdullah Subhi "edebiyât-ı millîye"nin gençler arasında mevzu bahs olduğu bir dönemde *Safahat'*in neşrini oldukça önemser. Yazara göre *Safahat'*in şairi Mehmet Akif "lisan-ı nazm ile tahkiyenin bizde ilk müessisi"dir. Ayrıca *Safahat'*taki manzumelerin "başlıca meziyetleri tasannûsuz" çok samîmi olmasıdır. Mehmet Akif sade bir ruhla, "râhim ve serazat bir kalp ile halkın arasında dolaşmayı" bilir. Bu oldukça dikkat çekiçi bir özelliktir; çünkü içtimai bünyede "zümre-i mütefekkeri" ile halkın diğer kısmı arasında "korkunç bir uçurum" var. Bu noktada Mehmet Akif "sanatının pencerelerini İstanbul'un münsî, hücre köşelerine" açarak okuyucunun onları sevmesini "kemâl-i ehemmiyetle telâkki" etmesini ister. Yazara göre işte Ruslar'ın "halka gitmek" diye ifade ettikleri durum budur (Hamdullah Subhi 1327-a: 223-229).

Hamdullah Subhi'nin bu yazısına bir diğer Fecr-i Âtî üyesi Celâl Sâhir bir yazıyla cevap verir. Celâl Sâhir, *Safahat* şairinin "lisan-ı nazm ile tahkiyenin ilk müessisi" olduğunu reddeder. Yazar,

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

Hamdullah Subhi'yi onaylayarak Ruslar'da olduğu gibi mevcut dönemdeki Osmanlı içtimai yapısında "zümre-i mütefekkirin" ve "avam-ı halk" arasında bir uçurumun mevcudiyetini kabul eder. Bununla birlikte Celâl Sâhir milletin ilerlemesi için yeni bir edebiyatın kurulmasına çalışmanın "büyük bir faide-i içtimaiyeyi temin" edeceğine inanır. Lakin milletin ilerlemesi, cehaletin ortadan kalkması için edebiyat tek başına yeterli olmayacaktır. Celâl Sâhir, benzer yolda Mehmet Emin'in de çalıştığını ifade eder. Bu noktada Mehmed Emin sanatının pencerelerini yalnız İstanbul'a değil "Anadolu'nun zavallı, yetim ve mahrum-ı nur ufuklarına" açar. Celâl Sâhir bu noktada Mehmet Emin'de "yeni basit olmakla beraber mümtaz yüksek fikirler" bulurken, Mehmet Akif'te de "en faide eskâr" bulur. Bu nedenle Mehmet Emin "sanatkâr" olurken Mehmet Akif bir "nazım" olarak kalır (Celal Sahir 1327: 272).

Celâl Sahir'in bu cevabî yazısına Hamdullah Subhi başka bir yazıyla karşılık verir. Hamdullah Subhi'ye göre "Mehmed Akif Bey'in avam-ı nası ne kadar muvaffakiyetle konuşurursa havâs-ı nası da o nisbette bir muvaffakiyetle" konuşur. Bu noktada Mehmed Akif'i bir avam şairi olarak göstermek isteyenler de onun sadece birkaç manzumesine bakarak hüküm verir. Yazara göre mevcut dönemde "avam şairi ünvanına" layık tek isim Mehmet Emin'dir Hamdullah Subhi, Celâl Sâhir'in şiirin her şeyden evvel bir "aşk lisanı" olduğu iddiasını gerçekçi bulmaz. Bu noktada yazar, şairlerin "menba-ı şiiri"nin farklı olduğunu ifade ederek Ahmet Haşim ile Celâl Sâhir'in de bu yönüyle farklı olduğunu söyler. Hamdullah Subhi daha sonra Celâl Sâhir tarafından, kendisine itham edilen "aşkı ve kadınları bir fikr-i tahkir ile telâkki" ettiği iddiasını da reddeder (Hamdullah Subhi 1327-b: 315).

Hamdullah Subhi'nin bu cevabî yazısına da Celâl Sâhir bir başka yazıyla cevap verir. Yazar bu noktada Hamdullah Subhi'nin verdiği izahlardan "halka doğru" gitmenin halkın "anlayabileceği gibi yazılar yazmak değil mevzû'âtını onların hayatından almak demek" olduğunu anladığını ifade eder. Celâl Sâhir'e göre "kahveleri, meyhâneleri, bayram yerlerini" dolaşarak tedkik edip halk ile vakit geçirmek havasa hitâb etmek değildir. Yazar bu noktada Safahat muharirini "büyük bir havas şâri evsâften azâde" bulur. Celâl Sâhir, Hamdullah Subhi'nin Mehmet Emin'i avam şairi olarak addedmesine itiraz eder. Yazar daha sonra yine Hamdullah Subhi'nin, kendisi-

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

nin şiirin bir “aşk lisânı” olduğu iddasını “şâyân-ı hayret” bulduğunu ifade eder. Celâl Sâhir’e göre şiir herşeyden evel “*lisan-ı his*”tir. İnsanların da hissiyatları arasında aşk çok mühimdir ve insanın his dünyasında “*geniş bir yer*” tutar (Celal Sahir 1327-a: 409).

6. Fecr-i Âtî’nin Nefs-i Müdafaası

Fecr-i Âtî Encümenî ile “*nesl-i hâzıra*” “*devr-i hâzıra*” edibleri ve Yeni Lisancılar arasında belirli konularda yaşanan polemiklerin dışında, yine encümen edibleri ile dönemin diğer edibleri arasında gerek ferdi gerekse umumi olarak yaşanan polemikler de görülür. Bu polemiklerde Fecr-i Âtî Encümenî kendisine yöneltilen gerek ferdi gerekse umumi tenkitleri göğüslemeye çalışır. Encümen yazarlarının kendilerine muarız ediblere verdiği bu cevabî yazılar bir nefsi müdafaadan ibarettir. Bu polemiklerin birinde mevcut dönemdeki yenileşme çabaları içinde bulunan edebiyata karşı seslerini yükseltmeye çalışan muarızları Refik Halit, “Onlar” kelimesiyle yenilikçilerden ayırır. Refik Halid, dönemi içerisindeki “*nesl-i cedîde*” taraftarlarına hücum edenleri “*kırmızı fesli*” olarak değerlendirir. İşte bu noktada “*nesl-i cedit*” “*istibdâd-ı fikirle riyle zebûn etmek isteyen azgın komşuları*” ile çarpışmaya “*mecbur*” olur (Refik Halit 1325-e: 51). Bu ibarelerde yazarın kullandığı “*kırmızı fesliler*” tabiri ile mevcut dönemde genelde yenilik taraftarlarına karşı çıkanlara verilen ümûmi addır. Bu noktada Ali Ekrem’in de aynı adla bir kitabı mevcuttur. Bu kitap jurnamciler hakkında bir şiirden ibarettir. Dönemi içerisinde Fecr-i Âtî ve genç ediblere yöneltilen taarruzları göğüsleyen bir diğer encümen yazarı Emin Lamî’dir. Emin Lami bu noktada Fecr-i Âtî’ye yönlendirilen hücumların hiçbirisinin “*hakiki bir hüvviyet-i tenkîdiye ve ilmiyeye hâiz*” bulunmadığını bunların daha çok “*hâsedlerin sevkiyle îrâd*” edildiğini belirtir. İşte Emin Lamî bu nedenden dolayı kendilerine taarruz olan Cevdet Maşuk’un “*Tedkîkat ve Tenkîdat*” adlı bir yazısına cevap vermek ihtiyacı hisseder. Emin Lâmi, Cevdet Maşuk’un, simbolistlerin mûsikîdeki ahengi edebiyata tatbik ettiklerinden bir eserin güzelliği için âhenkdâr olmasının kâfi geleceği, başka bir şeye lüzum olmadığı gibi iddialarını da hatalı bulur. Çünkü Emin Lamî’ye göre simbolizmde önemli olan sadece ahenk değil, aynı zamanda kapalılıktır. Zaten bu noktada sadece ahengî güzelliğe dayanan bir “*meslek-i edîb*” de yoktur. (Emin Lami 1325: 259)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

Celâl Sâhir de birçok encümen edebi gibi düşünerek mevcut dönemde edebiyat muhiti içerisinde hakiki muharrirlerin çok nadir olduğunu “Kaht-ı Edebî” başlığıyla yayınladığı yazısında dile getirir. Celâl Sâhir’e göre ise “*nesl-i hazıra*” ediblerinin “*tekâmül-i ediblerine mânî olan şey siyâsîyât*”tır. Bu genç edipler siyâsî makale yazmakla geçirdikleri zamanı “*edebiyâta hasr*” etseler, “*akşam üstü buruşturulup atılacak*” makaleler yerine “*âsâr-ı san’at*” hediye edeceklerdir. (Celal Sahir 1324: 263) Celâl Sâhir’in bu makalesine ve Hakkı Behiç’in bahsi geçen yazısına, Hüseyin Suâd, “Kaht-ı Edebî mi Yoksa... Haydi İtiraf Edelim Adem-i Tenezzül mü?” başlıklı yazısıyla karşılık verir. Yazara göre söz konusu edilen her iki makalenin ortak endişesi Servet-i Fünûn’da toplanan “*zümre-i üdebâ*”ya ne olduğudur. Hüseyin Suâd bu zümrenin her taraftan gelen taarruzlar neticesinde “*mütevekkilâne ve namûskârâne bir sükût ile mukabele*” ettiğini ifade eder (Hüseyin Suad 1325: 331). Celâl Sâhir mevcut dönemde herkesin “*lisân ve edebiyât*” hakkında doğru yanlış bir şeyler söylemesi ve yazmasından şikâyet eder. Ona göre böyle bir ortamda “*zevk-i edebîyye*” sahibi olmak imkansızdır. Celâl Sâhir mevcut dönemdeki şair ve yazarları üç gruba ayırır. Bunlar arasındaki “*kudemâ-perestanlar*” sadece “*âsâr-ı eslâfî*” okur, tanzir eder. İkinci kısım “*edebiyât-ı mutavvasıta*” taraftarlarıdır. Bunlar her türlü yeniliği Garp mukallidliğine bağlar. Üçüncü grup ise “*Edebîyât-ı Cedîde müntesip ve mürevecelerine gelince bunlar memleketin en kalabalık ve en sağlam unsur-ı edebîsi*”dir (Celal Sahir 1325-e: 198).

Fecr-i Âtî Encümenî’ne “*nesl-i hazıra*” “*devr-i hazıra*” edibleri; tarafından “*eser veremedikleri*” yönünden yöneltilen tenkitlere cevap veren bir diğer encümen muharriri ise Şehabeddin Süleyman’dır. Yazarın “İnkâr” makalesi yazısı bir nevi “*edebiyât-ı hazıra*” karşısında bir Fecr-i Âtî’nin nefsi müdafaasıdır. Yazar, Hakkı Tahsin’in ifadelerine atıf yaparak onun Celâl Sâhir için kullandığı “*emsalî*” kelimesini hazmedemez. Celâl Sâhir “*gibi zarîf, ince şüh, meyyâl-i inhina bir kalem hakkında bu kelimeyi kullanmak*” bir hakarettir. Şehabeddin Süleyman daha sonra da bir diğer encümen azâsı olan Köprülü-zâde Mehmed Fuad’ı savunur. Yazara göre Köprülü-zâde Mehmed Fuad “*edebiyât-ı hazıra*” içerisinde “*sedîr-i tenkîd ve şiirine alınının teriyle oturmuş bir mevcûd-ı muhterem*”dir (Şahabeddin Süleyman 1328-l: 257). Şehabeddin Süleyman, Hakkı Tahsin’den sonra Hamdânî-zâde Nâcî’ye karşı da Fecr-i Âtî’yi,

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

“Takîb” başlıklı makalesinde savunur. Hamdânî-zâde Ali Nâci, Fecr-i Âtî’nin bir “*inkılâb-ı içtimâî*” yapmadığını, böylelikle bir nesil sayılamayacağını iddia eder. Yazar, onun bu iddalarına katılmaz; çünkü Fecr-i Âtî içerisinde “*tarz-ı tefekkür, tarz-ı tahassüs, tarz-ı ifâde*” kısaca üslûblarıyla “*bir kaç sîmâ*” vardır ki bunlar “*az bir zaman zarfında pek derin izler vücûda*” getirir (Şahabeddin Süleyman 1328-m: 314-315). Şehabeddin Süleyman, Fecr-i Âtî Encümenî’ne yöneltilen tenkitlerle birlikte kendisine yöneltilen tenkitleri de göğsler. Yazar, “Bekir Fahri Bey’e” başlıklı yazısında “*vatan hususunda da maddiyata istinad*” edemeyeceğini, bu noktada “*boş, dilber, parlak sözler hayaller*”in kendini aldatamayacağını ifade eder (Şahabeddin Süleyman 1328-n: 294). Şehabeddin Süleyman, Bekir Fahri’den sonra, Cadı romanına yazdığı bir tenkitten dolayı kendisine *Cadı Çırpıyor* adlı bir eserle taaruz eden Hüseyin Rahmi’ye cevabında onun *Mürebbiye* kuvvetinde bir eser yazması halinde kendisinin de Hüseyin Rahmi’nin “*perestîşkârı*” olacağını ve onu takdîr edeceğini söyler. Lakin bu tür eserler yazılmadığı zaman yazar yine onun sanatı hakkında *Cadı*’ya göre hüküm vereceğini ifade eder (Şahabeddin Süleyman 1329-s: 294).

Fecr-i Âtî Encümenî edipleri, kendi azâsı olan yazar ve şairlerin eserlerini de tenkit ederek, ferdî polemiklerin ortaya çıkmasına neden olurlar. Bu noktada Hamdullah Subhî’nin “Tenkîde Doğru” başlıklı makalesi Mehmet Ali Tevfik’in *Tanîn* de neşrettiği bir makalesinin tenkididir. Mehmet Ali Tevfik bu makalesinde Emin Bülend’in “Münâcaat” ve Ahmet Haşim’in “Son Saat” adlı şiirlerini inceleyerek, “Münâcat”ı yerlere düşürürken “Son Saat” ebedî kılar. Hamdullah Subhî’ye göre “*hatırımıza gelen kelime maksadımıza muvâfık ise, burnundaki güzellik için gazeteye ilân veren adam gibi onu başka yerlerde aramamak*” gerekir (Hamdullah Subhî 1327-c: 388-395). Mehmet Ali Tevfik makalesine itirazları içeren Hamdullah Subhî’nin bu yazısına “Tenkîd Etrafında” başlığını taşıyan yazısıyla Mehmed Ali Tevfik karşılık verir. Yazar, Hamdullah Subhî’nin bir eserin yazış sürecinde ilk hatıra gelen kelimelerin hisleri ve fikirleri ifade etmeye kifayet etmeyeceği zannının çok kez yanlış olduğunu ifade ederken, Mehmet Ali Tevfik bu zannın pek nadir olarak yanlış çıkabileceğini söyler (Mehmed Ali Tevfik 1327: 481). Fecr-i Ati Encümenî muharrirlerinin herhangi bir polemik üzerine yazmadıkları makaleleri de tenkit edilir. Bu noktada

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

Ahmet Haşim metinleri oluşturan kelimelerin oldukça ehemmiyetli olduğunu ve titiz bir şekilde seçilmesi gerektiği üzerinde ısrarla durur. Ahmet Haşim'e göre "“fıkr”ın “kelime” yi icat etmiş olması muhakkak ise “kelime”nin de büyük bir kısım efkârı tevlid etmiş olması muhtemel”dir (Ahmed Haşim 1326: 242-243). Ahmet Haşim’in bu makalesini tenkit eden Ahmed Bedii, Haşim’in, iddia ettiği gibi fikirlerin kesinlikle kelimelere muhtaç olduğu iddiasını reddeder. Yazar fikirlerle kelimelerin münâsebetini ortaya koymak için üç gelişim devresi tayin eder. Bunlardan ilki “fıkr-i hissi” devresidir. Yazara göre bu devrede fikirler düşünölmekten ziyade hissedilir. İkinci devre “fıkr-ü kabl ül vuku” devresidir. Üçüncü devre ise “fıkr-i tâm” devresidir. İşte bu dönemde fikirler tamamen “kesb-i vücûd” eder (Ahmed Bedii 1327: 459-462).

Sonuç

Bütün bu faaliyetlerin ve polemiklerin ardından Fecr-i Âtî Encümeni Edebîsi üç yıl gibi kısa ömründe edebiyatta önemli yeniliklere imza atar. Bunları encümen üyelerinden Hamdullah Subhi yıllar sonra Hasan Âli Yücel'e aktarırken Fecr-i Âtî'yi yeni Türk edebiyatında üçüncü nesil olarak kabul eder. İlk nesil Tanzimat, ikincisi Servet-i Fünun, üçüncüsü Fecr-i Atî'dir (Yücel 1989; 59). Şahabeddin Süleyman'a göre Edebiyât-ı Cedîde “sanat sanat içindir”, Fecr-i Âtî “sanat şahsî ve muhteremdir” derken her iki nesil birleşmekle birlikte edebî mektep hüviyetini göstermemektedir (Şahabeddin Süleyman 1328-a; 150). Fazıl Ahmet ise “şüphe yok ki biz de Fecr-i Âtî namı altında toplanıp kıymetli eserler vücûda getirmeyi istemekle pek iyi bir şey yapmışız” ifadeleriye encümenin döneminde önemli bir görevi yerine getirdiğini düşünür (Fazıl Ahmet 1991; 38). Bir diğer Fecr-i Âtî üyesi Refik Halid “bence (Fecr-i Âtî) isminin delâlet ettiği sözü tutmuştur: Edebiyat tarihimizde “Millî Edebiyat-Bugünkü Edebiyat” diye anılan oldukça feyizli devreye o kızılıktan, gittikçe nurlaşan birkaç keskin şuale dökülme idi o devre daha sönük kalacaktı, belki de göz gözü görmeyecekti” cümleleriyle hem encümenin görevini ifa ettiğini hem de Fecr-i Âtî'nin bir sonraki edebî nesli etkilediğini ortaya koyar (Dizdaroğlu 1979; 119).

Kuşkusuz Fecr-i Âtî Encümenî Türk edebiyatı tarihinde hak ettiği yeri alamamıştır; çünkü Servet-i Fünun topluluğunun

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

ardından gelmeleri Fecr-i Âtiyi gölgede bırakmıştır. Böylelikle Fecr-i Âti Türk edebiyatında bir mektep, topluluk olmaktan ziyade “o dönem gençlerinin bir büyük coşku ve hareket ile edebiyatta bir hamle gerçekleştirmek istemelerinin ifadesi” olarak değerlendirilmiştir (Parlatır 1998; 193). Halbuki Fecr-i Ati, Türk edebiyatına bir çok yenilik taşımıştır. Şöyle ki “özgür koşuk, onların elinde”, daha genişlemiş, Ahmet Haşim, türün başarılı örneklerini vermiştir. Encümen edipleri, “şiiir dilini, Edebiyat-ı Cedîdeciler’in bıraktığı yerden daha ileri götürmeye” çalışmış, “sözcüklerde zarafet” aramış, “duyarlı bir şiiir dili: Bunu gerçekleştirme” çabasına girmişlerdir. Fecr-i Ati şairleri “imge-nin şiiirdeki payının önemine dikkat” etmişlerdir. Tiyatroda, encümen yazarları Servet-i Fünuncuları geride bırakmışlardır. Fecr-i Âti muharrirleri, topluma eğilmişlerdir; “toplumun kimi katlarını, oralarda geçen olayları oyunlarında” sergilemişlerdir. Fecr-i Âtîcilerin “yaptıkları en büyük hizmet, yazını, toplumsal bir kurum saymalarını, bu düşüncesini” yaymalarıdır. Sanat şahsi ve muhteremdir, ilkesini benimseyen topluluk üyeleri, “sanatı toplumdan soyutlamamış, sanatın bir işlevi olduğunu kabul etmiş, oyunlarında toplumsal sorunlara yönelirken, şiiirlerinde ve öykülerinde, düzyazılarında seviye daha çok yer” vermişlerdir (Dizdaroğlu 1979; 118).

KAYNAKÇA

- A(hmed) Rıfki, (1327), “Blöf Sîmâlar” *Eşref*, S.20-56, 12 Teşri-i sânî
- Ahmed Bedî, (1327), “Kelimelere Dâir” *Servet-i Fünûn*, c.41, S.1060, 15 Eylül
- Ahmed Samim, (1324), “Tetebbu’ât-ı Edebiyye; Rus Edebiyâtı’na Dâir”, *Musavver Muhit*, c.1, S.7, 4 Kânûn-ı evvel
- Ahmet Hâşim, (1326), “Mütâlâ’a-i Edebiyye; Rûh-ı Bî-kayd Fırsatıyla”, *Servet-i Fünûn*, c. 38, S.981, 11 Mart
- Ahmet Hâşim, (1326-a), “Kelimeler”, *Servet-i Fünûn*, c. 41, S.1055, 11 Ağustos
- Ali Cânib, (1324), “Sanat Hakkında”, *Bağçe*, S.17, 4 Teşri-i sânî

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

- Ali Cânib, (1324-a) "Yine Sanat Hakkında", *Bağçe*, S.17, 4 Teşrîn-i sâni
- Ali Canib, (1325) "Fecr-i Âti ve Muarizini" *Servet-i Fünûn*, c. 36, S. 988, 25 Mart
- Ali Cânib, (1326) "Şiir ve Şâirler", *Bahçe*, c.2, S.19, 26 Ağustos
- Ali Cânib, (1326-a) "Târih-i Edebiyât-ı Osmaniyye", *Servet-i Fünûn*, S.1018, 25 Teşrîn-i sâni
- Ali Cânib, (1326-b), "Bugünkü Gençlerimiz", *Hüsün ve Şiir*, S.7, 3 Eylül
- Ali Cânib, (1327), "Sanat ve Mahiyeti", *Genç Kalemler*, c.1, S.5-13,
- Ali Cânib, (1327-a), "Millî Daha Doğrusu Kavmî Edebiyat Ne Demektir", *Genç Kalemler*, c. 2, S.4, 13 Mayıs
- Ali Cânib, (1327-b), "Millî Lisân ve Millî Edebiyat", *Genç Kalemler*, c. 2, S.3, 1 Mayıs
- Ali Cânib, (1327-c), "Millî Edebiyat Meselesi", *Genç Kalemler*, c.2, S.6, 25 Haziran
- Ali Cânib, (1327-d), "Edebî İnkılâplar", *Genç Kalemler*, c. 2, S.1, 29 Mart
- Ali Cânib, (1327-e), "Düne Nazaran Bugün", *Genç Kalemler*, c.1, S.6,
- Ali Canib, (1327-f), "Gençler Ne Diyor", *Genç Kalemler*, c.1, S.4,
- Ali Cânib, (1327-g), "Âti-i Edibimîz", *Genç Kalemler*, c.1, S.2,
- Ali Cânib, (1327-h), "Edebiyat-ı Müstakbelimiz", *Genç Kalemler*, c.1, S.1,
- Ali Cânib, (1328), "Cenab Şahabeddin Bey'e", *Hak*, S.121, 29 Haziran
- Ali Cânib, (1328-a), "Cenab Şahabeddin Bey'e-2", *Hak*, S.131, 9 Temmuz
- Ali Cânib, (1328-b), "Cenab Şahabeddin Bey'e-3", *Hak*, S.141, 20 Temmuz
- Ali Cânib (1328-c), "Cenab Şahabeddin Bey'e-4", *Genç Kalemler*, c.4, S.27, Eylül

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

- Ali Cânib, (1329), "Edebiyat ve Halk", *Türk Yurdu*, S.6, 28 Teşrîn-i sâni
- Ali Cânib, (1909) "Edebiyatta Asrîlik", *Nedim*, S.8, 6 Mart
- Ali Sühâ, (1326), "Cüneyd'in Hizmeti", *Servet-i Fünûn*, c.39, S.997, 1 Temmuz
- Arı, (1326) "Celâl Sâhir Bey'le Mülâkat" *Gıdık*, S. 35, 17 Mart 1326
- Başol, Câhide (1941), "Tedkîk: Fecr-i Âtî", *Servet-i Fünûn*, c.90, S.2343, 17 Temmuz
- Başol, Cahide, (1941-a), "Tedkîk: Fecr-i Âtî", *Servet-i Fünûn*, c.90, S.2346, 7 Ağustos
- Beliğ Vâcid, (1327), "Eskiler, Yeniler" *Sahika*, S.1, 1 Mart
- Ercilasun, Bilge, (1992), *Doğumunun Yüziüncü Yılında Ahmet Haşim*, 2. bs. Ank. AKM. y.
- Bir İntihâr-ı Musîb, (1910), *Hayâl-i Cedîd*, S.57, 3 Teşrîn-i sâni
- Bir Şair-i Nâ-gâh Zuhur (1910), *Hayâl-i Cedîd*, S.35 12 Temmuz
- Blöf Sîmâlar, (1910) *Hayâl-i Cedid*, S. 55, 28 Temmuz
- Bugünküler (1327), *Genç Kalemler*, C 2, S.1, 29 Mart
- Celâl Sâhir, (1324), "Kâht-ı Edebî", *Servet-i Fünûn*, c.36, S.927, 19 Şubat
- Celâl Sâhir, (1325), "Büyük Şâir Abdülhâk Hâmid'e", *Servet-i Fünûn*, c. 36, S.960, 15 Ekim 1325, s. 379, *Siyah Kitâb*, İst., 1328, Muhtar Halid Ktb. s.13-14
- Celâl Sâhir, (1325-a), "Temâşâyâ Dair", *Servet-i Fünûn*, c.37, S.942, 11 Haziran
- Celâl Sâhir, (1325-b), "Efkar-ı Münekkidîn Efkar-ı Umumiye", *Servet-i Fünûn*, c.37, S.945, 29 Haziran
- Celâl Sâhir, (1325-c), "Lisânımız-1" *Servet-i Fünûn*, c.37, S.951, 30 Temmuz
- Celâl Sâhir, (1325-d), "Lisânımız-2", *Servet-i Fünûn*. c.37, S.952, 20 Ağustos

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

- Celâl Sâhir, (1325-e), "Lisânımız-3", *Servet-i Fünûn*. c.37, S.953, 27 Ağustos
- Celâl Sâhir (1325-f), "Temâşâyâ Dâir: Bizde Temâşâ-gerân ve Münekkidler", *Servet-i Fünûn*, c.37, S.949 30 Temmuz
- Celal Sahir, (1326), *Servet-i Fünûn*, c. 36. S. 931, 29 Mart
- Celâl Sâhir, (1326-a), "Bugünküler Dünküler Mes'alesi", *Servet-i Fünûn*. c.40, S.1016, 11 Teşrîn-i sâni
- Celâl Sâhir, (1327), "Musâhabe-i Edebiye: Safahat Hakkında", *Servet-i Fünûn*, c.41, S.1052, 21 Temmuz
- Celâl Sâhir, (1327-a), "Musâhabe-i Edebiye: Safahat Hakkında" , *Servet-i Fünûn*, c.41, S.1058 1 Eylül
- Cemil Süleyman, (1324), "Kadın Rûhu", *Aşiyân*, c.1, S.5, 25 Eylül
- Cemil Süleyman, (1324-a), "Kadın Rûhu", *Aşiyân*, c.1, S.8, 23 Teşrîn-i sâni
- Cemil Süleyman, (1324-b), "Kadın Rûhu", *Aşiyân*, c.1, S.12, 20 Teşrîn-i sâni
- Cemil Süleyman, (1324-c), "Kadın Rûhu", *Aşiyân*, c.2, S.17, 25 Kânûn-ı evvel
- Cemil Süleyman, (1324-d), "Kadın Rûhu", *Aşiyân*, c.2, S. 23, 5 Şubat
- Cemil Süleyman, (1324-e), "Kadın Rûhu", *Aşiyân*, c.2, S.26, 27 Şubat
- Cemil Süleyman, (1324-f), "Unutulmuş Bir Simâ", *Servet-i Fünûn*, c.36, S.918, 18 Kânûn-i sâni (Devamı 919 Sayıda) *Timsâl-i Aşk*, İst. 1325, Fecr-i Âtî Ktb.,
- Cemil Süleyman, (1324-g), "Aşiyân-ı Müstakbel", *Âşiyân*, c.1, S.4, 18 Eylül, *Timsâl-i Aşk*, İst. 1325, Fecr-i Âtî Ktb.
- Cemil Süleyman, (1324-h), "Dört Sene Sonra", *Servet-i Fünûn*, c.35, S.924, 28 Kânûn-ı sâni, *Timsâl-i Aşk*, İst. 1325, Fecr-i Âtî Ktb.,
- Cemil Süleyman, (1324-ı), "Ferdâ-yı Zıfâ", *Musavver Muhit*, S.11, 8 Kasım, *Timsâl-i Aşk*, İst. 1325, Fecr-i Âtî Ktbh,

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

-
- Cemil Süleyman, (1325), "Kadın İntikamı", *Resimli Kitâb*, c.2, S.11, Ağustos, *Timsâl-i Aşk*, İst. 1325, Fecr-i Âtî Ktb.
- Cemil Süleyman, (1325-a), "Beyaz Gece", *Musavver Muhit*, S.20, 12 Mart (Devamı 21.say), *Timsâl-i Aşk*, İst. 1325, Fecr-i Âtî Ktb.
- Cemil Süleyman, (1325-b), "Heykel", *Servet-i Fünûn*, c.38, S.967, 3 Kânûn-ı evvel, *Timsâl-i Aşk*, İst. 1325, Fecr-i Âtî Ktb.
- Cemil Süleyman, (1325-c), "Kadın İntikamı", *Resimli Kitâb*, c.2, S.11, Ağustos, *Timsâl-i Aşk*, İst. 1325-d, Fecr-i Âtî Ktb.
- Cemil Süleyman, (1325-d) "Ceriha", *Timsâl-i Aşk*, İst., Fecr-i Âtî Ktb.
- Cemil Süleyman, (1325-e), "Ayna Karşısında", *Mehâsin*, S.11, Temmuz, *Timsâl-i Aşk*, İst. 1325-d, Fecr-i Âtî Ktb.
- Cemil Süleyman, (1325-f), "Beyaz Gece", *Musavver Muhit*, S.20, 12 Mart, (Devamı 21.say), *Timsâl-i Aşk*, İst. 1325-d, Fecr-i Âtî Ktb.
- Cemil Süleyman, (1325-g), "Bir Fecia", *Resimli Kitâb*, c.3, S.14, Teşrîn-i sâni, *Timsâl-i Aşk*, İst. 1325-d, Fecr-i Âtî Ktb.
- Cemil Süleyman, (1325-h), "Fikretin Kuzusu", *Resimli İstanbul*, S.25, 23 Teşrîn-i sâni
- Cemil Süleyman, (1326), "İnhizâm" *Servet-i Fünûn*, c.38, S.988, 29 Mayıs
- Cemil Süleyman, (1326-a), "İnhizâm" *Servet-i Fünûn*, c.38, S.989, 6 Haziran
- Cemil Süleyman, (1326-b), "İnhizâm" *Servet-i Fünûn*, c.39, S. 996, 24 Haziran
- Cemil Süleyman, (1326-c), "İnhizâm" *Servet-i Fünûn*, c.39, S.997, 1 Temmuz
- Cemil Süleyman, (1326-d), "Ukde", *Resimli Kitâb*, c.4, 10 Temmuz, *Ukde*, İst. 1328, Resimli Kitap Mtb.
- Cemil Süleyman, (1326-e), "Timsâl-i Âşk", *Resimli Kitâb*, c.4, 10 Temmuz, *Timsâl-i Aşk*, İst. 1325, Fecr-i Âtî Ktb.
-

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

- Cemil Süleyman, (1326-f), "Kadın Hilesi", *Resimli Kitâb*, c.5, S.27, Şubat, *Ukde*, İst. 1328, Resimli Kitap Mtb.
- Cemil Süleyman, (1326-g), *Siyah Gözler*,. İst., Tanin Mtb.
- Cemil Süleyman, (1327), "Celeb Osman", *Kadın*, S.16, 17 Şubat
- Cemil Süleyman, (1327-a), "Dikişçi Kız", *Tanîn*, S. 912, 5 Mart, *Ukde*, İst. 1328, Resimli Kitap Mtb.
- Cemil Süleyman, (1327-b) "Ferdane", *Servet-i Fünûn*, c.40, S.1033,10 Mart, *Ukde*, İst. 1328, Resimli Kitap Mtb.
- Cemil Süleyman, (1328), "Kotra", *Resimli Kitâb*, c.5, S.28, Mart, *Ukde*, İst. 1328, Resimli Kitap Mtb.
- Cemil Süleyman, (1328-a) "Bir Mektup", *Ukde*, Resimli Kitap Mtb. İst.
- Cemil Süleyman, (1328-b), "Gülsün'ün İradı", *Kadın*, S.8, 24 Mayıs, *Ukde*, İst. 1328, Resimli Kitap Mtb.
- Diken, (1326), "Destan" *Kalem*, S. 86 29 Nisan s. 7
- Dilçin, Cem, (1992), *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, AKM y. 2.bs, Ankara,
- Dizdaroğlu, Hikmet (1979) "Kuruluşunun 70. Yılında Fecr-i Âtî Topluluğu" *Ulusal Kültür* , S.5, Temmuz
- Dr. Nâzım H. Polat, (1987), *Şahabettin Süleyman*, Ank, KB y,
- Edhem Hidayet, (1327) "Erganûn İçin", *Genç Kalemler*, c.2 S. 10, 1 Teşri-i evvel
- Emin Lâmî, (1325), "Musâhabe-i Edebiye: Bizde Nasıl Tenkîd Ediliyor", *Servet-i Fünûn*, c.38, S.979, 24 Şubat
- Emin Neyyir, (1912) "Edebiyatımızın Düşkünüğü", *Musavver Muhit*, c.8, S.43, 9 Eylül,
- Fazıl Ahmet, (1991), *Kırpmtı*, İst., 2. bsk., Arba y.,
- Fecr-i Atî Encümen-i EdebisiBeyannamesi (1910), *Servet-i Fünun*, c. 38, S. 977, 24 Şubat
- Fecr-i Âtî Müntesiblerinden Elif, Be (1910), "Vakvaka", *Hayal-i Cedid*, S. 49, 4 Eylül

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

-
- Fethi Naci, (2002), *Roman ve Yaşam*, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.
- Hakkı Tahsin, (1328) "Batakılıkda" Münâsebetiyle- Şahâbeddin Süleyman Bey'e" *Rübâb*, c.1, S. 22, 14 Haziran
- Halid Fahri, (1328), "Fecr-i Âtî İntihâllerinden-Bir Gazâl-i Meczûb" *Rübâb*, c.1, S. 29, 26 Temmuz
- Hamdullah Subhi, (1327), "Yeni Lisan", *Genç Kalemler*, c.2, S.12, 18 Teşrîn-i sâni
- Hamdullah Subhi, (1327-a), "Musâhabe-i Edebiye: Safahat Hakkında", *Servet-i Fünûn*,c.41, S.1050, 10 Temmuz
- Hamdullah Subhi, (1327-b), "Musâhabe-i Edebiye: Safahat Hakkında", *Servet-i Fünûn*, c.41, S. 1054, 4 Ağustos
- Hamdullah Subhi, (1327-c), "Tenkîde Doğru", *Servet-i Fünûn*, c. 41, S.1057, 20 Ağustos
- Hamdullah Subhi, (1328), "Fecr-i Âtî'nin İflâsı" *Servet-i Fünûn*, c.43, S. 1107, 9 Ağustos,
- Handekâr Sahife, "Tahsin Nahid" (1328), *Genç Kalemler*, c.2, S. 6, 19 Haziran,
- Hayal-i Cedid*, (1326), S. 5, 19 Mart
- Hemedâni-zâde Ali Naci, (1328), "Şahâbeddin Süleyman Bey'e" *Rübâb*, c.1, S.26, 5 Temmuz
- Hemedâni-zâde Ali Nâci, (1328-a), "İkinci Cevab" *Rübâb*, c.1, S. 30, 2 Ağustos
- Hemedâni-zâde Ali Nâci, (1328-b), "Üçüncü Cevab" *Rübâb*, c.1, S. 32, 16 Ağustos
- Hemedâni-zâde Ali Nâci, (1328-c), "Tehlike" *Rübâb*, c.1, S.36, 13 Eylül
- Hüseyin Suâd, (1325), "Kâht-ı Edebî mi Yoksa... Haydi İtirâf Edelim Adem-i Tenezzül mü?" *Servet-i Fünûn*, S. 931, 19 Mart
- İğne, (1910) "Fecr-i Âtî Şairlerinden", *Hayâl-i Cedîd*, S.41, 2 Ağustos
- İsmail Parlatur, (1998) "Fecr-i Âtî "Bir Edebiyat" mı" *Journal of Turkish Studies*, Volume 22, 1998, Published at the

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

Department of Near Eastern Languages and Civilizations
Harvard University,

İzzet Melih, (1328), "Hanımlar İçin -Kadın ve Edebiyat", *Şehbâl*, c.3, S.56, 1 Temmuz

İzzet Melih, (1919), *Tezad*, 2. tab, Sabah Mtb.

Jupon, (1910), *Hayâl-i Cedîd*, S. 52, 12 Eylül

Jupon, (1910-a), "Laklaka-i Uslubiye", *Hayâl-i Cedid*, S. 33, 12 Eylül

Kahkaha, (1327) "Handekâr Sahife", *Genç Kalemler*, c.2, S.11, 27 Teşrin-i evvel

Karanlığa Doğru (1328), *Rübâb*, c.1, S. 34, 30 Ağustos s. 376-377

Karaosmanoğlu, Yakup Kadri (1990), *Gençlik ve Edebiyat Hatıraları*, 2. bsk. İst., İletişim y.

Kâzım Nâmi, (1327), "Yani lisân", *Genç Kalemler*, c.3, Nu: 17-18, Mart

Korse, (1910) "Fecr-i Âtî (Fırtına) sı", *Hayâl-i Cedîd*, S.32, 2 Temmuz

Korse, (1910-a) "Merhum Kamer (Fecr-i Âtî münşeatından Serbest Nazım)", *"Hayâl-i Cedîd"*, S. 46, 26 Ağustos

Köprülü-zâde, (1325), Mehmed Fuad, "San'at ve Taklîd: Şebâb-ı Müteffekirimize", *Servet-i Fünûn*, c.38, S. 971, 31 Kânûn-ı evvel

Köprülü-zâde, Mehmed Fuâd, (1325-a), "San'at ve Taklid-2: Resimli Kitâb'ın Musâhabe-i Edebiyesine Cevâb", *Servet-i Fünûn*, c.30, S.977, 11 Şubat

Köprülü-zâde, Mehmed Fuad, (1325-b), "Yeniler, Eskiler", *Servet-i Fünûn*, c.38, S.983, 25 Mart

Köprülü-zâde, Mehmed Fuad, (1326), "Musâhabe-i Edebiyye: Romantizmi Hakkında" *Servet-i Fünûn*, c.42, S.1020, 14 Şubat

Köprülü-zâde Mehmed Fuâd, (1326-a), "Musâhab-i Edebiye: Edebiyâta Marazî Tipler.", *Servet-i Fünûn* c.39, S.1014, 28 Teşrin-i evvel

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

- Köprülüzâde, Mehmed Fuad, (1326-b), "Musâhab-i Edebiye: San'at ve Taklîd Mes'elesine Dâir", *Servet-i Fünûn*, c.38, S.981, 11 Mart
- Köprülü-zâde, Mehmed Fuâd, (1326-c), "Yeniler, Eskiler ", *Servet-i Fünûn* c.39, S.1012, 14 Teşrîn-i evvel
- Köprülü-zâde, (1326-d), Mehmed Fuâd, "Yeniler, Eskiler", *Servet-i Fünûn* c.40, S.1016, 11 Teşrîn-i sâni
- Köprülü-zâde Mehmed Fuad, (1327), "Tahassüsât-ı San'at: Bir Mihrâb-ı San'at Önünde," *Servet-i Fünûn*, c.42, 19 Kanûnu Sâni
- Köprülü-zâde Mehmed Fuad, (1327-a), "Tahassüsât-ı San'at: Bir Mihrâb-ı San'at Önünde," *Servet-i Fünûn*, c.42, 26 Kanûnu Sâni
- Köprülü-zâde Mehmed Fuad, (1327-b), "Tahassüsât-ı San'at: Bir Mihrâb-ı San'at Önünde," *Servet-i Fünûn*, c.42, 2 Şubat
- Köprülü-zâde Mehmed Fuad, (1327-c), "Tahassüsât-ı San'at: San'atkâr ve Hayât," *Servet-i Fünûn*, c.42, S.1067, 3 Teşrîn-i Sâni
- Köprülü-zâde Mehmed Fuad, (1327-d), "Tahassüsât-ı San'at:Halk ve Edebiyat", *Servet-i Fünûn*, c.41, S. 1042, Mayıs
- Köprülü-zâde, Mehmed Fuad, (1327-e), "Tahassüsât-ı San'at: Edebiyat-ı Milliye", *Servet-i Fünûn*, c.41, S.1041, 5 Mayıs
- Köprülü-zâde, Mehmed Fuad, (1327-f), "Tahassüsât-ı San'at; Din ve Edebiyyât" , *Servet-i Fünûn*, c.41, S.1047, 16 Haziran
- Köprülü-zâde Mehmed Fuad, (1327-g) "Tahassüsât-ı San'at; Din ve Edebiyyât", *Servet-i Fünûn*, c.41, S.1048, 20 Haziran,
- Köprülü-zâde Mehmed Fuad, (1327-h), Tahassüsât-ı San'at: Meçhûl Abideler" *Servet-i Fünûn*, c. 40, S.1066, 27 Ekim
- Köprülü-zâde Mehmed Fuad, (1327-ı), "Tahassüsât-ı San'at: Edebiyat ve Ahlak-1", *Servet-i Fünûn*, c.41, S.1053, 28 Temmuz
- Köprülü-zâde Mehmed Fuad, (1327-i), "Tahassüsât-ı San'at: Edebiyat ve Ahlak-2", *Servet-i Fünûn*, c.41, S.1055, 11 Ağustos

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

- Mehmed Fuad, (1327-j), "Tahassüsât-ı San'at: Edebiyat ve Ahlak-3", *Servet-i Fünûn*, c.41, S.1056, 18 Ağustos
- Köprülü-zâde Mehmed Fuad, (1327-k), "Tahassüsât-ı San'at: Edebiyat ve Ahlak-4", *Servet-i Fünûn*, c.41, S.1057, 20 Ağustos
- Köprülü-zâde Mehmed Fuad, (1327-l), "Hüsn ü Şiir-Tekazâ-yı Edebi", *Genç Kalemler*, c.1, S. 1
- Köprülü-zâde, Mehmed Fuad, (1327-m), "Tahassüsât-ı San'at: Yeni Lisân," *Servet-i Fünûn*, c.42, S.1082, 16 Şubat
- Köprülü-zâde, Mehmed Fuad, (1327-n), "Tahassüsât-ı San'at:Türklük ve Yeni Lisân", *Servet-i Fünûn*, c.42, S.1091, 19 Nisan
- Köprülü-zâde, Mehmed Fuad, (1328), "Tahassüsât-ı San'at: Edebiyatlar Arasında," *Servet-i Fünûn*, c.41, S.1043, 18 Mayıs
- Köprülü-zâde, Mehmed Fuad, (1328-b) "Musâhabe-i Edebiyye, Bir Müdhika-i Edebiye" *Servet-i Fünûn*, c.43, S.1095, 17 Mayıs,
- Köprülü, Ord. Prof. Dr. M. Fuad, (2007) *Hayat-ı Fikriye*, (Haz. Dr. Cafer Şen-Dr. Nurcan Şen) Ankara, Akçağ Yay.
- Küçük Şeyler (1910), *Hayâl-i Cedid*, S.12, 28 Nisan
- M. K., "Saika" (1910), *Hayâl-i Cedid*, S. 52, 12 Eylül 1910
- Mehmet Behçet, (1326), "Vahşilik", *Servet-i Fünûn*, c. 39, S.994, 3 Haziran, *Erganûn*, İst.1327, Tanîn Mtb.
- Mehmed Rauf, (1325), "Sanat ve Ahlâk, *Servet-i Fünûn*, c. 38, S.961, 22 Ekim
- Mehmed Rauf, (1325-a), "Vicdan, Yakup Kadri Bey'e Cevap" *Servet-i Fünûn*, c.38, S.963, 6 Kasım
- Mehmed Rauf, (1328), "İflâs-ı Edebiyat", *Servet-i Fünûn*, c. 43, S. 1106, 2 Ağustos
- Mehmed Rauf, (1328-a), "Fecr-i Atî'nin İflâsı", *Servet-i Fünûn*, c.43, S.1105, 26 Temmuz
- Mehmet Ali Tevfik, "Tenkîd Etrafında", *Servet-i Fünûn*, c.41, S.1016, 22 Eylül 1327, s.481

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

-
- Kaplan, Mehmet, *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar-2*, İst.1987, Dergâh y. s.300, *Hareket*, S.11-12, Ocak- Şubat 1980, s.30-34
- Müfid Ratib, "Temâşâ Musâhabesi: Alhonse Saşe ve Jüles Bertu'dan Tiyatroda Siyaset" *Servet-i Fünûn*, c.40, S.1025, 13 Kânûn-ı sâni 1325, s.243-247
- Müfid Râtib, "Tiyatro ve Ahlâk", *Resimli Kitâb*, c.2, S.8, Mayıs 1325-a, s.802
- Müfid Râtib, "Tiyatro ve Ahlâk", *Resimli Kitâb*, c.2, S.10, Temmuz 1325-b, s.1032-1036
- Müfid Râtib, "Tiyatro ve Ahlâk", *Resimli Kitâb*, c.2, S.12, Eylül 1325-c, s.1264-1270
- Müfit Ratib (1326), "Fecr-i Âtî Hakkında", *Servet-i Fünûn*, c. 39, S.990, 13 Mayıs
- Müfid Râtib, "Musâhabe-i Temâşâ:Tiyatroda Siyâsiyat", *Servet-i Fünun*, c.40, S.1026-a, 19 Ocak 1326-a, s.267-271
- Niyazi Akı, Yakip Kadri Karaosmanoğlu-İnsan-Eser-Fikir-Üslûp" 2.bs. İst. 2001, İletişim y., s. 72
- Ozansoy, Halit Fahri (1970), *Edebiyatçılar Çevremde*, Ank. Sümerbank Kültür y.
- Özlem, Doğan, (1996), *Metinlerle Hermeneutik (Yorumbilgisi) Dersleri*, Cilt I,II, 2. Bsk. İstanbul, İnkılap Kitapevi
- Papağan, (1326), "Pembe Hayâl Yahud Fecr-i Âtî", *Gıdık*, S.7, 15 Teşrîn-i sâni,
- Pembe Balon, (1326), *Kalem*, S. 86, 27 Nisan
- Polat, Nâzım H. (1982), "Yeni Nesil Tarafından Rübâb Mecmuası'nda Fecr-i Âtî'ye Karşı Yürütülen Mücâdele" *Türk Dünyası Araştırmaları*, S. 19, Ağustos
- Raif Necdet, (1922) *Hayat-ı Edebiyye*, İst., , Orhâniyye Matb. s. 67
- Raif Necdet, (1326), "Muhasebe-i Edebiyye", *Resimli Kitab*, c.3, S. 18, 22 Mart
- Refik Halit, (1325) "Tahsin Nahid" *Kalem*, S. 7, 11 Şubat

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

- Refik Halit, (1325-a) "Celâl Sahir", *Kalem*, S.76, 18 Şubat
- Refik Halit, (1325-b) "Yeniler I" *Eşref*, S. 21-47, 21 Kanun-i Sâni
- Refik Halit, (1325-c) "Yeniler II" *Eşref*, S.22, 28 Kanun-i sâni
- Refik Halit, (1325-d) "Yeniler", *Eşref*, S. 23, 19 Kanun-i Evvel
- Refik Hâlit, (1325-e), "Onlar", *Servet-i Fünûn*, c. 38, S.986, 17 Nisan
- Refik Halit. (1326), "Senede Bir...", *Servet-i Fünûn*, c.39, S.996, 24 Haziran
- Refik Hâlit, (1940) "Sinâ-yı Emel ve Fecri-i Atı", *Yeni Mecmua*, c.2, S.38, 19 İkinci Kânûn
- Reşat Fevzi, (1930) "Fecr-i Âtî Nasıl Bir Teşekküldü", *Uyanış-Servet-i Fünûn*, c.68-4, S. 1775, 21 Ağustos
- Reşat Fevzi, (1930-a) "Fecr-i Âtî Nasıl Bir Teşekküldü", *Uyanış-Servet-i Fünûn*, c.68-4, S. 1776, 28 Ağustos
- Reşat Fevzi, (1930-b) "Fecr-i Âtî Nasıl Bir Teşekküldü", *Uyanış-Servet-i Fünûn*, c.68-4, S. 1777, 4 Eylül
- Reşat Fevzi, (1930-c) "Fecr-i Âtî Nasıl Bir Teşekküldü", *Uyanış-Servet-i Fünûn*, c.68-4, S. 1778, 11 Eylül
- Reşat Fevzi, (1930-d) "Fecr-i Âtî Nasıl Bir Teşekküldü", *Uyanış-Servet-i Fünûn*, c.68-4, S. 1779, 18 Eylül
- Reşat Fevzi, (1930-e) "Fecr-i Âtî Nasıl Bir Teşekküldü", *Uyanış-Servet-i Fünûn*, c.68-4, S. 1782, 9 Teşrin-i evvel
- Reşat Fevzi, (1930-f) "Fecr-i Âtî Nasıl Bir Teşekküldü", *Uyanış-Servet-i Fünûn*, c.68-4, S. 1781, 2 Teşrin-i evvel
- Reşat Fevzi, (1930-g) "Fecr-i Âtî Nasıl Bir Teşekküldü", *Uyanış-Servet-i Fünûn*, c.68-4, S. 1783, 16 Teşrin-i evvel
- Reşat Fevzi, (1930-h) "Fecr-i Âtî Nasıl Bir Teşekküldü", *Uyanış-Servet-i Fünûn*, c.68-4, S. 1784, 23 Teşrin-i evvel
- Reşat Fevzi, (1930-ı) "Fecr-i Âtî Nasıl Bir Teşekküldü", *Uyanış-Servet-i Fünûn*, c.68-4, S. 1788, 20 Teşrin-i sâni
- Reşat Fevzi, (1930-i) "Fecr-i Âtî Nasıl Bir Teşekküldü", *Uyanış-Servet-i Fünûn*, c.68-4, S. 1789, 27 Teşrin-i sâni

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

-
- Rûh-ı Bî-Kayd, (1910), *Hayâl-i Cedîd*, S.13 10 Nisan
- Rûbâb, (1328), c.1, S. 29 26 Temmuz
- Saldîde, (1326) "Bedbaht Şair", *Gıdık*, S.25, 10 Şubat
- Selâhaddin Enis, (1328), Gençlik ve Edebiyât, *Rûbâb*, c.1, S. 23, 21 Haziran
- Serullaz, Maurice, (1998), *Empresyonizm Sanat Ansklopedisi*, (çeviren: Devrim Erbil) İstanbul, 3. Bsk. Remzi Kitabevi.
- Servet-i Fünûn*, (1325), c.38, S.953, 27 Ağustos
- Servet-i Fünûn*, (1326), c.40, S.1031, 24 Şubat
- Servet-i Fünûn*, (1326-a), c.39, S.1014, 21 Ekim
- Servet-i Fünûn*, (1326-b), c.40, S.1054, 1 Ağustos
- Servet-i Fünûn*, (1326-c) c.39, S:1010, 30 Eylül
- Servet-i Fünûn*, (1327), c.40, S.1076, 5 Ocak
- Şahabeddin Süleyman, (1325), "Kül", *Servet-i Fünûn*, c.38, S.978, 18 Şubat
- Şahabeddin Süleyman, (1325-a), "Derebeyi", *Musavver Muhit*, c.2, S.39/17, 30 Temmuz
- Şahabeddin Süleyman, (1326), "Dostlukları", *Servet-i Fünûn*, c.40, S.1025, 13 Kanûn-i Sâni
- Şahabeddin Süleyman, (1326-a), "Bir Tahlil", *Servet-i Fünûn*, c.39, S.1005, 26 Ağustos,
- Şahabeddin Süleyman, (1326-b), *Aralarında*, İst. Tanin Mtb.
- Şahabeddin Süleyman, (1326-c), *Fırtına*, İst. Tanin Mtb.
- Şahabeddin Süleyman, (1327) "Hüseyin Veli Efendi", *Donanma*, c.2, S.20, 27 Teşrin-i evvel, c.2, S.22, 1 Kânûn-ı evvel 1327, c.2, S.23-24, 1 Kânûn-ı sâni 1912, c.3, S.27, 12 Mayıs 1328, c.3, S.28, 1 Haziran 1328
- Şahabeddin Süleyman, (1327-a), "Fedâkar", *Rûbâb*, c.1, S.12-13, 12 Nisan

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

- Şahabeddin Süleyman, (1327-b), Dayak-1, *Servet-i Fünûn*, c.41, S.1073, 15 Kânûn-ı evvel "Dayak-2", *Servet-i Fünûn*, c.41, S.1074, 22 Kânûn-ı evvel 1912,
- Şahabeddin Süleyman, (1327-c), "Yeni Lisan", *Genç Kalemler*, c.3, S. 13, 5 Kânûn-ı evvel
- Şahâbettin Süleyman, (1328) "Bataklıkda" *Rübâb*, c.1, S. 21, 7 Haziran,
- Şahâbettin Süleyman, (1328-a), "İnkâr" *Rübâb*, c. 1, S. 24-25 28 Haziran
- Şahâbettin Süleyman, (1328-b) "Bir Bilanço" *Rübâb*, c.1, S. 15, 26 Nisan
- Şahabeddin Süleyman, "Mücrim", *Rübâb*, S.44, 24 Kânûn-i Sâni 1328-c, s.12-16
- Şahabeddin Süleyman, (1328-d), "Bir Elbise I", *Şehbal*, S.57, 15 Temmuz "Bir Elbise II" S.58, Ağustos 1328
- Şahabeddin Süleyman, (1328-e), "San'atta Şahsiyet", *Rübâb*, c.1, S.8, 15 Mart
- Şahabeddin Süleyman, (1328-f), "Edebiyat", *Rübâb*,c.1, S.18, 17 Mayıs
- Şahabeddin Süleyman, (1328-g), "Edebiyatta Hayâl ve Hakikat", *Resimli Kitâb*, c.4, S.48, 1 Mart
- Şahabeddin Süleyman, "Edebiyat-ı Avam", *Servet-i Fünûn*, c.41, S.1088, 29 Mart 1328-h, s.549
- Şahabeddin Süleyman, (1328-i), "Mâye-i Harici", *Rübâb*, c.1, S.6, 1 Mart
- Şahabeddin Süleyman, (1328-i), "Bataklıkta" *Rübâb*, c.1, S.21, 7 Haziran
- Şahabeddin Süleyman, (1328-j), "Mesele-i Taklid", *Rübâb*,c.1 S.7, 8 Mart
- Şahabeddin Süleyman, (1328-k), "Bir Bilanço", *Rübâb*, c.1, S.15, 26 Nisan
- Şahabeddin Süleyman, (1328-l), "İnkâr Makâlesi", *Rübâb*, c.1, S.24-25, 28 Haziran

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

- Şahabeddin Süleyman, (1328-m) "Fecr-i Âtî'yi Takib", *Rübâb*, c.1, S.28, 19 Temmuz
- Şahabeddin Süleyman, (1328-n), "Bekir Fahri Bey'e", *Rübâb*,c.1, S.20, 31 Mayıs
- Şahabeddin Süleyman, (1328-o), *Târîh-i Edebiyyât-ı Osmaniyye*, Sancakyan Mtb.
- Şahabeddin Süleyman, (1329), *Kırık Mahfaza*, İst. Muhtar Hâlid Ktb.,
- Şahabeddin Süleyman, (1329-a), *Çıkmaz Sokak*, İst. 1329-a, Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı,
- Şahabeddin Süleyman-Tahsin Nâhid, (1329-b), *Ben ...Başka*, İst., Muhtar Hâlid Ktb.
- Şahabeddin Süleyman, (1329-c), "Âsâr-ı Sanatta Zîştî", *Rübâb*, S. 61, 23 Haziran
- Şahabeddin Süleyman, (1329-d), "Sanâyi-i Nefise-Tarihin Mabedd-i ve Sâiki San'attır", *Şehbâl*, c.4, S.3, 1 Nisan
- Şahabeddin Süleyman, (1329-e), "Sanat Bizatîhi İçtimâîdir", *Şehbâl*,c.3, S.84, 15 Nisan
- Şahabeddin Süleyman, (1329-f), "Sanâyi'-i Nefise: San'at ve Ahlâk-1", *Şehbâl*, c.4, S.76, 15 Mayıs
- Şahabeddin Süleyman, (1329-g), "Sanâyi'-i Nefise: San'at ve Ahlâk-2", *Şehbâl*, c.4, S.77, 15 Haziran
- Şahabeddin Süleyman, (1329-h), "Tabi'at, San'at", *Rübâb*, c.2, S.53, 28 Mart
- Şahabeddin Süleyman, (1329-ı), "Edebiyat, Vatan, Ahlâk", *Rübâb*, c.2, S.53, 31 Mart
- Şahabeddin Süleyman, (1329-i), "Kadın Edebiyatı", *Rübâb*, c.2, S.56, 18 Nisan
- Şahâbeddin Süleyman, (1329-j), "Bizde Temâşâ", *Büyük Duygu*,c.1, S.15, 26 Ekim
- Şahabeddin Süleyman, (1329-k), "Şiir", *Resimli Kitâb*, c.8, S.48, Mayıs

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

- Şahabeddin Süleyman, (1329-l), "Musâhabe-i Edebiyye: Şiir İl-hâmı" *Şehbâl*, c.3, S.72, 10 Mart
- Şahabeddin Süleyman, (1329-m), "Din ve Şiir", *Büyük Duygu*, c.1, S.9, 30 Haziran
- Şahabeddin Süleyman, (1329-n), "Mesele-i Tenkid", *Büyük Duygu*, c.1, S.5, 25 Nisan
- Şahabeddin Süleyman, (1329-o), "Münekkid-1" *Şehbâl*, c.4, S.79,10 Temmuz
- Şahabeddin Süleyman, (1329-ö), "Târih-i Edebiyat", *Büyük Duygu*, S.8, 6 Haziran
- Şahabeddin Süleyman, (1329-p), "Hakîkatte Vahime-i Mesuliyet", *Şehbâl*, c.1 S.75, 1 Mayıs
- Şahabeddin Süleyman, (1329-r), "Sanat ve Ahlâk-1", *Şehbâl*, c.4, S.76, 15 Mayıs
- Şahabeddin Süleyman, (1329-s), "Sanat ve Ahlâk-2", *Şehbâl*, c.4, S.77, 15 Haziran
- Şahabeddin Süleyman, (1329-ş), "Bir Kitab-ı Şütüm (Cadı Çarpıyor)", *Rübâb*, c.2, S.62, 29 Mayıs
- Şahâbettin Süleyman, (1330), "Nâyî"ler-Yeni Bir Gençlik Karşısında," *Safahât-ı Şi'r ü Fikr*, S.1, Mart
- Şahâbeddin Süleyman- Tahsin Nâhid, *Kösem Sultan*, (Hazırlayan: İnci Enginün), KB. y. Ank. 1990, *Rübâb*, S.12-13, 12 Nisan 1328, S. 24-25, 28 Haziran 1328
- Şen, Dr. Cafer, (2006), *Fecr-i Ati Edebiyatı*, Ankara, Gazi Kitabevi.
- Şerif Aktaş, (2004), *Refik Halit Karay*, 2. bs. Ank. Akçağ y.
- Şinâver, (1330) *Divançe-i Şinâver*, İst., Nefâset Mtb. s. 70
- Şinâver, (1910), "Balodan Çıkarken", *Hayâl-i Cedîd*, S.21, 28 Mayıs
- Şinâver (1910-a), "Tenzih" *Hayâl-i Cedid*, S. 16, 11 Mayıs
- Şinâver, (1910-b), "Blöf Sîmalardan", *Hayâl-i Cedîd*, S. 55, 28 Teşrîn-i sâni s. 3
- Şinâver, (1910-c) "Poezi-Yirminci Asır Şiirlerinden", *Hayâl-i Cedîd*, S. 19, 21 Mayıs, s.2

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

- Tahsin Nâhid, (1324), *Hicranlar*, İst. Asedoryen Mtb.
- Tahsin Nahid, (1326) "Rûh-ı Bî-Kayd" İst., Tanin Mtb.
- Tahsin Nâhid, (1326-a), *Firar*, İst., , Ahmet İhsan ve Şürekası Matbaacılık Osmanî Şirketi
- Tahsin Nahid, (1327) "Tenkid-Siyah Kitap Münasebetiyle", *Genç Kalemler*, c.2, S.1, 29 Mart
- Tahsin Nâhid, (1327-a) "Hüsn ü Şiir: Tekâzâ-yı edebî", *Genç Kalemler*, c.1, S. 1, , s. 86-87
- Tahsin Nâhid-Ruhsan Nevvare, (2003), *Jön Türk*, İst., Bordo-Siyah, *Tiyatro Hakkında Bir Mütâla'a*, *Jöntürk*, İst., 1325, Asadoryan Matb.
- Tevcîhât ve Havâdis (1909), *Servet-i Fünûn*, c.36, S.930 25 Mart
- Tuhaf Fıkralar (1326), *Gıdık*, S. 84, 15 Nisan
- Yakub Kadri, "Musâhabe-i Edebiye: Resimle Kitâb'ın Musâhabe-i Edebiyesi Münâsabetiyle", *Servet-i Fünûn*, c.37 , S.959 , 8 Teşrin-i Evvel 1325, s.358
- Yakub Kadri, (1325-a), "Musâhabe-i Edebiye: Resimle Kitâb'ın Musâhabe-i Edebiyesi Münâsabetiyle", *Servet-i Fünûn*, c.37 , S.960, 15 Teşrin-i Evvel
- Yakub Kadri, (1325-c) "Musâhabe-i Edebiye:Vicdan Makâlesi Münâsabetiyle.", *Servet-i Fünûn* c.38, S.965, 19 Teşrin-i sâni,
- Yakub Kadri, (1325-d) "San'at ve Ahlâk Hakkında, M. Rauf Bey'e Cevâb", *Servet-i Fünûn* c.38, S.962, 23 Teşrin-i evvel
- Yakup Kadri, (1325-e) "Yeniler", *Eşref*, S. 51, 18 Şubat
- Yakup Kadri, (1325-f), "Baskın", *Şiir ve Tefekkür*, S.2, 27 Ağustos, *Bir Serencam*, 3. bs. İst. 1989, İletişim y.,
- Yakup Kadri, (1325-g) "Yalnız Kalmak Korkusu", *Musavver Hâle*, S.1, Kânûn-ı evvel, *Bir Serencam*, 3. bs., İst. 1989, İletişim y.,
- Yakup Kadri, (1326) "Bir Ölünün Mektupları", *Servet-i Fünûn*, c.39, S. 1000, 22 Temmuz, *Bir Serencam*, 3. bs. İst. 1989, İletişim y.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

- Yakup Kadri, (1326-a) "Bir Kadın Meselesi", *Servet-i Fünûn*, c.39, S.998, 8 Temmuz 1326, s.149-153, *Jâle*, S.1, 12 Teşrin-i Sâni, *Bir Serencam*, 3. bsk. İst. 1989, İletişim y.
- Yakup Kadri, (1326-b), "Şapka", *Servet-i Fünûn*, c.39, S.1004, 19 Ağustos, *Bir Serencam*, 3. bsk. İst. 1989, İletişim y.,
- Yakup Kadri, (1326-c), "Nebbaş", *Servet-i Fünûn*, c. 40, S. 1028, 3 Şubat, *Bir Serencam*, 3. bs. İst. 1989, İletişim y.,
- Yakup Kadri, (1327), "Bir Serencam", *Servet-i Fünûn*, c.42, s.1081, 9 Şubat (Devamı 1082 ve 1083 sayılarda), *Bir Serencam*, 3. bs. İst. 1989, İletişim y.,
- Yakup Kadri, (1327-a) "Bir Tercümeihâl", *Servet-i Fünûn*, c.41, S.1046, 9 Haziran, *Bir Serencam*, 3.bsk. İst. 1989, İletişim y.,
- Yakup Kadri, (1327-b), "Hüsn ü Şiir: Tekâzâ-yı Edebî", *Genç Kalemler*, c.1, S. 1,
- Yakup Kadri, (1909) "Yeniler; Refik Halit", *Eşref*, S.51, 18 Şubat
- Yalçın, Alemdar (2002), *II. Meşrutiyet'te Tiyatro Edebiyatı Tarihi*, 2. bs. Ank. Akçağ y.
- Yeni Lisan, (1911), *Genç Kalemler*, c.2, S.2, 27 Nisan
- Yücel, Hasan Âli (1989) *Edebiyat Tarihimizden*, 2. bsk. İst., İletişim yay.
- Ziba, (1325) "Yeniler: Celâl Sâhir", *Eşref*, 28 Mart.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*